

**PIKUACH
NEFESH
MASECHET YOMA
83a | 85a&b**

svara | סבּרָא

a traditionally radical yeshiva

הוא א מ"ו פ"א מהלכות
שבתה הלכה ג'
פ"ב ב"ג מ"ו פ"א מהלכות
הלכה ט'
פ"ד ד"ה מ"ו פ"א מהלכות
הלכה ט'
פ"ה ח"ו מ"ו פ"א מהלכות
שבתה הלכה ט'
[פ"ו ח"ו שבתות י.י.
ד"ה שבתות]

עם התשובה אין בפני עצמה לא נימא דלא כרבי. תימא לי דהוה
מלי לשגויי מיתה ויהי"כ מכפרות עם התשובה על כל עבירות
שבתורה אבל בלא תשובה יש עבירות שאינן מכפרות עליהן כגון
פורק על ומגלה פנים ומיפר ברית ויש לומר דשפיר טפי משני תלמי
נמי י"ל דומיא דסיפא דקתני ועל
החמורות הוא הולך עד שיבא יוה"כ
ויכפר דהיה בכל עבירה איירי
דאינה מכפרת בלא יוה"כ רישא*:
חוי"ן מפורק עול. כסוף פ"ק
דשבתות (ד"ה י"ג). נפקא ליה
מקרא כי דבר ה' בזה זה הפורק
עול ומגלה פנים בתורה וזה מוטו
הפר זה המפר ברית גשר הכרת
הכרת הכרת לפני יום הכפורים
הכרת לאחר יוה"כ יכול אפילו עשה
תשובה ת"ל עונה בה לא אמרתי
אלא בזמן שפונה בה והקשה
הרב רבי יעקב מאורלייניש ז"ל
אמאי

אבל להחיות אפילו מעל מזבחי ומה זה
שספק יש ממש בדבריו ספק אין ממש בדבריו
ועבודה דוחה שבת קל וחומר לפקוח נפש
שרוחה את השבת נענה רבי אלעזר ואמר
ומה *מילה שהיא אחד ממאתים וארבעים
ושמונה איברים שבאדם דוחה את השבת
קל וחומר לכל גופו שרוחה את השבת רבי
יוסי בר' יהודה אומר *את שבתותי תשמורו
יכול לכל ת"ל *אך חלק רבי וינתן בן יוסף
אומר *כי קודש היא לכם היא מסורה בידכם
ולא אתם מסורים בידה ר' שמעון בן מנסיא
אומר *ושמרו בני ישראל את השבת *אמרה ט'
תורה הלל עליו שבת אחת כדי שישמור
תורה הרבה אמר יהודה א"ר יהודה אמינא רידי
עדיפא מדידהו *והי בהם ולא שימות בהם אמר רבא *לכולהו אית להו
פירכא בר מרשמואל דליה פירכא דר' ישמעאל דילמא כדרבא *דאמר
רבא מאי שמעא דמחרת חוקה אין אדם שמעיד עצמו על ממונו והאי
מודע ידע דקאי לאפיה ואמר אי קאי לאפאי קטילנא ליה והתורה אמרה בא
להרנך השכם להרנו ואשכחן ודאי ספק מנלן דר' עקיבא נמי דילמא כדאביי
דאמר אביי *מסרינן ליה זוגא דרבנן לידע אם (ה) ממש בדבריו ואשכחן
ודאי ספק מנא לן וכולהו אשכחן ודאי ספק מנא לן ורשמואל (ג) ודאי לית ליה
פירכא אמר רבינא ואיתימא רב נחמן בר יצחק *טבא חדא פלפלתא חריפא
ממלא צנא דקרי: **מתנ"י** תמאת ואשם ודאי מכפרין *מיתה ויהי"כ מכפרין עם
התשובה תשובה מכפרת על עבירות קלות על עשה ועל לא תעשה ועל
החמורות *הוא הולך עד שיבא יוה"כ ויכפר *האומר אחמא ואשוב אחמא
ואשוב אין מספיקן בידו לעשות תשובה יאחמא ויהי"כ מכפר אין יוה"כ מכפר
*עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר *עבירות שבין אדם לחבירו ויהי"כ
מכפר עד שירצה את חבירו *דרש ר' אלעזר בן עזריה *מכלל תמאתיכם לפני
ה' תטהרו עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר עבירות שבין אדם לחבירו
אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו אמר רבי עקיבא אשריכם ישראל לפני
מי אתם מטהרין *מי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר *זורקתי עליכם
מים מטהרים ומטהרתם ואומר *מקוה ישראל (ה') מה מקוה מטהר את הממאים
אף הקב"ה מטהר את ישראל: **גמ'** אשם ודאי אין אשם תלוי לא והא כפרה
כתיבא ביה הנך מכפרי כפרה גמורה אשם תלוי אינו מכפר כפרה גמורה אי
נמי הנך אין אחר מכפר כפרתן אשם תלוי אחר מכפר כפרתן דתנן *חייבי
תמאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יוה"כ חייבין אשמות תלוין פטורין: מיתה
ויהי"כ מכפרין עם התשובה: עם התשובה אין בפני עצמן לא נימא דלא כרבי
דתניא (* רבי אומר על כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה
תשובה יום הכפורים מכפר חוי"ן (*מפורק עול) ומגלה פנים בתורה ומיפר ברית
בשר שאם עשה תשובה יוה"כ מכפר ואם לא עשה תשובה אין יוה"כ מכפר
אפילו חימא רבי תשובה בעיא יוה"כ יוה"כ לא בעיא תשובה: תשובה מכפרת
על עבירות קלות על עשה ועל לא תעשה: השתא על לא תעשה שניתק
עשה מיבעיא אמר רב יהודה הכי קאמר על עשה ועל לא תעשה שניתק
לעשה ועל לא תעשה גמור לא ורמינא *אלו הן קלות עשה ולא תעשה
(*) [תקנן פ"ו] שבתות י.י. כרייתו.

אבל לפיכך. כגון שיועד ללמד זכות על אדם שגדל ליהרג:
ופודרה. חמורה שדומה את השבת מפסיקה על הלל נפש: **ומס מילא**.
שהיא חיון אחד מאיבריו של אדם דוחה את השבת לפי שחייבין
עליה כרת לאחר זמן כך שטיה בתופעה דשבת: (ג) **יכול לכל**. אפי'
תורה אור לפיקוח נפש: **ושמרו בני ישראל את**
השבת. כדי לעשות שבתות אחרות
ויהיו בשבת זו כקיום שמירת שבתות
הרבה: **אין אדם ממעיד את עצמו**.
מלהליל את ממונו מיד גבד והאי
גבד דלחי במחמתה מידע ידע דקאי
בעל הבית דכפיה ודעתיה דהכי
אחא דמימר אמר כי קאי לאפאי
קטילנא ליה ואין זה ספק נפשית אלא
שמות דלחי נפשית והטורה אמרה לו כאלן
לח' אחרי שגבד להורגך השכם להורגו:
דאמר אביי. בסנהדרין (ד' מ"ג). על
היולא לסיקל ואמר יש לי זכות ללמד
על עממי דקתני הסם מחזירין אותו
אפילו ארבע וחמש פעמים ובלבד
שיהא ממש בדבריו והוינן בה מנא
ידעי ואמר אביי מסרינן ליה זוגא
דרבנן שמלון אותו עד בית הסקילה
ואם אמר יש לי ללמד זכות על עממי
ישמעו אלו אם יש ממש בדבריו
אם לאו והכי נמי גבי כהן העובד
איכא למימר נמי דהכי עבדי ליה:
ואשכחן. מהכא דלודאי פיקוח
נפש מחללין אבל ספק לא שמעינן
מינה וכולהו נמי כגון אך חלק
איכא למימר דלודאי פיקוח נפש
קא ממעט ולא ספק וכן ולא אתם
מסורין בידה למוט (ד) ודאי וכן
חלל עליו כדי שישמור ודאי שבתות
הרבה: **דשמואל לית ליה פירכא**.
אשר יעשה האדם המלות שימיה בהם
ודאי ולא שיבא בעשירה לודי ספק
מיתה אלמא מחללין על הספק:
חדא פלפלתא. גרעין אחד:
מתנ"י תמאת ואשם ודאי. הס'
תמאות גזילות ומעילות ויש אשם שהוא
תלוי בהא על שגגת ספק כרת ובגמ'
פריך והא דיהי נמי כפרה כתיבא:
תמאת ואשם ודאי נמרינן. ומסתמא
תשובה איכא אשם לא היה מתמרת
לא היה מביא קרבן (ה) **גמ'** ס'
כפרה כפייה ביה. וכפר עליו הכהן
על שגגתו אשר שגג (ויקרא ה) בלשם
תלוי כתיב: **אשם תלוי אינו מכפר**
כפרה גמורה. אלא חללי ה'גון עליו
מן היסורין עד שיועד לו שודאי חטא
ויביא חטאת הכי ילפי' לה ככריתות
(ד' כ"ו): **פטורין**. ליום הכפורים
מכפר עליהן וטעמא מפרש בכריתות
(ד' כ"ו): **גמ' מפורק עול**. כופר
בהקב"ה: **מנא פנים כפור**. דורש
את התורה לגמלי כגון מנחה *שהיה
חוק

שבת קהל.
[פסקים ה.
י"ג]
[שבת קהל].
[מגילה י"ג].
סנהדרין עב.
[סנהדרין מג].
מגילה י.
מגילה ז.
הגהות
ה"ב
(ה) גמ' זוגא
דרבנן לידע אם
יש ממש
בדבריו: (ג) אשם
ודשמואל לית
ליה פירכא
כ"ל ותי'
ודאי נמתי:
(ג) רש"י ד"ה
ומה מילה וכו'
בתוספתא
דשבת כ"פ טו
י"ג:
(ד) רש"י ד"ה
ואשכחן כו'
מפורין בידה
למוט וכן תלל
עליו כ"ל
ותיבת דלוי
מנתיק: ד"ה
תמאת כו'
מביא קרבן
ס"ד ותיכ"ז
מביא מנח
תמאתיכם לפני
ה' תעבדו ולא
תעשיתם שכן
זה לוח:
[סנהדרין ט"ז].
ד' יג.

[גמ' ד"ה תשובה חולה]

[גמ' א"ל זו דרשון א"י
כתבתי שנתפסות]

ג"י יוסטמי וכו'
[בבבא וכן נמשה
שנתפסות לית' ועי' ת"י
בירמיה י"ד כתוב בלא
תל' ה' חלל' ש"ז
כמו מל' ה' כמו ש"ה
לפניו וכו' בירושלמי
וכי"ו י"ב]

[בשאלות פרש' הגרסה
סימן קטן איתא מהלכות
על הבריו]

[שבתות י.י. חוספת פ"ד]

רבינו חננאל

אסיקנא כשמואל דאמר
אשר יעשה אותם האדם
ודי ולא שימות בהן. סניין (*) לפקוח נפש שהיא אחד באבריו כו'. פ"ו מצאנו שהם לתניק מצילין מן המיתה. מאלעזר בנו של משה רבינו שנא' ויהי בדרך בפלון ויפגשוהו ה' ויבקש המיתה. ויבקש המיתה לתניק ספני
שנתפלה ואל מלא אותו וכו'ן שחרישה מלה אחרו וקראו חתן דמים. והצילין מן המיתה שנא' וירק ספני. פ"ו וירק חולי ממות מאתו מן התניק. או אסור חתן דמים אהא לי ברמי תמילה. *ואסרינן חו לשולו
ואש"י בשבת בדי מלחיה וכו'ן ויהי אשם לא יכיר את בשרו ערלוהו ונכתבה סלפס שבתקין כחשפין בעין האב והגדול בעין עצמו ושניהם בחיוב מיתה. זה פסם של ר' אלעזר בן עזריה: **מתנ"י** ואשם
ודאי מכפרין אבל אשם תלוי אינו מכפר כפרה גמורה דכתיב ליה בעי איתוי קרבן אחו. או נמי כדתנן חייבי רשאות ואשמות דאין שרבי עליהן יוה"כ חייבין. חייבי השבת
תלוין פטורין. מיתה ויהי"כ מכפרין עם התשובה כתיב רבי אומר כל עבירות שבתורה בין עשה תשובה בין לא עשה תשובה יוה"כ מכפר ויהי"כ מכפר ויהי"כ מכפר ויהי"כ מכפר. ויש
בריתו של אע"ה שאם עשה תשובה יוה"כ מכפר. ואם לא אין יוה"כ מכפר. ושנינן אפי' הימא דכ"ה הכי קתני תשובה צריכא יוה"כ. אבל יוה"כ מכפר אפי' בלא תשובה. כדתנן תשובה מכפרת על עבירות
(*) נחלא דלי מין לפיקוח נפש שדוחה את השבת ומה מילה שזאל אחד ממאבריו וכו'.

ישנים

אשך כח חייב אכיל ללמוד אומנות וזו תורה היא [כשם שחייב ללמוד תורה כך חייב ללמוד אומנות] אי"כ (א) הוא
עיקר המיין דאין זה אלף אומנות. מ"ז. אבל לא היה נחלה ל"ה' אלתן לומר כי תורה ליה עיקר והא
קאמר כתר הכי וכל תורה שאין עמה מלאכה אדרבה חיוקן אופכא ממתנייה אומניו כ"י נמי כפוק כ"ז מכריז
(ד' לה) דלשבוים פשו תורתן קבע ומלאכתן עש"י כו' וכן (אבות פ"ו מ"ח) דכדיים טורח עובדי עובדי
במעטע דרך דרך וכו'. והא דירקא דכתבין אינו נחיה דלא דייק אלא דתמני יתקורו יורשי' הכעטע עם יורשי' האש ש"מ דייק
ולא קתני יתקורו. הטמא דייקין מדקא משני בלשון לטמא יתקורו יורשי' הכעטע עם יורשי' האש ש"מ דייקין
האש וכו' עיקר ודעית מ"ל דהא אם היה המתיך בלשון יתקורו יורשי' הכעטע יורשי' הכעטע יורשי' הכעטע יורשי'
מיידי וז"ל על כדתי מנלן ש' דייק ולי נחלה כי היה לו לומר יתקורו יורשי' הכעטע יורשי' הכעטע יורשי' הכעטע יורשי'
לשון כול דקדקן כן אל"כ כי מני יש תלמוד תורה עם דרך ארץ (היהוה שמעתי) אלו זה ייתור בשו"ב לא היה
לו בלשון יש תלמוד תורה ודרך ארץ דהוה משמעטע וכו' או זה או זה יתקור וכן נחלה עיקר:

תוספות

הגהות מר"ב רנשבונד [ח] האלו הכל קאמר עם התשובה אפי' שאינה עיקר וכו'. כי עיין בזכרון כהנה מיימוני פ"ג מהל' פ"ח אות ג' (א) ז"ל לא נחלה עיקר

Hint Sheet for Yoma 83a – Mishnah

Jastrow Citation: Yoma VIII, 6/7

See entry II (Roman numeral)	מי
על + suffix "him" (direct object, masc., sing)	עליו
Look up as is	מפולת
See entry for סָפֵק	ספק
See entry for שֵׁם	שם
אינ + ו	אינו
Look up as is, see entry II (Roman numeral)	כותי
<i>Yisrael</i>	ישראל
Direct object marker (untranslatable)	את
ה + גל	הגל
Root: מצו/מצא	מצאוהו
Root: נוה	יניחוהו

Hint Sheet for Yoma 85b – Gemara

Jastrow Citation: Yoma 85a & 85b

Look up without prefix -ו, see entry II (Roman numeral)	וכבר
Root: הוי	היה
רבי	ר'
These are all names	ישמעאל, עקיבא, אלעזר,

	עזריה, לוי הסדר, ישמעאל
הסדר is a name. Look up סדר.	הסדר
-הן object suffix + אחר	אחריהן
-ן possessive suffix + בן	בנו
Look up as is	שאלה
-הם suffix + ב- prefix + פנים	בפניהם
Look up in Frank	מניין
Root: דחי	שדוחה
Root: עני , see <i>nif</i> entry	נענה
This is a quote from Exodus 22:1	אם במחותרת ימצא הגנ
מחותרת (look up as is) + ב- prefix	במחותרת
Look up as is	ממון
Root: בוא	בא
Look up without prefix -ן	ושפיכות
Look up as is	דמים
Look up without prefix -ל	לשכינה
Root: סלק	שתסלק
Root: נצל	להצילו
This is a quote from Exodus 21:14	וכי יזיד איש על רעהו
An abbreviation for וגומר, meaning 'etc.'.	וגו'
עם + מ- prefix (see entry עֵם)	מעם

מזבחי	-י suffix + מזבח
תקחנו	Root: לקח
מעל	מ + על
רבה בר בר חנה	This is a name
רבי יוחנן	This is a name
שנו	Root: שני (see whole entry)
להמית	Root: מית
להחיות	Root: חיי
אפילו	Look up as is
ומה	ו + מה
בדבריו	See entry for דבר
נענה	Root: עני , see <i>nif</i> entry
רבי אלעזר	This is a name
ומה	ו- + מה
מילה	Look up as is
שהיא	ש- + היא
ממאתים	See entry for מאה
וארבעים	See entry for ארבע
ושמונה	Look up without prefix ו-
איברים	See entry for אבר
שבאדם	ש- + ב- + אדם

Root: דחי	שדוחה
גופ + possessive suffix ך-, 'his'	גופו
Look up without prefix ל-	לכל
This is a name	רבי יוסי בר' יהודה
This is a quote from Exodus 31:13	את שבתותי תשמורו
See entry for שֶׁבֶת	שבתותי
Look up as is	יכול
Look up without prefix ל-	לכל
Look up abbreviation in back of Frank	ת"ל
See entry I (Roman numeral)	אך
This is a name	רבי יונתן בן יוסף
This is a quote from Exodus 31:14	כי קודש היא לכם
Root: מסר	מסורה
See entry for יד	בידכם
ו- + לא	ולא
Same as מסורה	מסורים
See hint for בידכם	בידה
This is a name	ר' שמעון בן מנסיא
This is a quote from Exodus 31:16	ושמרו בני ישראל את השבת
Look up as is	ישראל
על + suffix 'him' (direct object, masc., sing)	עליו

See entry for שְׁבֹת	שבתות
Look up as is	הרבה
Look up abbreviation in back of Frank	א"ר
This is a name	יהודה
This is a name	שמואל
See entry II (Roman numeral)	אי
Root: הוי	הואי
Same as above	הוה
Root: אמא	אמינא
See entry for די	דידי
Same as above	מדידהו
This a quote from Leviticus 18:5	וחי בהם
ו- + חי	וחי
ב- + הם	בהם
ו- + לא	ולא
Root: מית	שימות
See פול	לכולהו
Look up in Frank	להו
Look up as is	פירכא
מ- + ד- + שמואל	מדשמואל
This is a name	ר' ישמעאל

Look up as is	דילמא
כ- + -ד + רבא ('like Rava')	כדרבא
ד- + מחתרת	דמחותרת
See ממון	ממונו
ו- + האי	והאי
ד- + קאי	דקאי
Look up without prefix ל-	לאפיה
Root: הרג	להרגך
Root: שכם	השכם
Root: הרג	להרגו
Root: שכה (see c.h. entry!)	ואשכחן
Look up as is	ודאי
Look up as is	מנלן
This is a name	ר' עקיבא
כ- + -ד + אביי ('like Abaye')	כדאביי
This is a name	אביי
Root: מסר	מסרינן
Look up without prefix ד-	דרבנן
See entry for דבר	בדבריו
See פול	וכולהו
Root: שכה (see c.h. entry!)	אשכחן

Look up as is	ודאי
ו-ד + -ד + שמואל	ודשמואל
Look up as is	פירכא
This is a name	רבינא
Look up in Frank	ואיתימא
Look up as is	פלפלתא
Look up as is	חריפא
Look up without prefix -ד	דקרי

SUPPLEMENTAL TEXTS

Yoma 83a & 85a/b

CONTENTS

TORAH VERSES | *sections of the Torah cited in our sugya*

Exodus 21:12-14, 22:1-3, 31:12-18, Leviticus 18:1-5 1

PARALLEL RABBINIC TEXTS | *other texts in rabbinic literature where versions of or ideas from our text appear*

Mishnah Shabbat 19 3

Mishnah Rosh Hashanah 4:8 6

Mishnah Pesachim 8:6 8

Mekhilta De-Rabbi Yishmael, Parshat Mishpatim 4 10

Mekhilta De-Rabbi Yishmael, Parshat Mishpatim 13 13

Mekhilta De-Rabbi Yishmael, Parshat Ki Tisa 1 15

Tosefta Shabbat 10:14, 16:10-14 20

Talmud Bavli Shabbat 132a/b 23

Talmud Bavli Arakhin 7a/b 25

CODES | *codification of our text in halakhic literature (for more info on this check out the Codes Cheat Sheet in the Bet Midrash Reference Guide!)*

Mishneh Torah, Sefer Zera'im, Hilkhot Shabbat 2 27

Tur, Choshen Mishpat 329 34

Shulchan Arukh, Choshen Mishpat 328 & 329 Separate Packet

Torah Verses for Yoma 85a/85b

Exodus 21:12-14

¹² He who fatally strikes a man shall be put to death. ¹³ If he did not do it by design, but it came about by an act of God, I will assign you a place to which he can flee. ¹⁴ When a man schemes against another and kills him treacherously, you shall take him from My very altar to be put to death.

שמות כא:יב-יד

^{כב} מַכֵּה אִישׁ וּמָת מוֹת יוּמָת: ^{כג} וְאִשֶּׁר
לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אָנָּה לְיָדוֹ וְשָׁמַתִּי
לְךָ מְקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: ^{כד} וְכִי־יִזְד
אִישׁ עַל־רֵעֵהוּ לְהַרְגוֹ בְּעָרְמָה מֵעַם
מִזְבְּחִי תִקַּחנּוּ לְמוֹת:

Exodus 22:1-3

¹ If the thief is seized while tunneling, and he is beaten to death, there is no bloodguilt in his case. ² If the sun has risen on him, there is bloodguilt in that case.—He must make restitution; if he lacks the means, he shall be sold for his theft. ³ But if what he stole—whether ox or ass or sheep—is found alive in his possession, he shall pay double.

שמות כב:א-ג

^א אִם־בַּמְחַתְרֵת יִמָּצָא הַגֵּנֵב וְהִכָּה
וּמָת אֵין לוֹ דָּמִים: ^ב אִם־זָרְחָה
הַשֶּׁמֶשׁ עָלָיו דָּמִים לוֹ שְׁלֵם יִשְׁלֵם
אִם־אֵין לוֹ וְנִמְכַר בְּגִנְבָתוֹ:
^ג אִם־הִמָּצָא תִמָּצָא בְיָדוֹ הַגֵּנֵב
מִשׁוֹר עַד־חֲמֹר עַד־שֶׁה חַיִּים שָׁנִים
יִשְׁלֵם:

Exodus 31:12-18

¹² And the LORD said to Moses: ¹³ Speak to the Israelite people and say: Nevertheless, you must keep My sabbaths, for this is a sign between Me and you throughout the ages, that you may know that I the LORD have consecrated you. ¹⁴ You shall keep the sabbath, for it is holy for you. He who profanes it shall be put to death: whoever does work on it, that person shall be cut off from among his kin. ¹⁵ Six days may work be done, but on the seventh day there shall be a sabbath of complete rest, holy to the LORD; whoever does work on

שמות לא:יב-יח

^{כב} וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{כג} וְאָתָּה
דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ
אֶת־שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא
בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְדַעַת כִּי אֲנִי
ה' מְקַדְּשְׁכֶם: ^{כד} וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת
כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מִחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת
כִּי כָל־הָעֹשֶׂה בָּהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָהּ
הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמִּיהָ: ^{כה} שֵׁשֶׁת
יָמִים יַעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן קֹדֶשׁ לַה' כָּל־הָעֹשֶׂה
מְלָאכָה בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת מוֹת יוּמָת:

the sabbath day shall be put to death.¹⁶ The Israelite people shall keep the sabbath, observing the sabbath throughout the ages as a covenant for all time:¹⁷ it shall be a sign for all time between Me and the people of Israel. For in six days the LORD made heaven and earth, and on the seventh day He ceased from work and was refreshed.¹⁸ When He finished speaking with him on Mount Sinai, He gave Moses the two tablets of the Pact, stone tablets inscribed with the finger of God.

וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת
לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית
עוֹלָם: ^{טז} בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת
הוּא לְעֹלָם כִּי־שִׁשִּׁת יָמִים עָשָׂה ה'
אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ וּבַיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפֶשׂ: ^{טז} וַיֵּיתֵן
אֶל־מֹשֶׁה כָּכֹלֹתוֹ לְדַבֵּר אֵתוֹ בְּהַר
סִינַי שְׁנַי לַחַת הַעֲדוֹת לַחַת אֶבֶן
כְּתוּבִים בְּאֶצְבַּע אֱלֹהִים:

Leviticus 18:1-5

ויקרא יח:א-ה

¹ The LORD spoke to Moses, saying:
² Speak to the Israelite people and say to them: I the LORD am your God. ³ You shall not copy the practices of the land of Egypt where you dwelt, or of the land of Canaan to which I am taking you; nor shall you follow their laws. ⁴ My rules alone shall you observe, and faithfully follow My laws: I the LORD am your God. ⁵ You shall keep My laws and My rules, by the pursuit of which man shall live: I am the LORD.

^א וַיְדַבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ב דַּבֵּר
אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי ה'
אֱלֹהֵיכֶם: ^ג כַּמַּעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם
אֲשֶׁר יִשְׁבַתְּמֶם־בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה
אֶרֶץ־כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא אֶתְכֶם
שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא
תֵלְכוּ: ^ד אֶת־מִשְׁפָּטֵי תַעֲשׂוּ
וְאֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לְלַקֵּחַ בָּהֶם אֲנִי
ה' אֱלֹהֵיכֶם: ^ה וְשָׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי
וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאָדָם
וְחֵי בָהֶם אֲנִי ה':

(ח) מרדין. הוא מלה עברית כמו ארדם עד בית אלהים. הר"מ: (ט) קשה דלחלק בעופות בין תרנגולת לאוזין ושאר עופות. ולשיטת הר"נ דמחלק בין גדולים לקטנים דקטנים לא שרי אלא בתצר אבל לא ברה"ר וגדולים אפילו ברה"ר שרי ניחא דמתניתין

ברה"ר מיירי מכח סיפא דמרדה בנה אוקמינן לה בש"ס ברה"ר ולהכי תני עגלים וסייחים לאשמעינן דדוקא בגדולים שרינן ברה"ר: (י) אסור. ולא אמרינן חי נושא את עצמו כדלעיל מ"ה פ"י כיון שהוא קטן כל כך שאינו אלא גורר. הר"נ. והאי אסור נראה לי דאסור וחייב קאמר דהא מחייב בתולה כשנשא בריש פרקין דלקמן וע"ש דלתוספ' נראה דדוקא בתולה: (יא) את השבת. כגמרא לאתויי הא דת"ר אם היתה צריכה לנר חברתה מדלקת לה את הנר. ומהכא שמעינן דגמרא סבירא לה דאיכא איסור מן התורה וכמ"ש הר"ף דלכ"ע מ"ב מיל ולמעלה מדאורייתא דא"כ עד השתא לא שמעינן אלא לאיסור תחום מדברי סופרים. תוי"ט וע"ע: (יב) צרכי מילה בש"ס דף קל"ב נפקא ליה מקרא:

פֶּרֶק יֵט וְקָאֵי אַמְתַּנִּיתִין דלעיל דסליק מניה וכל צרכי מילה עושין בשבת: (ג) מביא בשבת. וא"ת ויביאו התינוק אצל הכלי דליכא איסור דדחי נושא את עצמו. וי"ל דלאחר המילה היה צריך להתירו לאמו ואז הוא חולה והיה כפות דאינו נושא עצמו וגם אמו מסוכנת ולא תוכל לבא אצלו ועוד יש לומר כיון דבכל יביא הכלי משיביא התינוק שרי ר"א למרר המצוה. תוספ': (ג) עדים. כגמרא איבעי אי עדים שנים או איהו וחד שראוי להעיד במקום אחר ואין להקשות דא"כ

שברחה. מן הבית: דוחין אותה. בידים: עד שתכנס. ודוקא דוחין אבל לא מדדין, לפי שהתרנגולת מגבהת עצמה מן הארץ ונמצא שהוא מטלטלה. אבל אוזין ושאר עופות מדדין (ט): מרדין עגלים. אוחו בצוארו ובצדדיו וגוררו ומסיעו ומנעו לו רגליו: והאשה מדדה את בנה. אוחותו בורועיו מאחוריו והוא מניע רגליו והולך: שנוטף אחת ומניח אחת. כשהתינוק מניע את רגליו מניח אחת ומגביה אחת: אבל גורר אסור. שנושאתו. וכל מקום שאמר ר"י אימתי במשנה לא בא לחלוק אלא לפרש דברי חכמים, הילכך הלכתא כותיה: ג אין מילדין. אין מושכין הולד מן הרחם ביו"ט, דאיכא טרחא יתירא: אבל מסעדין. אוחו את הולד שלא יפול לארץ: חכמה. מילדת בקיאה: ממקום למקום. ואין חוששין לאיסור תחומים: ומחללין עליה את השבת. משעה שהיא יושבת על המשכר ומתחיל הדם להיות שותת עד כל ג' ימים אחר שילדה, בין אמרה צריכה אני בין לא אמרה צריכה אני מחללין. מג' ועד ז', אמרה צריכה אני מחללין. לא אמרה צריכה אני אין מחללין. מז' ועד ל' אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין, אבל עושים צריכה על ידי נכרי מפני שהיא כחולה שאין בו סכנה, ודבר שאין בו סכנה עושין צרכי על ידי נכרי: וקושרים הטבור. של ולד שהוא ארוך, ואם לא יקשוהו ויכרכוהו יצאו מעיו. אבל אין כורתין אותו בשבת לדברי ת"ק: ר'

תִּרְנַגְלַת שְׁבֻרָהּ, דוֹחִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּכְנַס. מְדַדִּין (ח) עֲגָלִין וְסִיחִין בְּרִשׁוֹת הָרַבִּים. אִשָּׁה מְדַדָּה אֶת בְּנָהּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵימָתִי בְּזִמְן שֶׁהוּא נוֹטֵל אֶחָת וּמְנִיחַ אֶחָת, אֲבָל אִם הָיָה גוֹרֵר, אָסוּר (י): ג אֵין מִילְדִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל מְסַעְדִין. וּמִילְדִין אֶת הָאִשָּׁה בַּשַּׁבָּת, וְקוֹרִין לָהּ חֲכָמָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וּמְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת (יא), וְקוֹשְׂרִין אֶת הַטְּבוּר. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אֵף חוֹתְכִין. וְכָל צָרְכֵי מִילָה (יב) עוֹשִׂין בַּשַּׁבָּת:

פֶּרֶק יֵט רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִם לֹא הֵבִיא כָּלִי מֵעֶרֶב שַׁבָּת, מְבִיאוּ בַּשַּׁבָּת (ב) מְגָלָה. וּבַסְּפָנָה, מְכַסְּהוּ עַל פִּי עֵדִים (ג). וְעוֹד אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, פּוֹרְתִים עֲצִים לַעֲשׂוֹת פְּחָמִין וְלַעֲשׂוֹת (פְּלִי) בְּרוֹזֵל. כָּלֵל אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, כָּל מְלֹאכָה שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת אֵינָה דוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, וְשֵׁאֵי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת דוֹחָה

יוסי אומר אף חותכין. והלכה כר"י שחותכין אותו ומנקים אותו ונותנין עליו אבק הדס וכיוצא בו: וכל צרכי מילה עושין בשבת. ולקמן באידך פירקא מפרש לצרכי מילה מאי ניהו:

פֶּרֶק יֵט רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אִם לֹא הֵבִיא כָּלִי. איזמל למול את התינוק (א): מביאו בשבת מוגלה. להודיע שחביבה מצוה זו שמחללים עליה את השבת: ובסכנה. שגזרו גזרה על המילה: מכסהו ע"פ עדים. שיעידו שאיזמל של מצוה הוא מביא, ולא יחשדוהו שהוא נושא שאר חפציו: ולעשות ברזל. כדי לעשות איזמל למילה: כל מלאכה שאפשר לעשותה. כגון מכשירי מילה הואיל ואפשר לעשותן מערב שבת אין דוחין את השבת, ופליג אדרבי אליעזר: שאי אפשר לעשותה מערב שבת. כגון מילה עצמה שאי אפשר לה לעשות, דומנה בשמיני דוחה שבת.

והלכה כרבי עקיבא: ב מוהל"ין. חותך את הערלה: ופורעין. העור המכסה ראש הגיד: ומוצצים. את הדם, ואע"פ שהוא עושה חבורה שאין הדם ניתק מחיבורו אלא ע"י מציצה: אספלנית. תחבושת: לועם בשיניו. דכל מה דאפשר לשנות משנה: אם לא טרף יין ושמן. רגילים היו שהיו טורפים בקערה יין ושמן ומערבין אותן יחד לרפואה על המילה כדרך שטורפים ביצים בקערה: חלוק. חתיכה של בגד נקובה, ומכניסין המילה באותו הנקב כדי שלא יחזור

העור ויכסה את הגיד: לא התקין. לא הזמין: כורך על אצבעו. דרך מלבוש לשנותו מדרך הוצאה בחול: אפילו מחצר אחרת. לא מיבעיא מבית לבית באותו חצר אע"פ שלא ערבו, אלא אפילו לחצר אחרת שאינה מעורבת עמהם: ג מרחיצין את הקטן. האי מרחיצין לאו כדרכו הוא, דתנא סיפא לפרושי רישא כיצד מרחיצין כגון לולף ביד אבל בכלי אפילו לולף אסור וכ"ש לדחוף כדרכו: ראב"ע כו'. פליג את"ק וסבר מרחיצין את הקטן כדרכו בין לפני המילה בין לאחר המילה, וביום השלישי למילה נמי בין בחמין שהוחמו בערב שבת בין בחמין שהוחמו בשבת עצמו דסכנת נפשות היא, והלכה כראב"ע: ספק. בן ח' חדשים ספק בן ט'. דאי בן ח' כאבן בעלמא הוא ואין מילתו דוחה שבת: ורבי יהודה מתיר באנדרוגינוס. מדכתיב (בראשית ט"ז) המול לכם כל זכר לרבות אנדרוגינוס. ות"ק, ערלתו כתיב, מי שהוא כולו ערל, יצא זה שחציו נקבה. ואין הלכה כר"י: ד מי שהיו לו שתי תינוקות וכו'. פליגי אמוראי בגמרא בגרסת משנה זו, והגרסא שתפסו רבותי עיקר. כך היא, מי שהיו לו שתי תינוקות אחד למול אחד

את השבת: ב עושין כל צרכי מילה (ד) בשבת, מוהל"ין, ופורעין, ומוצצים, ונותנין עליה אספלנית וכמון. אם לא שחק מערב שבת, לועם בשניו ונותן. אם לא טרף יין ושמן מערב שבת, ינתן זה בעצמו וזה בעצמו. ואין עושין לה חלוק לכתחלה, אבל כורך עליה סמרטוט. אם לא התקין מערב שבת, כורך על אצבעו ומביא, ואפלו מחצר אחרת: ג מרחיצין את הקטן, בין לפני המילה ובין לאחר המילה, ומזלפין (ה) עליו ביד, אבל לא בפלי. רבי אלעזר בן עזריה אומר, מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת, שנאמר (בראשית לד) ויהי ביום השלישי בהיותם פגאים. ספק ואנדרוגינוס אין מחל"ין עליו את השבת, ורבי יהודה מתיר באנדרוגינוס: ד מי שהיו לו שני תינוקות, אחד למול אחר השבת ואחד למול בשבת, ושכח ומל את של אחר השבת בשבת, חייב (ו). אחד למול בערב שבת ואחד למול בשבת, ושכח ומל את של ערב שבת בשבת, רבי אליעזר מחייב חטאת, ורבי יהושע פוטר: ה קטן נמול לשמונה, לתשעה, ולעשרה, ולאחד עשר, ולשנים עשר, לא פחות ולא יותר. הא כיצד. כדרך,

ליתני על פי אחר. דאצטרך ליה שהוא וחד יהיו עדים כשרים יחד במקום אחר: (ד) עושין כל צרכי. לאתויי הא דת"ר המל כל זמן שהוא עוסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין כו'. גמרא. ואע"ג דבס"פ דלעיל קתני לה, הכא עיקר ודתם אנב. תוספ': (ה) ומולפין. הוילוף הוא זריקת המים או כל משקה. הר"מ. והוא לשון זיקוק מטר מתורגם יולפון מטרא: (ו) חייב. ואינו מקלקל שיהיה פטור וכן אמרו לגבי מילה

שבת ואחד למול בשבת, ושכח ומל את של אחר שבת בשבת חייב. אחד למול בע"ש ואחד למול בשבת, ושכח ומל את של ערב שבת בשבת, רבי אליעזר מחייב חטאת ורבי יהושע פוטר. והכי פירושה, שכח ומל את של אחר השבת בשבת חייב לדברי הכל, שהרי טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה כשהקדים ומל את של אחר השבת בשבת, ובהא אפילו ר' יהושע מודה: אחד למול בשבת ואחד למול בערב שבת ושכח ומל את של ערב שבת בשבת, ר' אליעזר מחייב חטאת. דמילה שלא בזמנה אינה דוחה שבת. ואע"ג דטעה בדבר מצוה שהיה טרוד באותו של שבת ומתוך כך טעה בזה, ואף בזה עשה מצוה שהרי ראוי הוא למול אלא שאינו דוחה שבת, ס"ל לרבי אליעזר טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שאינה דוחה את השבת חייב: ורבי יהושע פוטר. דסבירא ליה טעה בדבר מצוה ועשה מצוה שאינה דוחה את השבת פטור, כיון דסבור היה שברשות בית דין הוא עושה. והלכה כר"י:

מתקן הוא. הר"מ: (ז) י"ט כו'. ומילה שלא בזמנה אינו דוחה י"ט כי המילה מ"ע וי"ט עשה ול"ת כי השם הוא צוה לשבות בו והוא אומרו שבתו ומנע בו מן המלאכה והעיקר אצלנו לא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה. הר"מ: (ח) ר"ה. ובזרה דעה סימן

רמ"ו פוסק כהרא"ש דאפילו י"ט שני של גלויות אינו דוחה (והאי תנא בא"י קאי) וע"ש בש"ך ת"ח: (ט) דכתיב ביה וכל ערל לא יאכל בו: (י) מל ולא פרע. תימא אמאי איצטריך למתני האי, דכיון דכבר תני דבשר החופה בו מעכב וכי לא פרע עדיין רוב העטרה מכוסה. תוספת. ולמ"ד שלא ניתנה פריעה לאברהם אבינו. טובא קמ"ל דלא תימא כיון דאברהם אבינו נצטווה במילה לברה אף שאנתנו בהלכה למשה מסיני נצטוונו אף בפריעה מ"מ כי מל ולא פרע לא היו כאלו לא מל לגמרי קמ"ל דכך נתחדשה ההלכה דאם לא פרע כאלו לא מל לגמרי. תוי"ט. והת"ח מיישב דקמ"ל דאף דהקרום הרך מכסה עליה. דבתורה לא נאמר רק ימול בשר ערלתו ומהלמ"מ נאמר לנו הפריעה:

פרק כ (א) לפ"ז לשון שיצולו מלשון צללו כעופרת. ובדבריהם, צללת במים אדירים (ב"ק צ"א.). כלומר שהיין יהיה

לְשִׁמוֹנָה. נוֹלַד לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת, נְמוּל לְתַשְׁעָה. בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל עָרֵב שַׁבָּת, נְמוּל לְעֶשְׂרָה. יוֹם טוֹב⁽¹⁾ לְאַחַר שַׁבָּת, נְמוּל לְאַחַד עֶשְׂרֵי. שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, נְמוּל לְשְׁנַיִם עֶשְׂרֵי. קָטָן הַחוּלָה, אֵין מוֹהֲלִין אוֹתוֹ עַד שִׁיבְרִיא: וְאֵלוֹ הֵן צִיצִין הַמְּעַכְבִּין אֶת הַמִּילָה, בְּשֶׁר הַחוּפָה אֶת רֹב הָעֶטְרָה. וְאֵינוֹ אוֹכֵל בַּתְּרוּמָה. וְאִם הָיָה בְּעַל בֶּשֶׂר, מִתְקַנּוֹ מִפְּנֵי מְרֵאִית הָעַיִן. מָל וְלֹא פָרַע⁽²⁾ אֶת הַמִּילָה, כְּאֵלוֹ לֹא מָל:

פרק כ רבי אליעזר אומר, תולין את המשמרת ביום טוב, ונותנין לתלויה בשבת. וחכמים אומרים, אין תולין את המשמרת ביום טוב,

בשר חוזר וחופה את הגיד: מתקנו. ומשפע באזמל מאותו עובי: מפני מראית העין. שלא יהא נראה כערל: ולא פרע. לא גילה: כאילו לא מל. וישוב ויפרע, ואפילו סלק ידו ממנה. וכל זמן שהוא מתעסק במילה בשבת חותך בין ציצין המעכבין בין ציצין שאין מעכבין. לאחר שסלק ידו, על ציצין המעכבין חוזר, על ציצין שאין מעכבין אינו חוזר: **פרק כ רבי אליעזר אומר תולין את המשמרת. שמסננים בה שמרי יין, ומותח את פיה לכל צד בעגול ונעשה כאהל על חלל הכלי. ואע"ג דעביד אהל שרי ביום טוב, דס"ל לר"א מכשירי אוכל נפש שאפשר לעשותן מערב יום טוב מותר לעשותן ביום טוב. אבל בשבת [תולה] לכתחלה לא, אבל אם תלויה היא נותנין לתוכה שמרים ומסננין, דאין דרך בורר בכך: אין תולין את המשמרת. דעביד אהל עראי ומחזי כמעשה חול: ואין נותנים לתלויה בשבת. דהוה תולדת בורר או מרקד. והלכה כחכמים: ב נותנים מים. בשבת על גבי שמרים הנתונים במשמרת מבעוד יום. כדי שיצלו, שיהיו השמרים צלולים ויזוב כל יינם. פירוש אחר על גבי שמרים שנשארו בחבית, וקולטין המים טעם היין^(א) ומוציאין אותן בשבת ושותים אותן ואין בזה משום בורר: את היין. מפני הקמחים לכנים שמתהווים בו: בסודרין. המיוחדין לכך. וליכא למיגזר דלמא סחיט להו, הואיל ועשוין למלאכה זו. והוא שלא יעשה בידו בסודר כמין גומא כפי הכלי כדי שירד היין במדרון, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול: ובכפיפה מצרית. סל העשוי**

ה נולד בין השמשות נמוץ לתשיעי. שהרי יום שמיני של מחר הוא נמוץ, ושמא בין השמשות יום הוא ונמוץ לתשיעי. היה היום ערב שבת א"א למולו בשבת הבא דשמא תשיעי הוא והוא לא מילה שלא בזמנה ואינה דוחה שבת, וצריך להמתין עד לאחר השבת שהוא עשירי: חל יום טוב להיות אחר השבת. אין מילה שלא בזמנה דוחה אותו ונמוץ לאחד עשר: שני ימים טובים של ראש השנה. דקדושה אחת הן ואין מילה שלא בזמנה דוחה את יום טוב השני של ראש השנה, נימול ליי"ב: עד שיבריא. ויעברו עליו ז' ימים שלמים מעת לעת מיום שהבריא, ואח"כ מלין אותו: ו ציצין. כמין נימין של בשר שנשארו מן הערלה: עטרה. היא שפה גבוהה המקפת את הגיד סביב, וממנה משפע ויורד לראשו. ובשר החופה את רוב העטרה דקתני מתניתין, לא תימא רוב הקיפה אלא אפילו רוב גבהה במקום אחד: אינו אוכל בתרומה. אם כהן הוא, דכהן ערל אסור לאכול בתרומה. נאמר בפסח (שמי) תושב ושכיר לא יאכל בו ונאמר בתרומה (ויקרא כ"ב) תושב כהן ושכיר לא יאכל בו, מה פסח אסור לערל^(ב) אף תרומה אסורה לערל: ואם היה בעל בשר. שהיה שמן ונראה בשר שלמעלה מערלתו לאחר שנטלה הערלה כולה כאילו אותו

לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר. והטעם מבואר כי קודם ראוי שנמליך מלכותו עליו ואח"כ יעלה זכרוניו לפניו לטובה: (ז) למה בו. ה"ק למה הוא מוכיר עשר לימא תשע והואיל ואשתנו מלכויות מזכרונות

ושופרות לענין תקיעה בדין הוא דלשתרי נמי לפחות מהן: (ח) מעשרה. כנגד י' הלולים הדללו אל בקדשו דכתיב בהו הללוהו בתקע שופר. א"נ כנגד י' הדברות פרש"י דכתיב בהו נמי שופר. א"נ כנגד י' מאמרות שבהן נברא העולם. ופירש"י שהעולם נברא בר"ה. גמרא: (ט) ואע"ג דככל מקום אמרינן תורה ונביאים וכתובים י"ל משום דקראי דכתובים קדמו לנביאים. תוספ': (י) שלש שלש. כנגד תורה נביאים וכתובים. ואמרי לה כנגד כהנים לויים וישראלים גמרא: (יא) ומנהגם היה שש"צ המתפלל ביוצר אינו מתפלל במוסף אלא ש"צ אחר. הר"נ: (יב) ואע"פ שבטלה הגזירה לא עבדינן כלמעיקרא אע"ג דרזין מקדימין בו דחיישינן שמא יהויר הדבר לקלקולו. תוספ'. וכתב הר"נ דתקנו תקיעות וי"ט ברכות במוספין דהא על סדר ברכות תוקעים כדלעיל וקודם לכן היה הכל בשחרית: (יג) מתקיע. מרלא תנן תוקע. דקרק רבינו האי שאין ש"ץ תוקע אלא אחר. ומעמא כדתנן בפ"ה דברכות לענין נשואת כפים וכל חלוקי דינין דהתם שייכי נמי הכא. הרא"ש: (יד) דאפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו וישראל אומרים שירה. גמרא: (טו) הראשון בו. משום דרזין מקדימין למצות. גמ'. (טז) מקרא. ולא קתני קורא ה"ט לפי שהוא מקרא לצבור וכדאמרינן הוא אומר הללויה והן אומרים הללויה. הר"נ: (יז) אין מעבירין בו. מ"ט שופר עשה וי"ט עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה גמרא. וחכמים עשו חיוב לדבריהם הכל כשל תורה. הר"נ: (יח) לא תעשה. זו ואצ"ל זו קתני. גמרא:

קרא (במדבר י') והיו לכם לזכרון לפני אלהיכם אני ה' אלהיכם. מה ת"ל אני ה' אלהיכם, למד על כל מקום שיש שם זכרונות ושופרות, יהיו מלכויות עמהם: אר"ע וכו'. והלכה כר"ע: ו מעשרה מלכויות. ג' פסוקים משל תורה, וג' משל

כתובים, וג' משל נביאים (ט), ואחד משל תורה שמשלים בו: שלש שלש. אחד של תורה, ואחד של כתובים, ואחד של נביאים. והלכה כר"י בן נורי: מלכויות וזכרונות ושופרות של פורענות. כגון אם לא ביד חזקה אמלוך עליכם (יחזקאל כ'), ויזכור כי בשר המה (תהלים ע"ח), תקעו שופר בגבעה (הושע ה'), וכיוצא בהן. וזכרון יחיד, כגון זכרה לי אלהי לטובה (נחמיה ה'), אע"פ שהוא לטובה אין מזכירין אותו. וכן הלכה: רבי יוסי אומר אם השלים בתורה יצא. בגמרא מפרש למלחיה דר"י הכי, ומשלים בתורה, ואם השלים בנביא יצא. והלכה כר"י: ז השני מתקיע. המתפלל תפלת המוספין (יא) מתקיע, ולא המתפלל תפלה של שחרית. ובשעת השמד תקנו כן, שגזרו שלא יתקעו, והיו אורבים להם כל שש שעות של זמן תפלת השחר, לכך העבירו התקיעה מתפלת השחר לתפלת המוספין (יב): ובשעת ההלל. משום דאין אומרים הלל בר"הוביוה"כ (יג), קתני ובשעת ההלל, כלומר בשאר יו"ט שאומרים הלל: ח אין מעבירין עליו את התחום. לילך חוץ לתחום כדי להביא שופר, או לילך לשמוע התקיעות: בדבר שהוא משום שבות. כגון לחתכו בסכין: בדבר שהוא משום ל"ת. כגון לחתכו במגרה דהויה מלאכה גמורה של חרישת עץ. ואיכא דמתני אפכא, דבר שהוא משום שבות, מגל שאין דרך לחתוך בו. דבר שהוא משום ל"ת, סכינא דאורחיה הוא: אם

וְאוֹמֵר עֲבוּדָה וְהוֹדָאָה וּבִרְפֹת כְּהֲנִים, דְּבָרֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, אִם אֵינוֹ תוֹקֵעַ לְמַלְכוּיֹת, לָמָּה הוּא מְזַכֵּיר (י) אֶלָּא אוֹמֵר אָבוֹת וּגְבוּרוֹת וְקִדְשֵׁי הַשָּׁמַיִם, וְכוּלָּל מַלְכוּיֹת עִם קִדְשֵׁי הַיּוֹם, וְתוֹקֵעַ. זְכוֹרֹנוֹת, וְתוֹקֵעַ. שׁוֹפְרוֹת, וְתוֹקֵעַ. וְאוֹמֵר עֲבוּדָה וְהוֹדָאָה וּבִרְפֹת כְּהֲנִים: ו אֵין פּוֹחֲתִין מֵעֲשָׂרָה (ח) מַלְכוּיֹת, מֵעֲשָׂרָה זְכוֹרֹנוֹת, מֵעֲשָׂרָה שׁוֹפְרוֹת. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר, אִם אָמַר שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ (י) מִפְּלֵן, יֵצֵא. אֵין מְזַכֵּירִין זְכוֹרֹן מַלְכוּת וְשׁוֹפֵר שֶׁל פְּרֻעָנוֹת. מִתְחִיל בַּתּוֹרָה וּמְשַׁלֵּים בַּנְּבִיא. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אִם הִשְׁלִים בַּתּוֹרָה, יֵצֵא: ז הָעוֹבֵר לְפָנַי הַתֵּבָה בַּיּוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הַשְּׁנִי מִתְקִיעַ (יג) וּבִשְׁעַת הַהֵלֵל הָרִאשׁוֹן (טו) מְקַרָּא (טז) אֶת הַהֵלֵל: ח שׁוֹפֵר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֵין מְעַבְרִין (יז) עָלָיו אֶת הַתְּחוּם, וְאֵין מְפַקְחִין עָלָיו אֶת הַגָּל, לֹא עוֹלִין בְּאֵילָן, וְלֹא רוֹכְבִין עַל גְּבֵי בְּהֵמָה, וְלֹא שָׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְאֵין חוֹתְכִין אוֹתוֹ בֵּין בְּדָבָר שֶׁהוּא מְשׁוּם שְׁבוּת, וּבֵין בְּדָבָר שֶׁהוּא מְשׁוּם לֹא תַעֲשֶׂה (יח). אֲבָל אִם רָצָה לִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם אוֹ יַיִן, יִתֵּן. אֵין

(יט) ומעמא שהואיל והגיע לחינוך מתעסקים עמו כדי שילמוד שידע לתקוע לצאת י"ח כשיבא ר"ה. אבל כשלא הגיע לחינוך לא. רש"י. ואף דקיי"ל קמן האוכל איסורים אין ב"ד מצווין להפרישו ה"מ במלתא דלא מפרסמא אבל במפרסמא כי הא שהקול נשמע לרבים מעכבין דלמא נפיק מינה חורבא לתקוע בשבת שלא בפני ב"ד. הר"ן: (כ) מתעסקין. שאומרים להם תקעו ומשתדלין עמהם. המגיד: (כא) לא יצא. למה שפירש הר"ב פרק דלעיל מ"ו דבעי כוונה לצאת מקרי מתעסק כל שאינו מתכוין לתקוע תקיעה של מצוה וממתניתין דלעיל לא שמעינן אלא דהשומע צריך כוונה. אבל התוקע עצמו ה"א דיצא בו אפילו במתעסק ולא לבעי כוונה לצאת קמ"ל מתניתין דהכא ותני תו והשומע לאשמעינן דאף דנתכוין לצאת אם התוקע מתעסק לא יצא: (כב) דסיפיה דקרא דוהעברת שופר תרועה איהו: (כג) משום דמרמי לה רמי מתניתין וברייתא אהרדי משני לה בגמרא דתנא דיהן קא חשיב תקיעות דכולהו בבי. ועתו"ט: (כד) כג'. ר"ח גורס ג' יבבות. ולא כג' דהא תרועה עצמה ג' יבבות והיכי שייך למתני כג'. אלא שאפשר שלפי שעיקר יבבות בפיו קאמר דשעור תרועה כג'

יבבות שאדם מילל בפיו: (כה) יבבות בגמרא דתרועה מתרגמינן יבבא וכתוב באמיה דסיסרא בעד החלון נשקפה ותיבב. עתו"ט: (כו) בראשונה כו' שאין לתקיעות שעור למעלה שאם רצה להאריך מאריך ואין הדבר ניכר כשהוא מאריך שיתכוין לב' תקיעות אלא מחמת כשהוא כפלים כשעור תקיעה ראשונה מש"ה תני תקע בראשונה. הרא"ש והר"ן: (כז) ואע"פ שימשך עד שיאמר עשרה זכרונות יש לעשות כך. ועתו"ט: (כח) אלא אחד. היינו תקיעה שלאחריה ולא כיש מפרשים דהיינו הראשונה ושמשום הכי תני תקע בראשונה: (כט) ג"פ. בשביל מלכויות וכן בשביל זכרונות. וכן בשביל שופרות. רש"י: (ל) דאע"ג דכל ישראל ערבים הם זה לזה ומה"ט מוציא זה את זה בברכות המצות הא תנאי בגמרא יחיד שלא בירך אין תבירו מברך עליו. ומעמא כתב הר"ן בשם ירושלמי משום דתפלה מסתבר שיהיה כל אחד מבקש רחמים על עצמו: סליק מסכת ראש השנה

מַעֲכָבִין אֶת הַתִּינוּקוֹת מִלְתְּקוּעַ,
אֲבָל מִתְּעַסְקִין (כ) עִמָּהֶן עַד
שִׁילְמוֹדוֹ. וְהַמְתַּעֵסֵק, לֹא יֵצֵא (כא),
וְהַשּׁוֹמֵעַ מִן הַמְתַּעֵסֵק, לֹא יֵצֵא:
מֵסֵדֶר תְּקִיעוֹת, שֶׁלֹּשׁ, שֶׁל שְׁלֹשׁ
שְׁלֹשׁ. שְׁעוֹר תְּקִיעָה פְּשֻׁלָּשׁ
תְּרוּעוֹת. שְׁעוֹר תְּרוּעָה פְּשֻׁלָּשׁ (כב)
יִבְבוֹת (כג). תְּקַע בְּרֵאשׁוֹנָה (כו), וּמִשְׁךְ
בְּשֵׁנִיָּה כְּשֵׁתִים, אֵין בִּידוֹ אֶלָּא
אֶחָת (כח). מִי שֶׁבִירַךְ וְאַחַר כֵּן נִתְמַנֶּה
לוֹ שׁוֹפֵר, תּוֹקֵעַ וּמְרִיעַ וְתוֹקֵעַ שְׁלֹשׁ
פְּעָמִים (כט). כִּשְׁם שֶׁשְׁלִיחַ צְבוֹר
חֵיב, כֵּן כָּל יִחִיד וְיִחִיד חֵיב. רַבֵּן
גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, שְׁלִיחַ צְבוֹר מוֹצִיא
אֶת הַרְבֵּים יַדֵּי חוֹבְתָן:
נְשַׁלְמָה מִסַּכַּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה

רצה ליתן לתוכו יין [יתן]. ולא אמרינן מתקן מנא הוא: אין מעכבין את התינוקות. שהגיעו לחינוך, ואפילו בשבת (יט), כדי לחנכן במצות, שיהיו מלומדין לתקוע ביו"ט של ר"ה: ומתעסקים בהם. וליכא למיגזר דלמא אתו לאתווי ארבע אמות ברה"ר, דהא אינו טרוד במצוה אלא מתעסק בעלמא. ולא גזרו שמא יביאנו ד"א ברה"ר אלא בזמן שהוא חייב בתקיעת שופר, שמתוך שהוא טרוד לצאת ידי חובתו ישכח את השבת: מ סדר תקיעות שלש. אחת למלכויות, ואחת לזכרונות, ואחת לשופרות: ש' שלש שלש. תקיעה ותרועה ותקיעה לכל אחת ואחת. לפי שנאמר שתי תרועות במקרא ברה"ה, ותרועה אחת ביה"כ של יובל, וילפינן שביעי שביעי לגזירה שוה ליתן את האמור של זה בזה, ותרועה האמורה ביה"כ של יובל אנו נותנין אותה לרה"ה, נמצאו ברה"ה שלש תרועות, ושתי תרועות האמורות ברה"ה נותנין אותן ליה"כ, נמצאו שלש תרועות ביה"כ. וכל תרועה, פשוטה לפניו ופשוטה לאחריה, דתנאי מנין שפשוטה לפניו, ת"ל (ויקרא כ"ה) והעברת שופר תרועה, ומנין שפשוטה לאחריה, ת"ל (שם) תעבירו שופר (כ), הרי העברה תחלה וסוף ותרועה בינתיים. ולשון העברה פשוטה משמע העברת קול אחד פשוט, הרי שלש תרועות של ר"ה שש תקיעות, והרי לך שלש של שלש שלש: שעור תקיעה. שיעור כל התקיעות, שהם שש תקיעות: כשלש תרועות (כ). נמצא שיעור תקיעה אחת כחצי תרועה: שעור תרועה כג' יבבות. ג' קולות בעלמא של כל שהן. וי"מ שכל יבבא היא ג' כוחות של כל שהן, נמצא שעור תרועה ט' כחות של כל שהן, והכי מסתברא: תקע בראשונה. פשוטה שלפני התרועה תקע כדרכה. ומשך בשנייה. תקיעה שלאחר התרועה משך כשתים, לצאת בה ידי שתיים שהיה צריך לעשות זו אחר זו, פשוטה שלאחריה דמלכויות ופשוטה שלפניה דזכרונות (כ): אין בידו אלא אחת. דאפסוקי תקיעה אחת לשתיים לא מפסקינן: מי שברך. התפלל תפלת המוספין ובייך ט' ברכות: כשם שש"צ חייב. בין בברכות של ר"ה בין בתפלות של כל השנה, ואינו יוצא י"ח אלא בתפלה שמתפלל הוא בעצמו, כך כל יחיד ויחיד הבקי ויודע להתפלל אינו יוצא ידי חובתו אלא בתפלת עצמו, בין ברה"ה בין בשאר כל ימות השנה. ואין ש"צ יורד לפני התיבה אלא להוציא את שאינו בקי (י): ש"צ מוציא את הרבים ידי חובתם. בין בקי בין שאינו בקי, בין בברכות של ר"ה בין בתפלות של כל השנה. ולמה צבור מתפללין בלחש, כדי להסדיר ש"צ את תפלתו. והלכה כחכמים בברכות של כל השנה שאין ש"צ מוציא אלא את שאינו בקי, אבל בברכות של ר"ה ושל יוה"כ ושל יובל שהן ט' ברכות ארוכות ואין הכל בקיאין בהן, הלכה כר"ג שכשם שמוציא את שאינו בקי כך מוציא את הבקי:

סליק מסכת ראש השנה

שהמנה אחרים על חלקו, בלא דעת חבורה: רש"י בני חבורה לומר ל"ו. טול את שלך וצא ואכול אתה וחבריך, שאין בני חבורה מתרצים להיות כל אלו הדעות בחבורתן. ואית ליה להאי תנא פסח נאכל בבי חבורות: ה זב שראה

שתי ראיות. שטמא טומאת ז' ואין טעון קרבן: שוחטין עליו. ואע"פ שלא העריב שמשו. והוא שטבל בשעת השחיטה דהא חזי למיכל לאורתא. דדוקא טמא מת שחל שביעי שלו כ"ד נדחה לפסח שני אע"ג דחזי למיכל לאורתא, כדכתיב (במדבר ט) ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא, ביום ההוא לא היו יכולים, הא לערב היו יכולים לאכול בפסח, ונדחו לפסח שני. אבל שאר טומאות אי חזי למיכל לאורתא שוחטים עליו ואע"פ שלא העריב שמשו: ראה ש"ש. לא חזי למיכל עד דמייתי כפרה: שוחטין עליו. אם חל שמיני שלו בערב פסח אפילו לא הביא כפרתו. והוא שנתן קרבנותיו לב"ד(י"א): שומרת יום כנגד יום. הרואה תוך י"א יום שבין נדה לנדה דבעיא לספור יום המחרת, שוחטין עליה ביום הספירה. דכיון שספרה מקצת היום מותרת לטבול. ואע"פ שמחוסרת הערב שמש

שוחטין עליה: והזבה. שראתה ג' ימים רצופים בתוך י"א יום וצריכה לספור ז' נקיים ולהביא קרבן, שוחטין עליה בשמיני: ו האונן. כל זמן שלא נקבר המת קרוי אונן, ולאחר שנקבר כל יום המיתה הוא קרוי אונן(י"ט), ולילה שלאחריו הוא אונן מדרבנן. ולא העמידו דבריהם במקום כרת גבי פסח, הלכך שוחטין עליו, דלאורתא חזי:

והמפקח בגל. שנפל על אדם ואין ידוע אם ימצאו חי או מת. שוחטין עליו דבחזקת טהרה עומד עד שידוע שנטמא: שוחטין עליהם. בחבורת אחרים: שמא יביאוהו ל"די פסול. שמא יטמא אונן למתו מתוך טרדו(י"ט). ומפקח גל שמא ימצאו מת ונמצא שהאהיל על הטומאה. והחבוש שמא לא יצא. ובחבוש בבית האסורים של עובדי כוכבים מיירי, שאע"פ שהבטיחוהו, שמא לא יוציאוהו. אשר פיהם דבר שוא. אבל חבוש ע"י ישראל, כגון לכופו להוציא אשה פסולה או לשלם ממון, שוחטין עליהם אפילו בפני עצמן, אם הבטיחוהו להוציאו, דשארית ישראל לא ידברו כזב. ואם בית האסורים בתוך ירושלים אפילו בידי עובדי כוכבים שוחטין עליהם בפני עצמן, דאפשר דמעילי לפסח לבית האסורים ואכלי ליה התם. וחולה וזקן אין שוחטין עליהם בפני עצמן, שמא יכבד עליהם החולי ולא יוכלו לאכול כזית: לפיכך. הואיל ובשעת שחיטה ראויין היו ונזרק הדם עליהם, אם אירע בהם פסול כמו שאמרנו, פטורים מלעשות פסח שני: חוץ מן המפקח הגל. ונמצא מת תחתיו שצריך לעשות פסח שני שהיה טמא מתחילתו קודם שחיטה שהרי האהיל על הטומאה משעה שהתחיל לפקח. והוא שהיה הגל עגול דודאי האהיל עליו מתחלה. אבל

עבודתו: (יא) וליכא למיחש דלמא פשעי דחוקה שאין ב"ד של כרנים עומדים משם עד שיכלו כל מעות שבשופרות. נמרא: (יב) והזבה כו'. היינו נמי כשמסרה קרבנותיה לבית דין: (יג) והיינו כל יום המיתה קודם קבורה ולאחר קבורה דאלו יום

קבורה שאינו יום המיתה אינו אונן אלא מדבריהם ובלילה שלאחריו אין אנינות כלל אפילו מדבריהם: (יד) והמפקח. עת להשליך אבנים מתרומי עידן בחור לפקחא דגור אבני: (טו) וקשיא דהתינת כל זמן שלא נקבר אבל לאחר שנקבר מאי איכא למימר. ועתי"ט. והר"מ מפרש דאין שוחטין על האונן לכתחלה שמא לא יאכל לגודל אבלתו ויותר הברש וישרף: (טז) שהוא טמא מתחלתו. תימא לר"י מפקח הגל נמי נימא חי היה כשהתחיל לפקח. ויש לומר דכיון דמצאו מת אית לן למימר שמתחלתו היה מת שכל הטומאות כשעת מציאתן. תוספ'. (הגה"ה הכפירים ממעונתם נתנו קול גדול ולא יסף. הגאון הח"צ סימן ג' והגדוע ביהודה בא"ה סימן ל"א להקשות דברי התוס' אהודרי. על פי שהעלו בריש נדה ובדף ד', דחוקת שעת מציאתן לאו דאורייתא היא רק משום חומרא דקדשים ואם כן הדרא קושיית התוספות לדוכתיה דבמפקח נמי נימא דחי היה מתחלתו. וגם למעלה מהם נשאו ראש רבותינו המ"ו והנקודות

הכסף ביורה דעה סימן שצ"ז. ומדברי כולם הולך וסוער סתימת המשנה דאיך אפשר לחייב את המפקח בפסח שני. ולא נחוש לחולין בעזרה. ובחבורי פתחי נדה. בפותח ל"ה ל"ו. עמדתו על רגל אחד בעז"ה שיהיו כל דברי חכמים קיימין. והמעין לאמתה של תורה אל ישליך דברי אחרי גיוז):

שוחטין עליו דבחזקת טהרה עומד עד שידוע שנטמא: שוחטין עליהם. בחבורת אחרים: שמא יביאוהו ל"די פסול. שמא יטמא אונן למתו מתוך טרדו(י"ט). ומפקח גל שמא ימצאו מת ונמצא שהאהיל על הטומאה. והחבוש שמא לא יצא. ובחבוש בבית האסורים של עובדי כוכבים מיירי, שאע"פ שהבטיחוהו, שמא לא יוציאוהו. אשר פיהם דבר שוא. אבל חבוש ע"י ישראל, כגון לכופו להוציא אשה פסולה או לשלם ממון, שוחטין עליהם אפילו בפני עצמן, אם הבטיחוהו להוציאו, דשארית ישראל לא ידברו כזב. ואם בית האסורים בתוך ירושלים אפילו בידי עובדי כוכבים שוחטין עליהם בפני עצמן, דאפשר דמעילי לפסח לבית האסורים ואכלי ליה התם. וחולה וזקן אין שוחטין עליהם בפני עצמן, שמא יכבד עליהם החולי ולא יוכלו לאכול כזית: לפיכך. הואיל ובשעת שחיטה ראויין היו ונזרק הדם עליהם, אם אירע בהם פסול כמו שאמרנו, פטורים מלעשות פסח שני: חוץ מן המפקח הגל. ונמצא מת תחתיו שצריך לעשות פסח שני שהיה טמא מתחילתו קודם שחיטה שהרי האהיל על הטומאה משעה שהתחיל לפקח. והוא שהיה הגל עגול דודאי האהיל עליו מתחלה. אבל

בְּנֵי חֲבוּרָה לִתֵּן לוֹ אֶת שְׁלוֹ, וְהוּא אוֹכֵל מִשְׁלוֹ, וְהֵן אוֹכְלִין מִשְׁלָהֶן: ה זב שָׂרָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת, שׁוֹחֲטִין עָלָיו בְּשִׁבְעֵי. רָאָה שְׁלֹשׁ, שׁוֹחֲטִין עָלָיו בְּשִׁמְנֵי שְׁלוֹ. שׁוֹמֵרֵת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם, שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בְּשֵׁנֵי שְׁלֹה. רָאֲתָה שְׁנֵי יָמִים, שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בְּשְׁלִישֵׁי. וְהַזְּבָה (יב) שׁוֹחֲטִין עָלֶיהָ בְּשִׁמְנֵי: ו האונן, וְהַמְּפַקֵּחַ (יד) אֶת הַגָּל, וְכֵן מִי שֶׁהִבְטִיחוּהוּ לְהוֹצִיאוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים, וְהַחֹלֶה וְהַזֶּקֶן שֶׁהֵן יְכוּלִין לֶאֱכֹל פְּזִית, שׁוֹחֲטִין עָלֶיהֶן. עַל פֶּלֶן אֵין שׁוֹחֲטִין עָלֶיהֶן בְּפְנֵי עֶצְמָן, שְׁמָא יִבְיֵאוּ אֶת הַפֶּסַח לְיַדֵּי פְּסוּל. לְפִיכֵן אִם אֵרַע בְּהֵן פְּסוּל, פְּטוּרִין מְלַעְשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי, חוּץ מִן הַמְּפַקֵּחַ בְּגַל שֶׁהוּא טָמֵא

(יז) אף על פי שהוא בעגול כל שהוא ארוך עד שאפשר שלא האהיל על כל הגל מפני ארכו ארוך קרי ליה. וזה שכתב הר"מ וגל עגול הוא שיהיה כמו עגול העמוד: (יח) מבאחד שעריך דריש ליה באחד ביחיד וכדלקמן: (יט) ורבי יוסי מתיר. דהא

כתיב איש לפי אכלו. ובאחד דריש ליה לזבח את פסחו בבמת יחיד שאינו חייב אלא בשעת איסור. במות דכתיב באחד שעריך בשעה שכל ישראל נכנסין בשער אחד. גמרא: (כ) הכי איתא בגמרא. ומשמע ודאי דלחברן עם אנשים שרי: (כא) אבל חבורה שכולה קטנים אין עושין שאינן בני דעת. הר"מ. ואפשר דמעמא דאין הקדשן הקדש. כ"מ. ועתוי"ט: (כב) והסיה דעתו ושמא נטמא והוא לא ידע. הר"מ: (כג) בגמרא דאי מלקט עצמות הא בעי הזיה שלישי ושביעי: (כד) טובל. ודכל גר צריך טבילה כדאשכחן במ"ת וקדשתם היום ומתר וכבסו שמלותם ועיין ברפ"ב דכריתות: (כה) ואף על גב דמשום זיבה בעי שמנה משום כפרה כיון דאי אפשר דלייתי כפרה דהא לא קיבל טומאה קודם שנתנייר אי אמרת נגזר לא מייתי לעולם פסח וכולי האי לא גזרו. רש"י: (כו) שאם יש לו עכשיו טומאה הוא נזהר בה שאף בערלתו מקבל טומאה כשאר בני אדם ליכא למיגזר ביה משום שנה הבאה. רש"י: (כז) גמרא ותימא לריב"א דלא מצינו בשום מקום טבילה בישראל שמל אפילו מדרבנן ול"ג לישב ל' הגמרא דאע"ג דלענין מילה א"צ טבילה כלל מ"מ לשהרת הרגל צריך

טבילה וה"א דזה דמל ומכל לגזור אטו גר דמל נמי וטבל. תוי"ט: **פרק ט (א)** שגג כו'. טמא לנפש כו' אנוסים או שוגגין מנין. ת"ל איש איש ריבה כו'. ולר"י דס"ל דכרה תורה כלשון ב"א תני דר"י לא טמא לנפש כהרי דרך רחוקה ולא כו' הצד השווה שבהן שלא עשו את האחד יעשו את השני אף אני מרבה אנוסין ושוגגין שלא עשו כו' יעשו את השני: (ב) ומיהו בפסח שני נמי

אם היה הגל ארוך י"י, שמא בשעת שחיטה עדיין לא האהיל על הטומאה ופטור מלעשות פסח שני: ז אין שוחטין את הפסח ביחיד. דכתיב (דברים טז) לא תוכל לזבוח את הפסח וכו', כלומר ביחיד י"י: אפילו חבורה

מִתְחַלְתּוּ (טז): ז אין שוחטין את הפסח על היחיד, דברי רבי יהודה. ורבי יוסי מתיר (יט). אפלו חבורה של מאה שאין יכולין לאכול כזית, אין שוחטין עליהן. ואין עושין חבורת נשים ועבדים וקטנים: ח אונן טובל ואוכל את פסחו לערב, אבל לא בקדשים. השומע על מתו, והמלקט לו עצמות, טובל ואוכל בקדשים. גר שנתגיר בערב פסח, בית שמאי אומרים, טובל (כד) ואוכל את פסחו לערב. ובית הלל אומרים, הפורש מן הערלה פפורש מן הקבר:

פרק ט מי שהיה טמא או בדרן רחוקה ולא עשה את הראשון, יעשה את השני. שגג או נאנס (א) ולא עשה את הראשון, יעשה את השני. אם פן, למא נאמר טמא או שהיה בדרן רחוקה, שאילו פטורין מן ההפרת, ואלו חיבין

של מאה. ר' יוסי קאמר לה, כלומר לא תליא מילתא אלא באכילה. יחיד ויכול לאכול כזית שוחטין עליו, מאה ואין כל אחד מהם יכולין לאכול כזית אין שוחטין עליהם. והלכה כר' יוסי: אין עושין חבורת נשים ועבדים. לשחוט פסח. נשים ועבדים בחבורה אחת, משום הרגל עבירה. ולא קטנים ועבדים בחבורה אחת(י), משום פריצותא דמשכב זכור. אבל נשים ועבדים כל חדא באנפי נפשה עושין(יא): ח אונן טובל ואוכל פסחו לערב. דאין אנינות מן התורה אלא ביום שנאמר (ויקרא י) ואכלתי חטאת היום, יום אסור, לילה מותר. וטבילה בעי, מתוך שנאסר עד עכשיו בקדשים(יב) אצרכוהו רבנן טבילה. אבל לא אכיל אונן כשאר קדשים לערב, דאנינות לילה אסורה מדרבנן. ולגבי פסח לא העמידו דבריהם במקום כרת. אבל אכילת שאר קדשים, עשה בעלמא הוא, ואכלו אותם אשר כופר בהם (שמות כט): השומע על מתו. יום שמועה הוי אונן דרבנן. וכן מי שלקטו לו(יג) עצמות אביו ואמו אמרינן במסכת מועד קטן, מתאבל עליהם כל אותו היום ולערב

אין מתאבל עליהם: טובל ואוכל בקדשים לערב. דאפילו יום גופיה מדרבנן הוא: כפורש מן הקבר. וצריך הזאה שלישי ושביעי. ולא נחלקו ב"ש ובית הלל אלא בערל נכרי שמל ביום י"ד, דב"ה סברי גזירה שמא יטמא לשנה הבאה ויאמר אשתקד לא טהרתי מכל טומאה(יד) עד יום ערב פסח שטבלתי ואכלתי, השתא נמי אטכול ואוכל, ולא ידע דאשתקד נכרי הוה ולא מקבל טומאה, עכשיו אבל ערל ישראל(טו) כגון שמתו אחיו מחמת מילה, דברי הכל טובל ואוכל פסחו לערב(טז) ולא גזרינן ערל ישראל אטו ערל נכרי:

פרק ט מי שהיה טמא. שאילו פטורין מן הכרת. הטמא או שהיה בדרן רחוקה פטורין מלעשות פסח ראשון, ועיקר כרת בפסח ראשון הוא(יז), לפיכך אם לא עשו פסח שני פטורים מן הכרת: ואילו חייבין בהכרת.

מסורת המכילתא
 טו. סנהדרין לה
 ע"ב יומא פה
 ע"א. יבמות ז
 ע"א. ירושלמי
 סנהדרין פ"ד
 ה"ו. ועיין:
 מכות יב ע"א.
 תנחומא מסעי
 יב:

לאיכורא מיהא איכא, והיינו עשה דודבק^מ. ולמעלה פרשת
 בשלח פרשה א' הארכנו צוה^מ:

להוציא חרש שופה וקטן. קטן נקיט אנג גרר
 דאלו, דכבר נתמעט קטן ממלת איש. והרי^מ

קטן מופלא סמוך לאיש יש צו
 דעת להערים:

והרודה בבנו ותלמודו.
 עיין פרק אלו הן

הגולין (מכות) דף ח' (ע"ב):

(ז) מעם מזבחי מגיד וכו'.
 רש"י בנימוקי החומש פירש,

אם היה כהן ורואה לעבוד עבודה
 תקחנו למות, עד כאן לשונו.

וכונת רש"י עם דברי הש"ס
 פרק יוס הכיפורים (יומא) דף

פ"ה (ע"א), נענה רבי עקיבא וכו'
 מעם מזבחי ולא מעל מזבחי, פירש רש"י שם

אם התחיל
 בעבודה אינו מפסיק לזב לידון אלא משלים עבודתו, עד כאן

לשונו. אבל משמעות לשון צרייתא דקמן שמצטלין עבודה
 מידו אפילו התחיל בעבודה ויזא ליהרג, וכן שיטת תרגום

יונתן ותרגום ירושלמי שכתבו ואפילו הוא כהנא רבא ומשמע
 על גבי מדבחה משם תפוציה וכו'.

וזו היא שיטת הרמב"ם ז"ל פרק חמישי מהלכות רוצח (הלכה
 י"ג) שכתב וזה לשונו, המזבח קולט שנאמר צהורג צדון

מעם מזבחי תקחנו מכלל שההורג בשגגה אינו נהרג במזבח
 לפיכך ההורג בשגגה וקלטו מזבח וכו', ואינו קולט אלא גגו

של מזבח ואינו קולט אלא כהן ועבודה צדו, עד כאן לשונו.
 הרי על כרחיך שיטתו דבמזיד אפילו עבודה צדו אינו קולטו,

ועל כרחיך אליביה פירושו מעם מזבחי מעל מזבחי כדעת
 התרגום, ואחפלא מאד על הרב צעל צידה לדרך שחמה תמיה

מקוימת על התרגום יונתן^מ שהוא תנא ולא תמה על
 הרמב"ם ז"ל.

ויראה לומר שיטת הרמב"ם ז"ל, מדגרסינן פרק אלו הן
 הגולין דף י"ב (ע"א) אמר רב שני טעיות טעה

יואב^מ טעה שאינו קולט אלא גגו והוא תפס צקרנותיו
 וכו', אמר אביי צהא נמי מטעא טעה שאינו קולט אלא

כהן ועבודה צדו והוא זר היה, פירש רש"י טעה יואב
 צדרשא דמעם מזבחי ולא מעל מזבחי וכסבור היינו מעל

מזבחי, עד כאן לשונו, והיינו דרש"י כפוס שיטתו דיואב

מזיד היה. ולא כן שיטת התוספות פרק נגמר הדין (סנהדרין)
 דף מ"ט (ד"ה מאי) דיואב שוגג היה צהריגת עמשא שהיה

חושבו למורד במלכות, וזו היא שיטת הרמב"ם ז"ל. ואף
 שאסיקו התוספות דיואב נתחייב מחמת עצמו שהוא היה

מורד במלכות שנטה אחרי
 אדוניהו, והיינו כמסקנת הגמרא

שאמר לו שלמה אלא ההוא
 גברא^מ מורד במלכות הוא וכו',

עילה בעלמא מלא כמו שכתב
 הרב המהרש"א ז"ל שם (ד"ה

אלא), שלפי דעתו של יואב שלא
 נתחייב צהריגת עמשא אמר לו

שלמה ההוא גברא מורד במלכות,
 ובאמת מצד נטייתו אל אדוניהו

אין לו דין מורד במלכות לפי
 שהיה צלצו של דוד למשוח את

שלמה ולא משחו עדיין^מ. ותדע, שהרי סיעה גדולה היתה
 שנטו אחרי אדוניהו ולא מצינו שדנס למורדי במלכות, אלא

ודאי דעילה בעלמא מלא שלמה באמרו ההוא גברא מורד
 במלכות הוא. אלא שהאמת אף שיואב שוגג היה צהריגת

עמשא מכל מקום הרגו שלמה, שחפס השיטה שמצוה צד
 גואל הדם ורשות צד כל אדם להרגו^מ.

ואחרי שזכינו לדין דיואב שוגג היה, ואף על פי כן אמרו
 שטעה יואב שאינו קולט אלא כהן ועבודה צדו,

שמע מינה דמעם מזבחי פירושו מעל מזבחי, דאם היה
 הפירוש מעם מזבחי ולא מעל מזבחי אם כן היה הדיוק

דצהורג צשוגג אפילו מעם מזבחי לא תקחנו למות כמו
 שדקדק הרמב"ם ז"ל, ואם כן אמאי חשבו ליואב לטועה, אלא

ודאי דמעם מזבחי פירושו מעל מזבחי ובמזיד הוא דאינו
 קולט אבל צשוגג על המזבח קולט, אבל סמוך למזבח אפילו

שוגג אינו קולט ושפיר מיחשב לטועה, ואם כן מאחר שרב
 תפס השיטה דלא כרבי עקיבא (יומא טז) ומסתייעא מצרייתא

דקמן ומהתרגומים, תפס הרמב"ם כן להלכה. זה הנראה
 לפענ"ד בשיטת הרמב"ם ז"ל.

ואבתי איכא למידק קתא, מדגרסינן צפרק קמא דערכין
 דף ז' (ע"א) תנו רבנן היוצא ליהרג מוזין עליו מדם

חטאתו ודם אשמו^מ, חטא צאותה שעה אין נוקקין לו מפני
 שאין מענין את דינו, ופריך רישא נמי, ומשני כגון שהיה

זבחו זבוח צאותה שעה. ואם כן, בשלמא לרבי עקיבא דסבירא

ביאורים והערות

שהרג את אבנר בן נר ואת עמשא שהיו שרי צבא אצל דוד, וגם שתמך
 בהמלכת אדניהו בסוף ימי דוד נגד רצונו של דוד להמליך את שלמה. דוד
 צוה לפני מותו לשלמה שיהרג את יואב. עיין בסוגיא שם שמתואר
 באריכות איך דן אותו שלמה. מו. פ"י אחת בעצמך. מו. כמבואר
 בפסוקים במלכים א, א. מו. כרבי יוסי הגלילי מכות דף יא ע"ב.
 מו. פירש"י זורקין בשבילו דם חטאתו ואשמו ולא היא כחטאת שמתו
 בעליה כל זמן שלא נהרג. ג. דקתני כשחטא קודם לכן מוזין עליו הרי

מא. ז"ל התוס' קידושין שם, ואע"פ דאין אישות בכוחית וכו' מ"מ איכא
 עשה דכתיב (בראשית ב, כד) ודבק באשתו ולא באשת חבריו, ע"כ.
 מב. ראה פתיחה לפרשת בשלח ברייתא ה' ד"ה ואין; ושם פרשה א'
 ברייתא ד' ד"ה ה"ג ושלישים. מג. כלומר ועוד הרי וכו'. והוא עוד
 הכרח דאגב גררא נקטיה, דהרי לא כל קטן אפשר למעטיה בגלל שאינו
 יכול להערים. מד. שהקשה עליו מש"ס דיומא הג"ל דשם משמע שאין
 מפסיקין אותו מעבודתו. מו. יואב נתחייב למלכות בשביל כמה דברים,

ליה מעם מזבחי ולא מעל מזבחי, שפיר ציונא ליהרג וזבחו
 זבוח שמזין עליו מדם חטאתו, דאם כבר הוא עסוק בעבודה
 אין מצטלין העבודה דומיא דכהן, מה שאין כן אם נימא
 דאפילו מעל מזבחי מצטלין עבודה מידו, כמוהו הכא מה לי
 שזבחו זבוח הרי רציחה דוחה
 עבודה מיד כהן ואפילו עבודה
 צידו אין ממתינין עד שיגמור.
 וליכא למימר דברייתא זו אליביה
 דרבי עקיבא מיטניא, שהרי
 הרמב"ם פסק דמוזד אינו קולט
 ואפילו עבודה צידו כמו שזכרנו,
 ואפילו הכי פסק להך זרייתא
 פרק שניס עשר מהלכות סנהדרין
 (הלכה ה').

ועדיין רריך לימודי, וצא הכתוב ללמדך וכו' במאמר תקחנו
 למות, דקגי אילו נאמר מעם מזבחי תקחנו ומת,
 אלא כל תאמר דלאו משום חומרא דרציחה אלא משום דגזר
 לא חזי שהרג את הנפש כקושיא התוספות ס"ג, קמשמע
 לן קרא צמלת למות יראה צטיל
 שהולך למות צמיתת צית דין
 וחומר רציחה הוא הגורם. ועיין
 טילהי הפרשה:
דמה שבת. שעבודה דוחמה
 צקרצנות ציצור:
אין רציחה דוחה את
השבת. כדיליף לה
 צסמוך. ועיין סס:
הבי גרסינן ותהא רציחה
דוחה את השבת
מקל וחומר ומה עבודה
וכו'. כן היא גירסת הילקוט:
לא אם אמרת עבודה
שקבורת מת מצוה
דוחתה וכו'. מלאחמות,
כמזבחי צט"ס שם פרק אחד
דיני ממונות (סנהדרין לה.) הרי
שהיה הולך לשחוט את פסחו
ולמול את בנו וכו' תלמוד לומר
(צמדנר ג, ז) ולאחמות, לאחמות הוא
דאינו מטמא אבל מטמא הוא
למת מלוה:
אמר תלמיד אחד משום
רבי ישמעאל וכו'.

בדין ומה אם שבת שעבודה דוחתה אין
 רציחה דוחתה עבודה שהיא דוחה את
 השבת אינו דין שלא תהא רציחה
 דוחתה תלמוד לומר מעם מזבחי
 תקחנו למות בא הכתוב ללמד על
 רציחה שתדחה את העבודה. אינו
 דוחה את השבת. שהיה בדין ומה אם
 עבודה שהיא דוחה את השבת הרי
 רציחה דוחתה שבת שעבודה דוחתה
 דין הוא שתהא רציחה דוחתה. לא אם
 אמרת בעבודה שקבורת מת מצוה
 דוחתה לפיכך רציחה דוחתה תאמר
 בשבת שאין קבורת מת מצוה דוחתה
 לפיכך לא תהא רציחה דוחתה. אמר
 תלמיד אחד מתלמידי רבי ישמעאל
 הרי הוא אומר "לא תבערו אש וגו'
 שרפה היתה בכלל ויצאת ללמד מה
 שרפה מיחדת שהיא אחת ממיתות בית
 דין אינה דוחה את השבת אף כל שאר
 מיתות בית דין לא ידחו את השבת.

ולכא למימר, דשאני כהן
 דמצטלין עבודה מידו
 מנד שמחלל הוא את עבודה אחר
 שהרג את הנפש, כמו צכהן שהרג
 את הנפש לא ישא את כפיו (צרכות
 צ:), מה שאין כן הכא דלא נפסל
 קרבנו, כבר סתרו התוספות
 צברא זו פרק קמא דיצמות דף
 ז' (ע"א ד"ה שנאמר) ופרק ד'
 דסנהדרין דף ל"ה (ע"ג ד"ה
 שנאמר)^נ. ואפשר לומר, כיון
 שזבחו זבוח אין כאן דחיה, ושאיני
 גבי כהן שאם יתנו לו לעבוד
 ישהה צעסיקת העבודה.
 אלא אי קשיא הא קשיא, צאין

זבחו זבוח צאחמה שעה למה ליה טעמא מפני שאין
 מענין את דינו, תיפוק ליה דרציחה דוחה את העבודה. ומיהו
 אפשר לומר דשאני כהן שהרג את הנפש דמנד הורג נפש
 אין לו לעבוד עבודה כמו כהן שהרג את הנפש לא ישא את
 כפיו, אלא שאם עבד לא חילל כמו כהן חלל^נ, ומיהא טעמא
 דרשו לקמן תקחנו למות ולא לדון, הרי אף שהרג את הנפש
 אם לא דנוהו עדיין והתחיל בעבודה מיקרי דעביד וגומר את
 העבודה, אלא מנד חומרא דרציחה דוחה את העבודה מצטלין
 ממנו אף שהתחיל, מה שאין כן הכא שעבודה היא חוץ ממנו
 דיוצא ליהרג^נ, אין הרציחה דוחה אותה אחר שהתחיל
 בעבודה שזבחו זבוח, ואפילו צשאין זבחו זבוח אי לאו משום
 עינוי הדין לא היה ראוי לצטל כיון שהכהן העסוק בעבודה
 כשר הוא.

משום דאכתי קשה, דיהא קבורת מת מצוה גופה דוחה שבת
 צקל וחומר מעבודה כמו שסיים לקמן, על כן הולך תחלה
 לפותחא מן התורה שלא יהא רציחה דוחה שבת, ואם כן מו
 מיפרך הקל וחומר דרציחה תוכיח כמו שתיריך צסמוך:
שריפה היתה בכלל וכו'. צט"ס ריש יצמות דף ז'
 (ע"ג) גרסינן, תנא דצי רבי ישמעאל לא תבערו
 אש צכל מושבותיכם מה תלמוד לומר, ופריך מה תלמוד לומר
 אי לרבי יוסי ללאו יראה אי לרבי נתן לחלק יראה, פירש רש"י
 [ללאו יראה] לומר שאין חייבין עליה כרת וסקילה אלא לאו
 בעלמא, ואי לרבי נתן לחלק יראה שלא תאמר שאינו חייב
 סקילה עד שיחלל שבת צכל מלאכות וכו'. ואמר רבא תנא
 מושבות קא קשיא ליה מושבות דכתב רחמנא גבי שבת למה
 לי מכדי שבת חוצת הגוף הוא וחוצת הגוף נוהג צין צארך

מסורת
 המכילתא
 טו. יצמות ו
 ע"ג. סנהדרין
 לה ע"ג.
 מכילתא להן
 ויקהל זרייתא
 ה':

תורה אור
 א לא תבערו
 אש בכל
 משבותיכם ביום
 השבת:
 [שמות לה, ג]

ביאורים והערות

עיין קידושין סו ע"ב. נג. שהרי הוא אינו רק בעל הקרבן ולא הכהן
 העובד. נד. ר"ל מגלן מן הכתוב, שאם הרוצח הוא בעל הקרבן - ולא
 הכהן שמבטלין אותו מהקרבנו ויוצא ליהרג. נה. ואם כן דוקא בכהן

ממתינים לו עד שישחט ויזרק. נא. דאע"פ שאמרו לא ישא את כפיו
 היינו מטעם דאין קטיגור נעשה סניגור, אבל עדיין כשר לעבודה. ראה
 17 לעיל פרשה ב' ברייתא ה' ד"ה אין כהן. נב. שעבודתו כשירה בדיעבד,

תורה אור
 (א) לא תלין
 נבלתו על העץ
 כי קבור תקברנו
 ביום יהוא כי
 קללת אלהים
 תלוי ולא
 חטמא את
 ארמתי אשר ה
 אלהיך נתן לך
 נחלה:
 (וברים כא, ט)

וצין בחון לארץ, משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחד וכו' נאמר כאן בכל מושבותיכם ולהלן הוא אומר (שם לה, כט) והיה אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם מה מושבות האמור להלן צבית דין אף מושבות האמור כאן צבית דין, ואמר רחמנא לא תצערו, עד כאן. וזהו שאמר כאן ששריפה מיוחדת שהיא ממתת צית דין ואינו דוחה שבת מגזירה שזה דמוספות.

ובתוספות שם (ד"ה או) וזה לשונם, הקשה ה"ר יהודה כהן היאך צעי לאוקמי רבי ישמעאל כרבי יוסי דאמר הצערה ללאו יראה דהא צפרק קמא לשבת (דף יב:) אמרינן דרבי ישמעאל קרא והטה ואמר לכשיצנה צית המקדש אביא חטאת שמינה, אלמא דהצערה יש כרת²¹, והניחו המוספות בקושיא.

ולפענ"ד יראה, עם דברי הש"ס ריש שבת דף ו' (ע"ג), אמר רב מנחמי מגלת סתרים כי רבי חייל וכתוב זה איסי בן יהודה אומר אבות מלאכות ארבעים חסר אחת ואינו חייב על אחת מהן, פירש רש"י אחת יש בהם שאינו חייב עליה מיתה ולא פירש רבי חייל היא. וכתבו המוספות (ד"ה ה) מדקדק

ר"י דלא קתני איסי אינו חייב על אחת מהן אלא אסקילה אבל חטאת חייב על כלם וכו', עיין שם שהאריכו. ואם כן שפיר הקשו דאף אם תאמר דסבירא ליה לרבי ישמעאל כרבי יוסי דהצערה ללאו יראה, שמה רבי ישמעאל סבירא ליה כמגלת סתרים דרבי חייל דאית צין ארבעים מלאכות אחת שאין בה מיתה ואפילו הכי סבירא ליה אית צה חטאת, והיא היא הצערה ללאו יראה ואין צה לא כרת ולא מיתה ואפילו הכי אית צה חטאת, ושפיר אמר וכתב אפנקסיה כשקרא והטה כשיצנה המקדש אביא חטאת שמינה, ודו"ק:

לכך נאמר לא תלין נבלתו וכו'. משום דאכתי איכא למיפרך, ניליף בקל וחומר ממילה דחיא שבת וקצורת מת מלוא מילה מולאחותו כמו שזכרנו, שבת שנידחית מפני המילה אינו דין שמהא קצורת [מת] מלוא דוחה אומה. ואף שהתוספות פרק אחד דיני ממונות שם (סנהדרין לז: ד"ה

ר"ה) כתבו דמכל מקום הוה מצי למימר רליחה תוכיח כי היכי דרליחה לא דחיא שבת אף על גב דחיא עבודה שהיא דוחה את השבת, הכי נמי קצורת מת מלוא לא תדחה שבת אף על פי שראינו שהמילה דוחה את השבת, עד כאן לשונם.

ושיטת צריימא דקמן דלין זה פירכא כיון דאינה

מיניה וציה, דשייך היה לומר רליחה תוכיח אם היה צדמיון שרליחה אינה דוחה את השבת אף על פי שדוחה את המילה אז הוה הפירכא מיניה וציה, מה שאין כן השתא שאין הפירכא אלא ממנה שאינו דוחה את השבת אף על פי שדוחה את העבודה אין ענין עבודה למילה. ועוד, שאין רליחה תוכיח שרליחה אין לה אלא מעלה אחת שדוחה את העבודה מה שאין כן מת מלוא דוחה את העבודה שדוחה את השבת. וסבירא כו כחצו המוספות צבית דף קל"ג ד"ה ומה זרעת, עיין שם ודו"ק:

בו ביום שנהרג וכו'. יראה דקיפא דקרא הוא כי קבור תקברנו ציוס ההוא, דציוס ההוא מיומת, אלא ללמד צו ציוס שנהרג היינו צימי החול היינו ציוס

שרשאי להורגו רשאי לקצרו, ועל כרחיך קרא למת מלוא אחי: ואין פיקוח נפש דוחה את העבודה. היינו כהן שיש לו ללמד זכות על אדם שנידון צבית דין למיתה אינו דוחה את העבודה. וגירסת הילקוט שהיה צדין וכו' תלמוד לומר מעט מוצחי תקחנו למות צה הכחוצ ללמד על העבודה שאין פיקוח נפש דוחה אומה, עד כאן. והיינו דצריימא דקמן אזולה לשיטתה דלעיל דמעט מוצחי פירושו מעל מוצחי, ולהמית הוא דמעל מוצחי תקחנו אבל לא להחיות. ואף שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש מוחי צהם (ויקרא יט, ה), סבירא ליה להאי תנא דספק פיקוח נפש אינו דוחה, וזהו ספק היא אם יועיל לימודו לזכות. ולא כן שיטת הש"ס פרק יוס הכיפורים (יומא) דף פ"ה (סוע"א)²², עיין שם:

רבי שמעון אומר וכו'. גירסא דקמן וגירסת הילקוט משושת. ולפי גירסת הש"ס פרק יוס הכיפורים שם,

ביאורים והערות

יש ממש בדבריו ספק אין ממש בדבריו ועבודה דוחה שבת קל וחומר לפקוח נפש שדוחה את השבת וכו', ע"כ. ומסיק שם דגם על ספק פיקוח נפש מחללין, עיי"ש. וראה מאיר עין כאן מה שהאריך בענין זה, להוציא

הוא, קמ"ל וכו'. 21. והרי קי"ל (שבת טו). דאין מביאין חטאת אלא על דבר שזדונו כרת. 22. כ"א שם: ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לא שנו אלא להמית אבל להחיות אפילו מעל מוצחי, ומה זה שספק

מסורת
המכילתא
א. תוספתא
שבת עז, יד.
יומא פה ע"א.
מכילתא להלן
פרשת כי תשא.
ירושלמי סנהדרין
פ"ח ה"ח:

פרשה יג

(א) אם במחתרת ימצא הגנב וכו'. ירצה למאמר (להלן פסוק ז) אם זרחה השמש למידרש (סנהדרין עב. וראה נסמון צרייתא ז') אם צרור לך הדבר כשמש שזלזל עמך אל

לו דמים אפילו בשבת, פירש רש"י מדכחיז לשון רבים, ושפיר יליף קל וחומר, שהרי כאן התורה המירה משום ספק פיקוח נפש לחלל שבת ולשפוך דם, קל וחומר לחלל שבת לחודא. ולכאורה על כרחיך צרייתא זו שלא כרבי שמעון בן

אליעזר" שם (ע"ב) דצירא ליה מחלל שבת ניתן להצילו בנפשו, דהא לפי הנחה דלעיל יסוד הקל וחומר הוא מנד דניתן לחלל שבת גם כן. ומיהו הדבר מוכרח ממקומו, דמאן דדרש דמים אין לו אפילו בשבת על כרחיך לית ליה דרבי שמעון בן אלעזר להיות מחלל שבת ניתן להצילו בנפשו, דאי ניתן להצילו בנפשו ריבויא דדמים אין לו דאפילו בשבת למה לי תיפוק ליה דאפילו מחלל שבת דעלמא בזולת נפשות ניתן להצילו בנפשו, אלא על כרחיך משום ספק נפשות המירה התורה לחלל שבת, אבל במחלל שבת דעלמא

צירא ליה כאידך תנאי שם דצירא להו מחלל שבת לא ניתן להצילו בנפשו. ורבי אלעזר צרי שמעון על כרחיך יליף לפיקוח נפש' כאידך תנאי דפרק יוס הכיפורים (יומא שס), דהא איהו על כרחיך לית ליה דרש דמים אין לו אפילו בשבת מהכרח הנ"ל, ואם נימא דשיטתו דחמורה שפיקוח דמים משבת כפשטיה דקל וחומר דקמן, אם כן רבי שמעון בן אלעזר דיליף (סנהדרין ס) למחלל שבת דניתן להצילו בנפשו בגזירה שזה דחילול חילול' תיפוק ליה בקל וחומר דהשתא בשפיקוח דמים החומר ניתן להצילו בנפשו שבת הקל לא כל שכן, אלא ודאי דצירא ליה שפיקוח דמים קיל משבת, ועל כרחיך יליף לפיקוח נפש כאידך תנאי.

ובש"ס פרק יוס הכיפורים (שם ע"ב) דרבי ישמעאל איח ליה פרכא דלמא כדצבא, דאמר רבא מאי טעמא דמחתרת חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו והאי מידע ידע דקאי לאפאי ואמר אי קאי לאפאי קטילנא ליה והתורה אמרה הבא להרגך וכו', ואשכחן ודאי פיקוח נפש ספק מנלן, עד כאן. ורבי ישמעאל על כרחיך לית ליה סצרא דרבא במחתרת וצירא ליה דאינו אלא ספק עסקי נפשות. ועדיין יש לדקדק, דמרא דצרייתא דקמן הוא רבי ישמעאל צפרק יוס הכיפורים דף פ"ה (ע"א) דיליף לה

פְּרָשָׁה יג

(א) אם במחתרת ימצא הגנב [כב, א].
"ומה זה ספק שבא לגנב ספק שבא להרג. אתה אומר ספק שהוא בא לגנב וספק להרג או אינו אלא ספק לגנב וספק שלא לגנב. אמרת אם כשיגנב ודאי והרגו הרי זה חייב קל וחומר זה שספק בא לגנב ספק לא בא לגנב [הא אין עליך לומר כלשון האחרון אלא כלשון הראשון ספק בא לגנב ספק בא להרג]. מכאן אתה דן על פקוח נפש [שדוחה את השבת].

ותשלומין פטור מתשלומין, אלא שאפשר דהיא היא דקאמר: **הבי גרסינן קל וחומר זה שספק בא לגנב ספק לא בא לגנב הא אין עליך לומר כלשון האחרון אלא כלשון הראשון ספק בא להרג, מכאן אתה דן על פיקוח נפש שדוחה את השבת דמה שפיקוח דמים שמטמא את הארץ ומסלקת את השכינה הספק דוחה אותה" שבת הקל דין הוא שתהא הספק דוחה אותה.** עד כאן. והיא מימרא דרבי ישמעאל פרק יוס הכיפורים (יומא פה.). וצמחילתא דפוס קונסטנטינא נוסחא אחרינא², ועיין אות אמתי³:

שבת הקל לא כ"ש כן. איכא למידק, איך החליט לומר דשפיקוח דמים חמיר משבת, הרי רוצה מיתתו צסיף ואיסור שבת צסקילה, וכמיהו הקשו התוספות צפרק בן סורר (סנהדרין) דף ע"ג (ע"א) ד"ה ומה נערה, וכן מצואר ריש חולין (דף ה.) דחמורה שבת מעבודה זרה⁴, וכן כל מאמרי חז"ל מלאים וגדושים דהמודה צעבודה זרה ככופר בכל התורה כולה (חולין שם ועוד), ואילו משמר שבת אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו (שבת קיח.). יש לומר, דהקל וחומר הוא מדאמרו חז"ל פרק בן סורר דף ע"ב (ע"ב) אין

ביאורים והערות

התיבות: את השבת הקל דין הוא שתהא ספק דוחה אותו. ד. עיי"ש ברש"י ד"ה אלא לאו, ולפינו הגירסא ברש"י האי תנא חמירא ליה שבת כעבודת כוכבים, וכן הוא בעירובין סט ע"ב. אך עיין בראש יוסף חולין שם שגורס חמירא ליה שבת מעבודת כוכבים. ה. לפינו: רבי אלעזר ברבי שמעון, וכדבסמוך. ו. ר"ל דפיקוח נפש דוחה שבת. ז. מעבודת כוכבים, עיי"ש.

פרשה יג א. פירש"י שהותר לבעל בית לשפוך דמו של זה להצלת ספק נפשו. ב. כך הוא הגירסא שם: מכאן אתה בא דן על פקוח נפש שספיקו דוחה את השבת, ומה שפיקוח דמים שמטמא את הארץ חמור ומסלקת את השכינה דוחה את השבת הקל דין הוא שתהא ספק דוחה אותו ק"ו לפקוח נפש שדוחה ספקו את השבת, ע"כ. וגירסא משובשת היא, ראה הערה הבאה. ג. שמוחק מנוסחת קונסטנטינא

מסורת
המכילתא
ג. יומא פה
ע"א. שנת לג
ע"א. ספרי
מסעי ג.
ג. ראה לעיל
פרשה ו' וש"ג:

ממחמתר לסקפ פיקוח נפש, ומי סני ליה לרבי ישמעאל מקרא דוחי זהם (ויקרא יח, ה) ולא שימות זהם כדליף לה שמואל, וסייס שם דלכולהו אית להו פירכא לנר מדשמואל דלית ליה פירכא, וליכא למימר דרבי ישמעאל לא שמיע

שאין לו שלום עמך תהרגהו אצל מן הספק אל תהרגהו, ומזרייתא בתרא משמע דמן הספק רשאי להרגו, אלא שאם צרור לו שצלוס עמו וכו', ומשני לא קשיא כאן צבא על הכן, דסתם אבא מרחם על צבא אל יתרגו צנו אלא אם ודאי

ליה דרש דוחי זהם וכו', שהרי צרייתא מפורשת צפרק צן סורר דף ע"ד (ע"ב) תניא רבי ישמעאל אומר מנין שאם אמרו לו לאדם עבוד עבודה זרה ואל תהרג מנין שיעבור ואל יתרג לומר וחי זהם ולא שימות זהם, הרי שרבי ישמעאל עתמו דריש וחי זהם ולא שימות זהם. ויש לישב, היות הסברה לומר דעבודה זרה יתרג ואל יעבור כשיטת אידך תנאי דצ"ס שס"י, ועל כרחיך מוקמי וחי זהם בשאר מצות חוץ מעבודה זרה, הלכך אי לאו קל וחומר דהכא הוה מוקמינן וחי זהם בשאר מצות, מה שאין כן

יבמה] שפיכות דמים שמשמאה את הארץ ומסלקת את השכינה (היה דוחה את הספק הא אין עליך לומר פלשון האחרון אלא פלשון הראשון ספק בא לגב ספק בא להרג) [הספק דוחה אותה שבת הקל דין הוא שיהא הספק דוחה אותה]:

לו שהוא שונאו, כאן צבן על האב וכל שכן אינש דעלמא רשאי להרגו מספק".

ואיכא למידק דגרסינן שם (ע"ב) עוד, תנו רבנן מחמתר אין לי אלא מחמתר, גגו חזירו וקרפיפו מנין תלמוד לומר ימלא הגג מכל מקום, אם כן מה תלמוד לומר מחמתר מחמתרו זו היא התראתו, פירש רש"י שאין צריך התראה אחרת אלא הורגו מיד כיון דטרח ומסר נפשיה לחסור אדעתא דהכי אחי אי קאי לאפאי קטילנא ליה ורודף הוא וניתן להצילו צנפשו ואין צריך התראה, אצל נכנס לחזירו וגגו

(ב) אם זרחה השמש עליו וכב. בן. ירבי השמש עליו בלבד זרחה והלא על כל העולם פלו זרחה אלא מה שמש שלום בעולם אף זה אם ידוע הוא שששלום עמו והרגו הרי זה חייב.

דרך הפתח אינו הורגו עד שיתרה צו וכו', אצל בלא התראה לא דלמא לאו אדעתא דנפשות קאמי אלא דאשכח פתחא להדיא ועל אדעתא דאי קאי באפיה ליפוק, עד כאן לשונו.

השחא דנלמוד שנת צקל וחומר ולא מינרך קרא לשאר מצות דילפי גם כן צקל וחומר ועל כרחיך וחי זהם לעבודה זרה מינרך דלא הו ילפי משאר מצות דהאי תנא חמירא ליה עבודה זרה משאר מצות אפילו משבת, ושמואל סבירא ליה כאידך תנאי דפרק צן סורר שם דעבודה זרה יתרג ואל יעבור:

ואם כן מאי רומיא דהני שמי צרייתא, דהא קרא הכי קאמר אם צמחמתר ימלא הגג והכה ומת אין לו דמים אם זרחה השמש עליו דמים לו שלם ישלם, הרי שרישא דקרא מדבר משני נושאים שמימלא מכל מקום מרצינן גגו וחזירו אלא שחלוקים צדין, דמחמתר אין צריך התראה וימלא דמרצינן מינה גגו וחזירו צריך התראה, אם כן צרייתא קמא דמסמיך זרחה השמש למאמר אין לו דמים ומידרש אם צרור לך הדבר שאין לו שלום עמך תהרגהו אריצויא דימלא מכל מקום קאי דמרצינן גגו וחזירו דלא צריך לו צרור עד שיקבל התראה ויהיה מאמר אם זרחה השמש עליו דצוק לריצויא דימלא הגג מכל מקום אפילו גגו וחזירו, וזו היא שיטת תרגום אונקלוס שתרגמוהו אמקרא אם זרחה השמש אם עינא דסהדייא נפליה עליהו ופירש רש"י כתרגמוהו שהתרו צו עדים, על כרחיך יהיה גם כן מיסמך אליציה מאמר אם זרחה לריצוי דימלא הגג דמרצה גגו וחזירו וצריך התראה, אמנם צרייתא בתרא דמסמיך אם זרחה השמש למאמר דמים לו ומידרש אם צרור לך כשמש שיש לו שלום אל תהרגהו

ומסלקת את השכינה. דכתיב צפרשת רוחמים (צמדנר לה. לה) ולא תטמאו את הארץ סיפא דקרא אשר אני שוכן בתוכה, דמשמע הא אם תטמאו אין אני שוכן בתוכה. וצפרי פרשת מסעי ציאורינו שם^ב הרחצנו דיצור צוה:

(ב) אם זרחה השמש עליו וכי השמש עליו לבד זרחה וכו' אלא מה השמש שלום בעולם. דכתיב (מהלים קד, כג) תשת חושך וגו' תזרח השמש יאספון. וצ"ס שם (דף ע"ב), תנו רבנן אין לו דמים אם זרחה השמש עליו, וכי השמש עליו צלצד זרחה אלא אם צרור לך הדבר כשמש שאין לו שלום עמך תהרגהו. תניא אידך, אם זרחה השמש עליו דמים לו^ב וכי השמש עליו צלצד זרחה אלא אם צרור לך כשמש שיש לו שלום עמך אל תהרגהו, קשיא סתמא אסתמא, דמצרייתא קמא משמע דוקא אם צרור לך כשמש

ביאורים והערות

שהשמש זרחה עליו, כלומר שברור לך שלהרגך בא אם תעמוד כנגדו, אבל מספק אל תהרגהו. יב. אימתי אסור להרגהו [דמים לון בזמן שזרחה השמש עליו, כלומר שברור הדבר לך כאור שהוא רחמני עליך, ואפילו אתה עומד כנגדו להציל ממונך מידו לא יתרגך, ואם לאו, שספקא הוא לך הרגהו. יג. ובוה מיידי בצרייתא ראשונה שאסור להורגו רק אם ברור לך כשמש שבה להורג או אין לו דמים. יד. ואז רק אם ברור

ח. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק נימנו וגמרו בעליית בית נתזה בלוד כל עבירות שבתורה אם אומרין לאדם עבור ואל תהרג יעבור ואל יתרג חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים. ט. תולדות אדם סוף הפרשה ד"ה חביבין ישראל. י. לביאור דברי המכילתא ראה סוף דיבור זה. יא. פירש"י אין לו דמים וסמך ליה אם זרחה השמש, ודרשינן סמוכין אימתי מותר להורגו [אין לו דמים] בזמן

פרשת כי תשא

(א) ויאמר ה' אל משה לא על ידי מלאך וכו'.
הוקשה לו אחרי שעיקרה של פרשה זו להזהיר שאין מלאכת המשכן דוחה שבת^א ואם כן צדלף שאיטע נאמרה למשה פרשת משכן דראה קראתי וגו' (לעיל פסוק ז) ופרשה זו לאחריה, למה הפסיק צמאמר ויאמר ה' אל משה, דהוה ליה למימר אחר ציווי מלאכת המשכן אך את שבתותי תשמורו. תו קשיא ליה מאמר ואתה דבר דנשתנה

(א) ויאמר ה' אל משה [לא, יב]. לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח:

אכתי קשה דמאי אולמה דמנזה זו משאר מנזות שנשנו פרטותיה צאולה מועד אף מאוחר לציווי פרשה דקמן. ויתכן לומר זולת דברינו שאמרנו למעלה, דעולה עם שיטת מאן דאמר (סנהדרין טו): דאשבת צמרה איפקדו, ויהיה ציווי פרשה זו צמרה קודם מתן תורה ואין מוקדם ומאוחר צמורה (פסחים ו:), ולהיות הציווי קודם מתן תורה הוה אמינא שהיה על ידי אמצעות המלאך כעין וירא אליו מלאך ה' (לעיל ג, ג) וכן וירא ה' כי סר לראות (סס פסוק ד) שפירש הרב אבן עזרא ז"ל דהיינו מלאך נקרא בשם הנכבד, והנאמר (נמדבר יב ט) פה אל פה אדבר בו היינו אחר מתן תורה. ומיהו טעמא צעי הרזון צוה להיותו מפי השם יתצרך בעצמו.

יראה לומר דרך רמז, דנודע ומצוה צמון דשלשה מעידים זה על זה וכו', והיכוד דשמירת שבת היא עדות שצרא השם יתצרך עולמו בששה ימים ונח ציום השביעי והוא הוא הבורא^א, וכן הוא אומר (ישעיה מג, יג) ואחס עדיי נאם ה'. ותמן תנינן צפרק שבעת העדות (שבעות) דף ל"ה (ע"א) משביע אני עליכם שצבאו ותעידוני שבעה שאין אנו יודעין לך עדות וכו' שילח ציד עבדו הרי אלו פטורים עד שישמע מפי התוצע, עד כאן. ואם כן מהאי טעמא היות השביע השם יתצרך לישראל שיצואו ויעידוהו ואילו היה הדיבור על ידי מלאך להשביעם על מנזה זו היו ישראל פטורים אפילו לא שמרו שבת והיו מעלימים העדות. והו מאמר ואחס עדיי נאום ה', הרזון צבייל שאחס עדיי לכך נאם ה' היה הדיבור מפי השם יתצרך להשביעם צמנזה זו. וכן היתה האזהרה להיות הציווי מפי משה לישראל לא על ידי שליח, דנודע שמשה היה מתנבא צוה הדבר (ספרי מטות א) שהשכינה עממה היתה מדברת מחוך גרונו של משה, על כן הוכרח אזהרת הדיבור להשביע ישראל על ידי משה ולא על ידי שליח.

ולא אמנע עוד ליתן טעם לשבת אולי צאחת אכיון, עם דגרסינן צפרק קמא דשבת (דף י:) אמר רב חמא צר גוריא אמר רב הנותן מתנה לחצירו לריך להודיעו שנאמר (כאן) לדעת כי אני ה' מקדשכם, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה מתנה טובה יש לי צבית גנוי ושבת שמה ואני מצקש ליתנה לישראל לך והודיעם, ומסיק דמלתא דעבידא לאגלויי אין לריך להודיעו. ופריך והא שבת דעבידא לאגלויי ואמר לך והודיעם, ומסיק דמתן שכרה לא עבידא לאגלויי, פירש רש"י מתן שכרה וכו' והוא הודיעם על ידי משה צעל פה מה

פרשה זו מכל פרשיות שבתורה צלשון הזה שלא נאמרו בהם אלא דבר אל בני ישראל. ושני אלו הקושיות תירץ צמאמר שאזהרה היא למשה שהוא עצמו ילמד פרשת שבת לישראל ולא על ידי מלאך נאמרה למשה. וטעם הודעה היא כמו שנצאר צסמוך טעמו של דבר. ואף דאמרו צפרק כ"ד מעצרתן דכל ישראל למדו מפי משה, היינו שמשה מרוב ענוותנותו העמיס טרחא יחירה ללמדם בעצמו ולא שנלטווהו כן השם יתצרך, אמנע אולמיה דמנזות שבת שנלטווהו ואתה דבר ולא על ידי שליח. אך טעמא צעי מאי אולמה דמנזות שבת שהזהיר השם יתצרך למשה בעצמו והזהיר למשה שילנה בעצמו.

וראייתי להחכם השלום רבי חיים חזון^ב הרגיש צוה, וכמנ היות אמרו חז"ל (צ"ה ה.) דכל דבר צצמנין לריך מנין אחר להחירו, והרי צצר הוזהרו צמנזות שבת, וכאן חידש צמאמר אך את שבתותי תשמרו למעט פיקוח נפש שפיקוח נפש דוחה שבת מה שלא נצבאר להם צציווי הראשון, על כן הוכרח להיות דיבור השם יתצרך בעצמו דזולתו דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין^ג, עד כאן לשונו צתכלית קילור דצרים. ולא דק, דאליו תשמעון (דברים יב, טו) נאמר צנציא מוחזק (ע"י סנהדרין פט: וצמוד"ה אליהו), ואמרו חז"ל צפרק האשה רבה (צ"מ דף ט"ו:) [אפילו אומר לך עבור על אחת מכל המנזות כגון אליהו צצה הכרמל הכל לפי שעה שומעין לו. ואף שלא אמרו אלא הכל לפי שעה למגדר מלתא, היינו מצד אלה המנזות (דברים כו, לד) שאין הנציא רשאי לחדש (תמורה טו.), מה שאין כן קודם חתימת התורה מה לי אם יאמר על ידי שליח ונציא מוחזק כאהרן למה לא ישמע אליו. תו קשיא, דהא סתם מכילתא רבי ישמעאל דצצירא ליה צפרק קמא דחגיגה דף ו' (ע"א) כללות נאמרו צסיני ופרטות צאולה מועד שכל התורה כולה לא נאמרה אלא כללות צסיני, דוגמא לדבר שנלטוו אשבת צסיני ולא פירט הלכותיה האסור והמותר, כמוהו שאר מנזות לא נאמרו אלא כללי אצל פטור וחיוצ ואיסור והיתר שהוא צצנינת הפרט לא נאמרה, אם כן

ביאורים והערות

הוא, ישראל והקדוש ברוך הוא מעידים על השבת שהוא יום מנוחה, ישראל ושבת על הקדוש ברוך הוא שהוא אחד, הקב"ה ושבת על ישראל שהם יחידים באומות וכו', ע"כ. וראה עוד בסמוך ברייתא ד'. ה. ע"י זוה"ק ח"ב דף צ ע"א.

פרשת כי תשא א. ראה רש"י כאן, ומכילתא להלן ריש ויקהל. **ב.** בספר שנות חיים פ"י ויקהל, דף קב ע"ב ד"ה וכוה. **ג.** ע"פ קידושין מב ע"ב. **ד.** חגיגה ג ע"ב בתוס' ד"ה ומי חז"ל אמרין במדרש שלשה מעידין זה על זה ישראל ושבת והקדוש ברוך

מסורת המכילתא
א. עיין: מכילתא לעיל פ' משפטים פרשה כ' כרייתא כ"א. מכילתא לעיל פ' ג' פרשה ט': ב יומא פה ע"א. ועיין: מכילתא לעיל פ' משפטים רש פרשה י"ג. חוספתא שנת טו, יד. ירושלמי יומא פ"ח ה"ה:

שכרם, עד כאן. והנה כתב הרמב"ם בהלכות שכירות (פ"ט ה"ג) והוצא בטור חושן משפט סימן של"ב (ס"א) האומר לשלוחו לא ושכור לי פועלים בשלשה והלך ושכרן בארבעה אם אמר שכרכם על צעל הציט אינו נותן להם צעל הציט אלא כמנהג המדינה, עד כאן. והרי אחרי הודיעם השם יתברך על ידי משה מתן שכר של שנת כמאמר חז"ל ממקרא לדעת כי אני ה' מקדשכם, וודאי בהפלגה יתירה כמאמר חז"ל אין קץ למתן שכר שנת דנותנין לו נחלה בלי מנרים (שנת קיט), והרי ודאי משה בהפלגת שכר אמר להם שכרכם על צעל הציט הוא הקדוש צרוך הוא, חש השם יתברך פן ידמו

ישראל ויחשבו אף שהופלג השכר יתר מדאי כיון שהצטווה היא שכרכם על צעל הציט אין בהצטווה ההפלגה כלום דאכתי לא יתן יתר מדאי כדין הנ"ל, גלל זה ויאמר ה' אל משה לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח להיות הדבר כראי מוצק מוצט בהפלגת השכר כל ישונה. וכמוהו דבברי עזמו לישראל מטעם שזכרנו שהשכינה היתה מדברת מתוך גרונו של משה יהיה הצטווה כל ישונה, זה הנראה לפענ"ד:

אָךְ אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ [לא, יג]. לְמַעַן נִאְמַר לְפִי שֶׁהוּא אוֹמֵר לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה. אֵין לִי אֶלָּא דְבָרִים שֶׁהֵם מְשׁוּם מְלָאכָה מְשׁוּם שְׁבוּת מִצִּין תִּלְמוּד לֹאמַר אֶת שַׁבְּתוֹתַי לְהִבְיֵא דְבָרִים שֶׁהֵן מְשׁוּם שְׁבוּת.

(ב) בַּכָּבֵד הָיָה רַבִּי יִשְׁמַעֵאל וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא

בהיותם צצית המדרש, אפס על אס הדרך אשר הזהירו חז"ל (מעניית י:) אל יתעסקו בדבר הלכה, ואין ברייתא דקמן אומר אלא דרשוני וחיו. ויראה לומר דרך דרש קצת הקרוב אל הפשט. והוא, דגרסינן בפרק אמר להם הממונה (יומא) דף ל"ו (ע"א) תניא שלשה שהיו מהלכים בדרך הרב באמצע הגדול מימיו והקטן משמאלו, וכן מצאו שלשה מלאכים שצאו אל אברהם מיכאל באמצע אביראל מימיו ורפאל משמאלו, ומסיק בגמרא לא אצלו ממש ולא אחרי ממש אלא דמנדד אצודי שיכסה קצת לדדי רבו. ובפרק שלשה שאכלו (ברכות) דף מ"ו (ע"ב)

גרסינן תנו רבנן אין מכבדין דברכים, והקשו בתוספות שם (ד"ה אין עיי"ש) מצרייתא דאמר להם הממונה הנ"ל דמשמע דמכבדין דברכים, ומירכו וזה לשונם, ויש לומר כשיצאו לדרך כאחד מכבדין דברכים אצל אס כל אחד הלך לדרכו ופגעו זה בזה ואירע להם דרך אחד למקום אחד אין מכבדין. ובפרק צמה בהמה (שבת) דף נ"א (ע"ב ד"ה קדמיה) פירשו יותר וזה לשונם, דהא דאין מכבדין כשכל אחד הולך לצורך עצמו אצל כשהולכים בחצורה אחת מכבדין בכל מקום, עד כאן לשונם. ולישיטת התוספות דפרק צמה בהמה יש להקשות, דשלשת המלאכים שצאו אל אברהם אחד הלך לבשר את שרה ואחד לרפאות את אברהם ואחד להציל את לוט, הרי שכל אחד הולך בשליחות לצורך עצמו והרי בכיוצא בזה אמרו דאין מכבדין דברכים לשיטת התוספות דפרק צמה בהמה, אמנם למירוח התוספות דפרק שלשה שאכלו יצדק.

והנה שיטת הברייתא דפרק אמר להם הממונה, יסודה במדרש רבה פרשת וירא (בר"ר מט, ט) וזה לשוננו, וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו (בראשית יב, ג) אמר אס אני רואה אותם חולקים כבוד אלו לאלו יודע אני שצני אדם מהוגנים הם ואכניסם כשראה שנהגו כבוד וכו' מיד וירא וירך לקראתם וגו'. ויראה דהכרח המכריח לשיטת המדרש הנ"ל, עם המבואר במדרש רבה (שם מט, ד) על פסוק (שם פסוק יח) ואברהם היה יהיה לגוי גדול וגו' היה מקבל עוזרים ושצים והיה מאכילן ומשקן, והיה אומר מאן יהיב לך קופד במדברא ומאן יהיב לך חמרא או עגלא וכו', הרי שלולא שהכניסם והאכילן היו מתים מעטופי רעב וצמאון, אס כן הקושיא עצומה, דהא ברייתא שלימה שנינו דנכריס עובדי

תורה אור
א) ויום השביעי שבת לי אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובגוד ובאתך עבדך ואמתך ובהמתך וגו' אשר בשעריך: [שמות כ, י]

ישראל ויחשבו אף שהופלג השכר יתר מדאי כיון שהצטווה היא שכרכם על צעל הציט אין בהצטווה ההפלגה כלום דאכתי לא יתן יתר מדאי כדין הנ"ל, גלל זה ויאמר ה' אל משה לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח להיות הדבר כראי מוצק מוצט בהפלגת השכר כל ישונה. וכמוהו דבברי עזמו לישראל מטעם שזכרנו שהשכינה היתה מדברת מתוך גרונו של משה יהיה הצטווה כל ישונה, זה הנראה לפענ"ד:

לְמַעַן נִאְמַר שַׁבְּתוֹתַי. דהוה ליה למימר שנת תשמורו, [אלא] להסמיך דברים שהם משום שבות. וכצירא ליה דבכל אשר אמרתי אליכם תשמרו (לעיל כג, יג) היא אזרהה לשביתות כלים. ועיין למעלה פרשת משפטים פרשה כ' כרייתא כ"א, ובהרמב"ן בנימוקי החומש על פסוק הנ"ל, ועיין למעלה פרשת בא פרשה ט' (ברייתא ז'):

(ב) וכבר היה רבי ישמעאל וכו'. ויש לעורר צעיטת כרייתא זו כמה הערות, הא אמרו וכבר היה רבי ישמעאל ורבי אלעזר בן עזריה וכו', סגי אילו אמר רבי ישמעאל ורבי אלעזר בן עזריה וכו' היו מהלכין בדרך ונשאלה שאלה זו וכו'. שנית, למאי הודיענו שנשאלה שאלה זו כשהיו מהלכין בדרך, שכל תכלית השאלה והתשובה אינו אלא להודיענו דין דפיקוח נפש ומה לי צוה שהיה השאלה כשהיו מהלכין בדרך ולוי הסדר ורבי ישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך אחריהם, והיה יכול לכלול במאמר אחד וכבר רבי ישמעאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא ורבי ישמעאל (בן ראש"ע) ולוי הסדר מהלכין אחריהם. תו קשה הכוונה שהודיענו שאלה השניים היו מהלכים אחריהם או לפניהם. תו קשה אלה החכמים לא הזקק להם השואל

ביאורים והערות

משלו אם מקבל עליו וברוך הוה אכיל ושתי ואזיל ואי לא הוה מקבל עליה וברוך הוה אמר ליה הב מה דעלך ואמר מה אית לך עלי הוה א"ל חד קסיט דחמר בעשרה פולרין וחד ליטרא דקופר ב"י פולרין וחד עיגול דריפתא ב"י פולרין מאן יהיב לך חמרא במדברא מאן יהיב לך קופר במדברא מאן יהיב לך עיגולא במדברא, מן דהוה חמי ההיא עקתא דהוה

1. נראה דמלת 'אחריהם' מיותר. וכוונת רבינו להקשות על הצורך לחלקם לשתי קבוצות. 2. פירש"י לומר לגדול הימנו לך לפני. 3. דברי המדרש הם על פסוק שאחריו כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו', וכ"א שם: אברהם היה מקבל את העובדים ואת השבים, משהיו אוכלים ושותים אמר להם ברכו, אמרו ליה מה נאמר, אמר להם אמרו ברוך אל עולם שאכלנו

תורה אור
אם במחלת
ימצא הגב
ורכה ומת אין
לו רמים:
[שמות כב, א]

שני התירושים אמר וכבר היו רבי ישמעאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא מהלכין בדרך זמן מה קודם, לזה יורה מאמר וכבר היו, אמנם לוי הסדר ורבי ישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מהלכים בדרך צפני עמם אחריהם, וזה

אשר כיוון צפול לשונו מהלכין בדרך פעמיים שכל אחד מהכח היה להם דרך מיוחד צפני עמם הרי שלא ילאו מציחם כאחד שכבר היו מהלכין וגם היה לכל כח דרך מיוחד להצטרפות ואף על פי כן היו מהלכים אחריהם, מעתה נסתרו שני התירושים, ועל כרחיך למד השואל משיטתן דמכבדין בדרכים, מעתה אין הכרע

מאצרהם להיות ספק פיקוח נפש דוחה איסורים, דלאצרהם היה מופת זה אם מכבדים זה את זה בני אדם מהוגנים הם ואז הכניסם, על כן נשאלה שאלה זו צפניהם מנין לפיקוח נפש שדוחה את השבת, ויסוד השאלה הימה על ספק פיקוח נפש כדמסיק ואזיל, ואין הכרע מאצרהם. ילאתי חוץ מגדרי לגדול המיוהא שבצרייתא:

וראי הסדר. לא פורש לי מהו, רש"י פרק יוס הכיפורים (סז) דף פ"ה (ע"א). ואף שרש"י פירש צפרק נערה (כמוצא נג: ד"ה וכן) שלוי סידר צרייתא צי רבי חייא ורבי אושעיא ואם כן אפשר שעל שם זה קראוהו לוי הסדר, דחה רש"י פירוש זה היות אין זה לוי זה שהרי צמעשה זו היו רבי ישמעאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא שהיו מדורות הקדמונים צימי חורבן הציית, ולי זה היה דור רביעי אחריהם שהיה סוף ימי רבי יהודה הנשיא שסידר הצרייתא צי רבי חייא על כרחיך אין זה צר פלוגתא דרב זה צרור:

מהלכין בדרך אחריהם. מסקנת הש"ס פרק אמר להם הממונה אהא דשנינו המהלך אחורי רבו הרי זה צור, אלא דמנדד אנדודי, פירש רש"י לא אללו ממש ולא אחורו ממש אלא שיכסה קצת מקצת נדדיו, כמוהו לריך לפרש כאן שהיו מהלכין אחריהם דמנדדי אנדודי:

בשאלה שא"ה זו בפניהם. חילקו חז"ל צפרק קמא דתענית דף י' (ע"ב) דלמגרס דצר הלכה שרי בדרך", לריך לומר דלמגרס לאו היינו הלכה פסוקה הוא, דומיא דהכא שהדין הוא צרור שפיקוח נפש דוחה שבת, אלא שבקשו מוצא ומקור ההלכה מאין תמצא זה מיקרי למיגרס הואיל ומקור ההלכה צרורה:

בצנה רבי ישמעאל וכו'. ציאר תשובת רבי ישמעאל: עיין למעלה פרשת משפטים פרשה י"ג צרייתא א':

עזודת כוכבים לא מעלין ולא מורדין כמבואר צפרק אין מעמידין (ע"ו) דף כ"ו (ע"א), ואם כן אצרהם ילא שכרו בהפסדו דמה שהיה מאכילן לעצירה יחשב שרוב העולם עובדי עזודת כוכבים היו כמבואר במדרש רבה פרשת צרכה (דצ"ר

יא, ג) שזה היה טענת משה נגד אצרהם שהיה זן עובדי עזודה ורה"ב, גלל קושיא זו תירלו במדרש שתחלה התבונן אצרהם ואמר אם אני רואה שמכבדים זה את זה יודע אני שצני אדם מהוגנים הם ואינם מהרוב עובדי עזודת כוכבים או הכניסם.

אמנם עם כפי שיטה הג"ל דאין מכבדין בדרכים וכקושיא

התוספות הג"ל, לריך ליישב שיטת אצרהם שהאכיל והשקה את עובדי עזודה וזה שאמרו בהם לא מעלין ולא מורדין, עם דגריסין פרק יוס הכיפורים (יומא) דף פ"ד (ע"ב) אמר שמואל לא הלכו צפיקוח נפש אחר הרוב, ומסיק דאפילו תשעה עובדי כוכבים ואחד ישראל מפקחין עליו את הגל מטעם דאין הולכין צפיקוח נפש אחר הרוב דוחי בהם (ויקרא ית, ה) ולא שימות בהם אפילו צספק פיקוח נפש, ואם כן לשיטה זו נדקו מעשה אצרהם שאף שרוב העולם היו אז עובדי כוכבים ומיעוטא דמיעוטא היו יראי ה', לא אמרו צפיקוח נפש לילך אחר הרוב.

והשתא מיושב עוד מאמר צרייתא דקמן דצר דצור על אופניו, דאלה השואלים מעולם היה פשוט להם דוחי בהם ולא שימות בהם אפילו צספק פיקוח נפש מדמצינו שהאכיל והשקה אצרהם לעובדי עזודה וזה צמקום ציה וללמות אשר אין לחם ואין מים ואמרו בהם לא מעלין שהרי רוב העולם עובדי עזודת כוכבים היו על כרחיך דאין הולכין צפיקוח נפש אחר הרוב, ואף דמיעוטא דמיעוטא כשרים היו החיה אוחו אצרהם כדון הג"ל, ומינה דאפילו ספק פיקוח נפש דוחה כל איסורים שצמורה, אמנם ראות השואל שכבר היו רבי ישמעאל ורבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך ולוי הסדר ורבי ישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך אחריהם, כוון לצחינה זאת ראות שהיו מכבדין בדרכים, שהיו מהלכין אחריהם ולא צמצב אחד כולם אשר לא כח דאין מכבדין בדרכים, ופן תאמר כחירון התוספות דהא דאין מכבדין בשלא ילאו צחצורה אחת אבל כשילאו לדרך כאחד מכבדין, או כחירון השני דתוספות דפרק צמה צמהה דשכל אחד הולך לזורך עצמו בהם אמרו אין מכבדין אבל כשהולכין צחצורה אחת בהצטרפות אחת מכבדין, לכתור אלו

ביאורים והערות

עקי ליה הוה אמר ברוך אל עולם שאכלנו משלו, ע"כ. פ. כ"א שם: אברהם אומר למשה אני גדול ממך שהייתי זן לעוברים ולשבים, אמר לו משה אני נתעליתי יותר ממך אתה היית זן בני אדם ערלים ואני הייתי זן בני אדם מהולים ולא עוד אלא אתה היית זן בישוב ואני הייתי זן במדבר, ע"כ ויעין יומא שם בגליין מש"כ בשם הערוך. יא. כ"א שם: אל תרגזו בדרך (בראשית מה, כד) אמר רבי אלעזר אמר להם יוסף לאחיו אל תתעסקו בדבר הלכה שמא תרגו עליכם הדרך, איני והאמר רבי אלעאי בר ברכיה שני תלמידי חכמים שמהלכים בדרך ואין ביניהן דברי

ומה מיליה. שהיא תיקון אחד מאיצריו של אדם דומה את השנת לפי שחייבין עליו כרת לאחר זמן, כך שנויה בתוספתא דשנת (פט"ו ה"ג). לשון רש"י שם (יומא פה:):
מה דהין בודאי. הוא הדין דהוה מני למפרך ממקום

[אחר], מה להלן צעידנא דמעקר לאו מייקיים העשה, כמבואר פרק רבי אליעזר דמילה (שנת) דף קל"ב (ע"ג), מה שאין כן לשטוט עוף לנורך חולה או לפקח את הגל וכיוצא בו המבואר לטור אורח חיים סימן שכ"ח, מנא לן דשרי:

אם דוחה רציחה. שנאמר (לעיל כא, יד) מעט מוזחי תקחנו למות אפילו אם הוא כהן וצא לעבוד עבודה נוטלין אותו לידון אם הוא רוצח, ואם רציחה דומה את העבודה קל וחומר שדחה שנת הנדחית מפני עבודה להחיות נפש. וצ"ס שם שיטה אחרת לרבי עקיבא^א, ואפשר ליישב גירסא דקמן עם גירסת הש"ס בדוחק, עיין שם ודו"ק:

תלמוד לומר אך חלק. ואם תאמר הא מפיק לה מאך שלא ידחה מלאכת המשכן את השנת כפירוש רש"י בנימוקי החומש, ויש לומר דסבירא ליה להאי חנא כיון דמיעטה התורה צפרשת קדושים (ויקרא יט, ז) שאין בנין בית המקדש דומה שנת מאת שנתותי תשמורו ומקדשי תיראו כדילפי חז"ל ריש יצמות (דף ו, א), תו לא מילך קרא למשכן דאשכחן מקדש דאיקרי משכן (עירובין ג). ואף דפרשה זו נאמרה קודם עשיית המשכן ומאמר את שנתותי נאמר מאהל מועד והרי הולך הכתוב להזהירן שידעו להזהר בעשיית המשכן כל ידחו את השנת, מכל מקום אחר שנכתבה התורה למאי הודיענו הכתוב שבנין המשכן לא דחה שנת הלל נדע ממקדש, וכמזהו כתבו התוספות יומא דף מ"ט (ע"ג ד"ה שאני).

ומדסברינא זהא, גרסינן פרק שני דשבועות דף י"ד (ע"א) במשנה, אין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא על פי בית דין של שבעים ואחד, ובגמרא (שם ע"ג) יליף לה מדכתיב (להלן כה, ט) ככל אשר אני מראה אותך את תצנית

המשכן וגו' וכן תעשו לדורות ומשה במקום שבעים ואחד קאי, ופריך אלא מעמה הא דתנן כל הכלים שעשה משה משיחתן מקדשתן מיכן ואילך עבודתן מחנכתן, ואמאי נימא גם כן וכן תעשו לדורות, ומסיק מדכתיב בכלים (במדבר ז, יט)

אשר ישרתו צהם הכתוב תלאן צשירות. והקשו בתוספות (טו. ד"ה מחיי) וזה לשונם, תימה (ממקדש) [ממשכן]^א גופא הוה ליה להקשות שיהא לריך משיחה לדורות כמו שנמשח צימי משה, עד כאן לשונם. ולפענ"ד נראה ליישב, לפי מה דגרסינן שם (דף ט"ו) עמוד צ' תניא רבי אלעזר אומר אם נאמר משכן למה נאמר מקדש וכו' אילו נאמר משכן הייתי אומר שלכך הנכנס לתוכו צטומאה חייב כרת שכן נמשח בשמן המשחה וכו', ואילו נימא דמקדש לדורות לריך משיחה יוהדר הקושיא לדוכתה אם נאמר משכן למה נאמר מקדש, ולהכי לא פריך אלא דנימא וכן תעשו קאי אסיפא דקרא תצנית כל כלי. **אמנם** לשיטת התוספות שם

לפי המסקנא ד"ה או אידי ואידי, מיקרי משכן מקדש וגמרי מהדדי אפילו לרבי אלעזר, אם כן וכן תעשו למה לי דנגמור מקדש ממשכן כל יוסיפו או יבנו כי אם שבעים ואחד וכו' כמשכן. ויש לומר דמילךך וכן תעשו דאף דנתמעטו כלים משבעים ואחד כמו שכתבו התוספות (שם טו. ד"ה וכן)^א, אי לאו וכן תעשו או היו ילפינן מקדש ממשכן דכלים המחזרים ניבעי שבעים ואחד, אחרי דקיימא לן צפרק המוכר את הצית (ב"ב צ"ג סה). דהמוכר את הצית מכר כל הכלים המחזרים שמע מינה דכלים המחזרים נכללים בשם צית, וכיון דהווי ילפינן מקדש ממשכן כמו כן כלים המחזרים חונה עליהם שם מקדש, כעין מוצח אדמה שדרשו חז"ל (זבחים סא:): שיהא מחובר בצדמה וכיוצא בו, גלל כן אפקיה רחמנא מהיקשא למידרש מוכן תעשו, ואחרי כן גלי קרא דוכן תעשו לא קאי אסיפא דקרא תצנית כל כלי כמו שכתבו התוספות שם^ב, הרי נתמעטו כל הכלים מכל וכל אפילו כלים המחזרים דהא תצנית כל כלי כתיב ועלה מיעט הכתוב. ועיין שם בתוספות, ודו"ק:

ביאורים והערות

הכלים ניבעי משיחה אף לדורות מדכתיב וכן תעשו, ומשני דכתיב (במדבר ז, א) וימשחם ויקדש אותם, אותם במשיחה ולא לדורות במשיחה. וכתבו התוספות דאתא אותם לגלויי דוכן תעשו לא קאי אכלים, וממילא לא בעינן לדורות ע"א דומיא דמשה. ^א וראה הערה הקודמת.

תורה ראוין לישרף וכו', לא קשיא הא למיגרס הא לעיוני, ע"כ. יב. ושם: נענה רבי עקיבא ואמר וכי יוד איש על רעהו וגו' מעם מוזחי תקחנו למות וכו', ומה זה שספק יש ממש בדבריו ספק אין ממש בדבריו ועבודה דוחה שבת קל וחומר לפקוח נפש שדוחה את השבת, ע"כ. יג. ע"פ תוס' שם. יד. דשם בגמ' פריך דכל

לכם שבת מסורה. דמיצת לכס מיותר. והאי תנא פליג ארבי יוחנן הסגלדר צפרק מרובה (ב"ק) דף ע"א (ע"א) דיליף מחיצת לכס דמעשה שבת מותר בהנאה"ל, אלא מפיק לה מהיא קודש ואין מעשיה קודש:

ח"ל ע"ז שבת. מיתורה לעשות את השבת מידרש דר"ש לעשות מלאכה למען ישמור שבת הרבה לדורותיכם:

(ג) כי אות הוא ביני וביניכם ולא ביני ובין אומות העולם. כמסקנת הש"ס פרק שני דביצה דף ע"ז (ע"א) ללא אודעיניהו מתן שכר, או נשמה יתירה"ל. או ציני ולא לצין אומות העולם דגוי ששבת חייב מיתה (סנהדרין נט):

שינהוג הדבר לדורות. סלקא דעתך אמינא הואיל ומיסמך פרשת שבת למלאכה המשכן פעמיים"ל שיהא קדושת שבת בזמן קדושת המשכן.

או יאמר, סלקא דעתך אמינא היות מצות שבת היא בעצמה שכל ישראל כמאמר חז"ל (בר"ר מה, י) נוצלות עולם הבא שבת, נימא דמזוה זו לא נאמרה אלא לדור המדבר שמצינו שהטעמינן הקדוש צרוך הוא מעין עולם הבא"ל, וגם מזוה זו בכללן להטעמינן מנוצלות עולם הבא, מה שאין כן הדורות שאחריהם הדלת סגרו בעדם דשזב שכל מזוה צהאי עלמא ליכא אף גס לא ינהוג מצות שבת, להכי מירכך לדורותיכם:

לפי שהוא אומר ושמרו בני ישראל. דנימא צני ישראל אפילו קטנים צמשמע, כמו שדרשו צחורת כהנים פרשת אמור (פרשת א, א) מאמור אל הכהנים צני אהרן אפילו הקטנים, לכך נאמר לדעת וכו' דקטן אוכל נצילות אין צית דין מצוין להפרישו כשיטת רבי יוחנן צפרק חרש (יבמות) דף קי"ד (ע"א עיי"ש), ועיין שם ודו"ק. ואם תאמר לא נכתוב צני ולא נטריך לדעת למעוטי, ויש לומר דאורי לן קרא לכל מקום שנאמר צני להיות גס הקטנים צמשמע מדמירכך כאן מיעוטא. והרצ בעל זית רענן מירך דלמעוטי גויס אחי"ב, אף שכבר אימעטו (סנהדרין ט) מיוס

ולילה לא יצומו (בראשית ת, כב), הוה אמינא דזה לא נאמר אלא אקודם מתן תורה עיין שם. מו הקשה אימא צני ישראל ולא צנות ישראל כמו שדרשו חז"ל (עירובין לו): צמטיכה צני ישראל קומכין וכו', ויש לומר מדדרשו חז"ל (שעשועות כ):

דנשים צקידוש היום דאורייתא מדנאמר זכור ושמור צדיבור אחד כל שיצנו צשמירה יצנו צזכירה, שמע מינה שגס הם צגדר מצוה זו, עד כאן לשונו צתורף דצריז. ולשיטת יש מפרשים צמוספות פרק קמא דקידושין

דף ל"ד (ע"א) ד"ה מעקה דהיכא שהמצוה היא שהזמן גרמא ואית צה עשה ולא מעשה אין הנשים צגדר העשה הואיל שצמות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות ואינס אלא צגדר הלאו, ונפקא מיניה להיות העשה אחרת דוחה אותה דלית לה לגבי אשה כי אם הלא מעשה ועשה דוחה לא מעשה, מציינו מימר דמיעט הכתוב כאן צני ישראל ולא צנות ישראל ממצות עשה שצב דהשמר דעשה היא עשה (עירובין לו), וכאן כתוב

ושמרו צני ישראל לעשות את השבת, ומירכך קרא כי היכי דלא נילף מקידוש היום להיות צנות ישראל אף צגדר כל העשה דשבת על כן מיעט הכתוב צני ישראל ולא צנות ישראל. אי נמי, דצא למעט צמאמר צני ישראל למעוטי גר תושב, אלא הרי הם צצבת כישראל צחול המועד כדלעיל צפרשת משפטים פרשה כ' צצרייתא כ':

כי אני ה' וגו' לעולם הבא. כמו שזכרנו (ד"ה שינהוג) דנוצלות עולם הבא שבת. ויתכן לומר שזה היא נתינת טעם לדרש שלמעלה כי אות היא ציני וציניכם ולא צין אומות העולם, וכמו שנצבאר דגוי שצבת חייב מיתה, וטעמו של דבר דנודע (תנדר"א זוטא פ"ט) מחלוקת יעקב ועשו עשו נטל עולם הזה ויעקב נטל עולם הבא, ועשו הוא כלל האומות כנודע (עי' זוה"ק ח"ג סד ע"א), ואם כן גוי שצבת הרי הוא נהנה מנוצלות עולם הבא ומיכלל צצאזרתה גול. ומיושב קושית המקשה פרק ארבע מיתות (סנהדרין ט) אהא דגוי שצבת דפריך וליחשציה גצי שצב מצות, שהוא נכלל בכלל גול, וכמו שחירלו חז"ל (שם נט). אמאמר גוי שעסק צצורה חייב מיתה"ב

ביאורים והערות

נמי אודעיניהו נשמה יתירה לא אודעיניהו, ע"כ. י"א. כאן ולהלן ריש ויקהל. ב. ר"ל שיהא נוהג קדושת שבת רק בזמן שהמשכן קיים, קמ"ל שינהוג לדורות. כ"א. ראה מהרש"א חגיגה יב ע"ב ד"ה שחקים. כ"ב. ר"ל לכך הוצרך לכתוב 'בני ישראל'. כ"ג. ושם: ואמר רבי יוחנן עובד כוכבים שעוסק בתורה חייב מיתה שנאמר (דברים לג, ד) תורה צוה

י"ז. לכם, שלכם יהא'. י"ז. אולי צ"ל: דרשאי. י"ח. כ"א שם: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל מצות שנתן להם הקדוש ברוך הוא לישראל נתן להם בפרהסיא חוץ משבת שנתן להם בצנעא שנאמר ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם. אי הכי לא לענשו נכרים עלה, שבת אודועי אודעיניהו מתן שכרה לא אודעיניהו, ואי בעית אימא מתן שכרה

מסורת המכילתא
ג. עיין: שמו"ר
כה. טו. דצ"ר
א. ית. סנהדרין
נח. ע"ב:
ד. צרכות נ
ע"ב. וכן הוא
אומר: תמיד
פ"ז מ"ד. אבות
דר"ג א, ח.
מסכת סופרים
יח. א. ר"ה לא
ע"א. סנהדרין
לז. ע"א.
תדצ"ר ג.
פרקי ד"ר א' יח:

תוספתא שבת פרק יא

וירד פטור: יג (ט) החופר החורש והחורץ מלאכה אחת הן (ט) הדש (כ)
 [הכותש והגופט] מלאכה אחת (כ) (י) התולש והקוצר והבוצר והמוסק
 והגורד (כ) [והעורר] מלאכה אחת המכבש והסוחט מלאכה אחת ר'
 ישמעאל ב"ר יוחנן בן ברוקה אומר (כ) (**) [צבעים קבעו] (י) סחיטה
 מלאכה בפני עצמה הבורר (כ) [והטוחן והמרקד] והלש והאופה (ל)
 לאכילה (כ) [בכנגרות] לבהמה כמלא פי (כ) [הגרי] לצבוע כדי לצבוע
 בו (כ) קמן ושאר כל הדברים כשיעור לטומאתן כך שיעור להוציא (ט)
 התולש כנף מן העוף (כ) [הקוטמו] והמורטו חייב שלש טמאות: יד (ט) אין
 יונקין מבהמה טהורה ביו"ט [ואצ"ל בשבת אבא שאול אומר יונקין היינו
 מבהמה טהורה ביו"ט] (י) לא (ט) תקל אשה מדרדה ותחליב לתוך הכוס
 או לתוך הקערה ותניק את בנה (ט) אין יונקין לא מן הנכרית ולא מבהמה
 טמאה ואם היה דבר של סכנה מותר (ט) שאין כל דבר עומד בפני פיקוח
 נפש חוץ מע"ו וגילוי עריות ושפיכות דמים:

פרק יא א (ט) הזורק מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד
 באמצע (כ) [בתוך ד' אמות פטור חוץ לד' אמות חייב]: ב שתי
 סרטאות זו על גבי זו (ז) [זרק] מן העליונה לתחתונה חוץ לארבע אמות
 חייב (כ) [לתוך ד' אמות פטור] זרק מן (י) [האסרטא] לריר ולסחר (י)
 [למוקצה] ולחצר אפילו [הן] בבקעה ה"ז חייב (ט) הזורק מן התנות דרך

הגהות הגר"א

(טו) אם הניחה: (י) לראשונה ר"י אומר: (יח) עליה: (יט) וכמה מלא הווג שמים: (כ) אחת ומרדס קמחם לר"א צבור: (כא) ודבר זה אף בחול אסור משום לא ילבש וגו': (כב) צד מותר:
 (כג) טמאה: (כד) המכבד: (כה) שגג: (כו) הויד ביו"ט: (כז) הגדלת והכחלת: (כח) לא תעביר סרק על פניה מפני שזבועות: (כט) לאחר: (ל) גדי אם להסיק כדי לנשל בינה קלה: (לא) האילן:
 (לב) והמנטפ והמנפץ: (לג) הן: (לד) והאורה: (לה) הנעשים שצירושלים אין עושין: (לו) העותן הורה: (לז) כנגרות: (לח) גדי: (לט) גזל: (מ) והקוטמו: (מא) צד"א חייב פחות מד"א פטור:
 (מב) [זרק]: (מג) צמק: (מד) רה"ר: (מה) ולמוקצה:

חסרי דוד

פ"א שתי סרטאות זו על גבי זו כו'. סרטאות וסרטאות היינו מסילה שהולקן זה
 מעיר לעיר והיא רה"ר גמורה כלפיאח צרפ"ק ופי' זו ע"ג זו ששפילה אחת
 גמורה ומסילה אחרת כנגדה צמק וזין מסילה למסילה יש רה"י כגון דיר או סהר. וזה
 מה לפרש הבבא שלפני זה דקמתי הזורק מרה"ר לרה"ר ורה"י צמקטו כו' ומפרש כ"ל
 שתי סרטאות זו ע"ג זו זרק מן המסילה העליונה לתחתונה ועבר דרך רה"י שצמקטו
 אם הן הפסן שצין צ' המסלות ד' אמות כגון צ' אמות כו' וצ' צו מנטרפין ומיידי ואם
 לאו פטור:

מצפה שמואל

אית ביה משום מפרק ועי' סימן ש"כ ובביאורי הגר"א שם ס"ק ל"ז (כ) ירושלמי פ"ו ה"ב
 וכנו"י: (ל) שם כט. (מ) (ע"ד): ירושלמי שם (נ) יבמות קיד ועי' בניי שם (ס) ע"י שריע סימן שכ"ח
 סעיף ד (ס) ע"י תוס' קלה ד"ה מפני (פ) ירושלמי ע"ג פ"ב ה"א ועי' ברין רפ"ב שם ובי"ק פ"ד ה"ג
 (פ) ע"י פסחים כה. ועי' ירושלמי יומא פ"ה ה"ה ירושלמי סנהדרין ה"ה ומס' ע"ג פ"ב ה"ב ושביעית
 רפ"ד (ח) (צד): וצח. (ט) ירושלמי פ"א ה"א (יע"ש) (א) ו. ועי' ירושלמי שם כל הסוגיא ועי'
 ירושלמי ב"ק פ"ג ה"ד

מנחת בכורים

או לכל לא ידע שהיום שבת או שסבור שמלאכה זו מותרת אל כל אף כוון כלל למלאכה זו:
 זרדין. מין קנים: שחיים. כלעיל: יג מלאכה אחת. ואם עשאן בעלם אחד אינו חייב אלא
 אחת ואילו נחלוק אבות מלאכות חייב שמים: התולש. קטניות: הקוצר. תבואה: הבוצר.
 צענבים: המוסק. ומס: הגורד. תמרים: והאורה. גרסינן והוא בתלמי: מלאכה אחת. קולר:
 והכותש. שעורין שהקליפה נושרת מהן וצמחא גרסינן והמנפץ וכן הגיה הגר"א והוא פשתן
 מן הגבעולין: והגופט. אמר גפן בקשת כדרך האומנים וגדולי קקעק עיניהו לכן הוא מולדה דש
 משפרק גרעינן ממנו יש גורסין והגופט והוא המנפץ אולם מעפרידות: המכבש. כבשים ומזל
 המים שבהם: קבעו. סחיטה ואז מלאכה צפ"ע היא וצמחה לא חשיב לה לאז מלאכה צפ"ע רק
 מולדה דמלן הוא: והמרקד. צנפה: לצבעו. אם לרץ לנציה: בגד קטן גרסינן: ושאר כל
 הדברים. נחבצר לעיל הלכה צ' גבי שיעורא דהולאה: התולש. נולה מן כנף העוף: הקוטמו.
 לאחר שחלשו חומר ראשו שהוא דק ורואו להניחו בכרים: והמורטו. ללד גבו מורט מכלן ומכלן
 ומשליך הקנה וטול השיעור ומניחו בכר וכסת. תולש. משום גזוז: קוטם. משום מתקן דקפידי
 לתחוק עד מקום הראוי וגם מן הקנה אורג כובעים: מורטו. חייב משום מלאכה עור דהוא
 ממחקו שעשו חלק: יד ביו"ט. אף לכולל נפש מותר מ"מ גורו שלא לייק דהוא כמו מולדה
 דמפרק רק כללתי יד הוא ומ"מ אסור מדרבנן: ברהיץ היינו. מיידי נמקוס אמר דשבת דליסור
 סקילה גזרו רבנן ביו"ט דליסור לאו לא גזרו אל כל שלם נמקוס זערא אף ביו"ט אסור (יצמות
 ק"ד): לא תקל. אם נתרצה חלצה הכי מוצאת צידה למוך הכלי דהוא מפרק דבר מגידולו ומולדה
 דש הוא: טמאה. דחלצ בהמה טמאה אסור מה"מ כדמריפין צבכורות פ"ק:
פ"א א הזורק. כלל דליאה מרשות הרבים לרשות הרבים או להיפך חייב אף בפחות מד'
 אמות צרה"ר זעמו זעין ד' אמות: בחוד ד'. אם הוריקה לא הימה ד' אמות ממקום
 עקירה למקום הנחה: פטור. ולא אמרינן כמו שהנחה צרה"ר דמיא כיון דעבדה דך
 עליה דלחייב אף בפחות מד' אמות: חוץ. אם צירוף רשות הרבים הוא ד"א חייב
 וקמ"ל דרשות מנטרפות: ב סרטאות. הוא סרטאות דהוא רה"ר: זו ע"ג זו. שהיה רה"ר
 אחד גבוה ואחד נמוך: הן בבקעה. שעומדות בצרמליה ודרך מקום כרמליה וכן מ"מ חייב דהא
 לא נח בצרמליה: סטיי. הוא אלצבאות שלפני החנויות דה"ל כרמליה:

גרוגרת (ט) [ונתנו] בתוך ארבע אמות (י) [אחרות] אם (פ) העבירן דרך (יח)
 [עליו] חייב ואם לאו פטור: ח (ג) הנוטל מלא הווג משערו [ה"ז] חייב (ט)
 ר' אליעזר אומר אפי' (כ) [אחד (ק) הבורר] שחורות מבין לבנות ולבנות מבין
 שחורות חייב (כ): ז ר"ש בן אליעזר אומר (י) צפורן שפרשה רובה וציצין
 שפרשו רובן (כ) [ונטלן בשבת פטור נטלן] בכלי [ה"ז] חייב (כ): (י) החולב
 והמחבץ והמגבן כגרוגרת (כ) (ט) והמרבץ [והמרחיץ והסך] והרודה חלות
 דבש (כ) בשבת חייב טמאת (כ) [וביו"ט] לוקה ארבעים דברי רבי אליעזר
 והכמים אומרים בין בשבת בין ביו"ט אינו [חייב] אלא משום שבות ר'
 שמעון בן אלעזר אומר (כ) [משום ר' אליעזר (ט) הכוחלת והגורלת] (ט)
 והפוקסת לעצמה פטורה לאחרות חייבת וכן היה ר"ש בן אלעזר אומר
 משום ר' אליעזר (כ) [לא תקנה אשה פניה בבגד שיש בו סרק]: יא התולש
 בין בימינו ובין בשמאלו ה"ז חייב (כ) [באחת] ידו כרגלו (י) בפיו ובמרפקו
 או שהיה (ג) מהלך על גבי הארץ ונתזו צורות מתחת רגליו ונפל ע"ג
 עשבים ותלש פטור מהלך אדם ע"ג עשבים וע"ג צורות בשבת ואינו
 חושש: יב התולש עולשין (י) לאכול כגרוגרת לבהמה כמלא פי (י) [הגרי]
 לתקן הארץ כל שהן (ט) אם נתכוין ככולן חייב שתיים (ט) אם היה מתעסק
 ותלש פטור (ט) המורד ורדין לאכילה כגרוגרת לבהמה כמלא פי הגרי
 לתקן (כ) [אילן] כל שהן אם מתכוין ככולן חייב שתיים אם היה מתעסק

הנוטל מלא הווג משערו כו'. ע"י צפרק המנעט דף 5"ד ומשם נראה דמשערו לאו
 דוקא דה"ה משל פניו. ואע"ג דליתא ההם אר"א מחלוקת לנעמו אלל לאתריס ד"ה
 פטור זהו דוקא צד אלל כנלי חייב גם לאתריס וע"ש צפירש"י ז"ל: התולש בין בימינו
 כו'. בלאחר ידו ברגלו כו' וקמ"ל דגם בשמאלו חייב ולא מקרי שמי רק צפיו וצמרפקו:
 אין יונקין מבהמה טהורה כו'. קמ"ל דלא מיבעי לתלוז צד שהיא מלאכה גמורה והיא
 מולדה דש וכלעיל בל"א חייב וסנהדרין פ"ז סוף ה"ה וכלאים פ"ו ה"א (ט) שם (י) ע"י מיי
 ליה למיעבד מאתמול וסבת אלל שאול מיימי לה הגמ' צימות דקי"ח ומפרש שם ע"ש:

(פ) ירושלמי (ט) (כ): (ק) (ר) (ש) (ט) (צח). ועי' ירושלמי פ"ו ה"ב ל. (ט) ע"י ירושלמי פ"ו
 ה"ב כד. (ח) (צח). ועי' ירושלמי פ"ו ה"ו (כ) ע"י מריק ט: ד"ה פוקסת (י) ע"י מ"ש התבואות שור
 בסוף ומ"ש עליו בספר עיקרי דינים ח"א"ה סימן יד אות פ"ו מתוס' זו (ג) עירובין ק: (ד) קב. (ה) ע"י
 ירושלמי ביצה פ"א ה"ג (ו) קג. (ז) ע"י ירושלמי ספ"א ועי' ירושלמי פ"ו ה"ג כו (ח) (עג): ירושלמי
 פ"ו ה"ב וע"ש וכלעיל בל"א חייב וסנהדרין פ"ז סוף ה"ה וכלאים פ"ו ה"א (ט) שם (י) ע"י מיי
 פ"ט ה"א ופכ"ב הל"טו ובפ"ח הל"ז ובמ"מ פ"ט ה"א ועי' ברין ספ"ד מדין אב מלאכה דסוחט אי

דרך עליו. על גבי הצלי גרוגרות הראשון אע"פ שנתחמק ממצי גרוגרות הראשון מ"מ חייב
 וכוון שהעבר פחות מג' סמוך להצלי גרוגרת הראשון דהנחה היא לכל פחות מג' כדכרעא חשיבי
 נמעבר שהרי יד פחות מג' והרי מנחא צידו ולנוסחת הגר"א וכן הוא צמחא גרסינן צרישא ר"י
 אומר וכו' דס"ל אם הוליה חצי גרוגרת לרשות הרבים זה וחצי לרה"ר האחר כיון דרשותיו חלוקות
 הן ממלקין למטאות ואיכא מ"ד לר"י דבעינן שפיסקין צין צ' רה"ר רה"י מקום שיש בו חיוב טמאה
 אם הוליה מרה"ר לתוכו ואיכא מ"ד אפילו כרמליה: ח מלא הווג. שמי שערות: חייב. משום
 גזוז: אחת. ולא זעין מלא פי הווג: לבנות. ממוך שמורות שצמחת הוא מקפיד שלא יהא נראה
 כוקן וכן להיפך חייב: ט ציצין. רצועות מן צמר דקות שנפרש מן האצבע סביב לציפורן ומצערות
 אוחו צד מותר למתלה וכללי פטור אלל אסור ואלל פירשו רובן צד פטור אלל אסור וכללי חייב
 וזה מיידי סיפא והכי מוקמינן צמחא וכנוסחת הגר"א: י והמחבץ. המעמיד החלב בקיפה אי
 נמי שעושין כמין כלי גמי ונותן הקפוי לתוכו ומי החלב שהן נסיובי נטופין: המכבד. גרסי' אם
 הנית: והמרבץ. צמים אם העפר שלא יעלה: חייב הטמא. מכבד ומרבץ ומגבן חייב משום בונה
 חולב משום מפרק דמולדה דש ממבן משום צורר שהפסולת יולא מן האוכל והרודה חלת דבש
 משום מולג דכתיב ויעטול אותה יעפרת הדבש מקיש דבש לעיר מה יער הוא צמחור אף דבש
 צמחור והתולס ממנו חייב: כוחלת. משום לונע: גורלת. שערות: פוקסת. מתקנת שערות
 צמסרק או צד חייב מפרשים טמא כמין נצק על פניה וכשנטולו מאלים הנשר ומיידי צוה משום
 בונה: לעצמה. שאינה יכולה לעשות יפה ואין דרך צנין אלל אשה לצמחה שרואה ועושה: סרק.
 צנע אדום הוא הנה צניני שצונעת את הפנים והוא חולדות לונע: יא באחר שד. גרסינן
 והגר"א גייה לאחר יד והיא היא: ותלש. דהוא שלא כדרך תלשה: ר' והמחבץ. ומשום יתלש
 ברגלו דקי"ל כר"ש דדברי שאין ממכוין מותר: יב לאכול. גזרון רכין: לבהמה. דמקשו מעט:
 לתקן הארץ. ליפות הקרקע אם נמיפה צנן וצרישא מיידי צאגס אי נמי צארעא דחגיגה דלא
 ניתא ליה ציפיה: שתיים או לאכול צעמנו וליפות צרכין או לבהמה וליפות צקסין
 וצמחא גרסינן נמי להיפך כדי לנשל בינה קלה והיינו כגרוגרת מנציה קלה:
 מתעסק. שכוון להגביה את התולס ומחמק זה לחבי ולרצה אף כוון לתחוק את התולס ומחמק זה
 דליכוין לתמיכה מ"מ פטור דכתיב אשר חטא דהו פרט למתעסק צד"א ושווג היינו שכוון למלאכה

תוספתא שבת פרק מז

ברכות את המשוך: ז (ט) מי שנוולד מהול וגר שנתגייר מהול ותינוק שעבר זמנו ושאר כל הנימולין אין מלין אותן אלא ביום (ט) ר"א בר"ש אומר (י) [בזמנן] אין מלין אותן [אבות] אלא ביום עבר (י) [זמנן מלין אותן] בין ביום בין בלילה (י) רשב"ג אומר אם היה מסורבל בבשר רואין אותו בשעה שמתקשה אם נראה ערל מלין אותו ואם לאו אין מלין אותו: ח [א"ר יוסי] (ט) מגין למילה שהיא במקום פרי שנאמר (ויקרא ט) וערלתם ערלתו את פרו וואומר (בראשית יז) וערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו במקום שהולד ניכר אם זכר אם נקבה משם מלין אותן [אר"ש ב"א לא נחלקו ב"ש וב"ה] (ט) על מי שנוולד מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית מפני שהיא ערלה כבושה על מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול שב"ש אומרים צריך להטיף ממנו דם ברית (י) ובה"א א"צ: ז (י) אר"ש לא נחלקו ר"א ור' יהושע על מי שהיה לו למול אחר שבת ומלו בשבת שהוא חייב על מה נחלקו על מי שהיה לו למול בע"ש ומלו בשבת שר"א מחייב חמאת ור' יהושע פוטר אמר לו ר"א אי אתה מודה במי שהיה לו למול אחר שבת ומלו בשבת שהוא חייב שהחליף [את] זמנו אף מי שהיה לו למול בע"ש ומלו בשבת יהא חייב שכן החליף את זמנו אמר לו ר' יהושע לא אם אמרת במי שהיה לו למול אחר שבת ומלו בשבת שהוא חייב שאינו בקום מול תאמר במי שהיה לו למול ע"ש (ט) [ומלו] בשבת יהא חייב שכן בקום מול אמר לו ר"א נותר יוכיח שמאמש בקום אכול ואם אכלו למחר ה"ו חייב אמר לו ר' יהושע לא אם אמרת בנותר (י) [שאינו] בקום אכול בו ביום תאמר במילה שכל (י) [היום] בקום מול: י (י) מפקחין על ספק נפשות

נוסחאות (א) רשב"ג אומר: (ב) רשב"ג: (ג) אפילו:

הנהגות הגר"א

(א) בזמנו: (ב) אוחז: (ג) זמנו מלין אותו: (ד) ומל: (ה) שכן אינו: (ו) יוס: (ז) שיעשו: (ח) שבת: (ט) את:

חסדי דוד

שמא יבריא וכו' כ"ל וכן אי' צימא ד' פ"ג ומ"ש ומלרפין פי' אש שנים אומרים נרין ושלשה אומרים א"צ ויש אשה או נכרי האומרים נרין מלרפין דעתם והו"ל פלגא ופלגא וספק נפשות להקל ועי' במצ"ס פ"ג דין ב' שיש לו פי' אחר במלרפין ע"ש בה"מ:

אמר ר' יוסי מגין למילה שהיא במקום פרי כו'. הנה צריש משמע דליף מגו"ש ערלתו ערלתו ולבסוף מייתי לה ונסיב מקרא גופיה דזכר ונפי' שמונה שרליס דף ק"ח מייתי לה פלוגתא דתנאי ע"ש: מחמין חמין וכו'. בין להשקותו בין להברותו ואין אומרים המתניו לו

מצפה שמואל

ירושלמי פ"ג הל"ו ועי' מנחות סד (ט) עי' חוסי' שם ד"ה מכבין (ו) שם פ"ג: וירושלמי שם פ"ח הל"ה (י) שם פ"ד (ט) ירושלמי פט"ז הל"ז ונדרים פ"ד הל"ט ויומא פ"ח הל"ה וברש"י שם (ט) יומא פ"ה (י) עי' ירושלמי נדרים פ"ג הל"ט (ט) קלב: (ז) יבמות. וירושלמי סנהדרין פ"ד הל"ו

(ט) שם ושם ירושלמי פ"ב הל"א ופסחים פ"ד סוף הל"י (ט) קלו: (ב) קח. (ג) קלה. ירושלמי פ"ט הל"ב ועי' רשב"א שם ועי' ירושלמי יבמות פט"ז הל"א (**) עי' יו"ד סימן רסג סעיף ד וסימן רסה סעיף ג ובבאורי הגרי"א שם (ג) קלו וירושלמי פ"ט הל"ד ופסחים פ"ו הל"ה (ד) יומא פ"ד: ועי'

מנחת בכורים

וכי תימא למרצה לנין המעבדן שצריך לתזור ולמול אצל משוך לא לכן מביא עוד את ציתי הפר והני קרתי אסמכתא בעלמא וינהו אצל מילת משוך מדרבנן הוא (יבמות ע"ג): ז שנוולד מהול שצריך להטיף ממנו דם ברית וכן נגר דמילתו הוא שטושהו לשרל כמבואר ביבמות פ"ח ה"וולין ואם מול עזרו נכרי נרין להטיף ממנו דם ברית דמילת עכו"ס פסולה: כל הנימולין. מי שיט לו שמי ערות זו על גבי זו וכשנטול א' נרין לטול גם השני: ביום. דכתיב ופיו השמימי ימול וי"ו לרבות: ובין בלילה. דלא דריש וי"ו דזבוס א"כ ממילא לא ידעיין אלא למילה גמורה זמנה: מסורבל. בעל גשר שמן ועז ומשוך שזמנו נראה כמכסה את מקום המילה ואינו ניכר: שמתקשה. האצ: ערל. אצל נראה ואינו נראה לגמרי אין מלין ושמואל ק"ל בגמרא אש נראה מהול אין מלין אצל נראה ואינו נראה מלין: ח פרי. מקום שמזרע ומוליד ולא אמרינן דערלה הוא במקום האוזן או שאר איברים: ובטעתה ערלתו. וילפינן ג"ש ערלה ערלה אף דכתיב ג"כ ומלת את ערלת לבצנבס וכן כתיב (ירמיה ו) והנה ערלה אונס דנין ערלתו מערלתו ואין דנין ערלתו מערלתו על ערלה: עוד ראה דמקום המילה הוא צואוה לבר דכתיב וערל זכר וגו' ערלתו והיינו ערלה שהזכרות ניכר בה: לא נחלקו. ח"ק קאמר דפליגי בעולד כשהוא מהול כמבואר בגמרא (קלה). ופליגי רשב"ג דנולד כשהוא מהול לכו"ע נרין להטיף: ערלה. מיישינן שמה ערלה כבושה היא: על גר. דליכא נספוקי ערלה כגון שמה כשהוא עכו"ס ולא נולד כן: ט לא נחלקו. נמלו מיעוט שמה אלו זמנו וזו ציוס כמבואר במשנה ס"פ ר"א: שהוא חייב. שהרי אין זמנו עדיין ולא עשה מזוה כלל: בקום מול. עליו לא חלה המזוה שימולו כיון דעדיין הוא קודם זמנו משא"כ נמלו אחר זמנו שחלה עליו המזוה מאתמול: נותר. לאחר זמן אכילתו: שמאמש. צנת שהיה זמן אכילתו היה עליו מזוה מ"מ חייב על אכילתו עתה וכן צנת נהי דאתמול היה זמן מילתו מ"מ עתה אינו זמנו ואינו טרוד מזוה: ב. ביום. מזו ציוס פסקה ההנהגה אצל מילה כל היום כשר למילה כלומר כל היום ולמחר ג"כ יהי זמנו וגם עתה עליו מזוה מילה אלא דצנת גרמה א"כ ה"פ דנותר עתה באכילתו ליכא שום מזוה משא"כ במילה דדיעבד הרי קיים המזוה והיינו שכל היום כשר למילה וכנוסחת הגר"א שכל יום מתוקן יותר: י וא"צ ליטול רשות. אף שעושה ג"כ נכרי צנת הפקוח וכדמפרש: ליטול רשות. היורד להגיל אע"ג דפורס מזוה וידין כוורי צנת הפקוח: חוליא. משפת הצור ועושה נמוך שפת הצור כדי שיוכל לרדת שם להגיל: ליטול רשות. אע"ג דמתקן דרגא לצור ונרין ליה למלאכתו והנהגה מזה מ"מ שרי היה לא ידעינן מרישא דפורס מזוה דשם אלא לכו"ל לכו"ל אולי היא גברא אצל צור לא מפסיד מידי וס"ד לכו"ל לכו"ל: ליטול רשות. אף דמהני ליה השצירה שצריך לנסקרי א"כ לקמפין דקין וקף זה לא ידעינן מרישא דחוליא דשם מיעינת אדאלו לכו"ל לשאלו ואיכא אכתי

ובן כחל עמיו מן הנכרי בשבת אע"פ שאין שם סכנה וכו'. מרש שני דנייה (דף כ"ב) מיהא דלמימד ומעשה שם: ואם היו דברים שאין בהם מלאכה עושין אותן אפילו ישראל וכו' לפיכך מטעם אונים. פי' גיד הארץ פממים שורדין למטה ומתפרקים הלחיים ולרדף להטותן. ודעת רבינו שאין סכנה בדבר, והדין פרק אין מעמידין (ע"ו דף כ"ח):

ואם שני לשנות איכה מ"ד ביד אבל כל כנס ואיכה מאל דלמר כנס אבל לא ביד. והכנס הרש"א ז"ל נראה שדעת רבינו כלישנא קמא דלמר דוקא ביד ובמק"ל יחלול. ורש"י ז"ל פירש פיהם אחר: ומעלין אונקלי. שם ומלמדין מתי אונקלי אסמכתא דליבא פי' חלמתייה עד פאן כגלסום: ומחזירין לה הסגר. פי' חנית נחנך קמ"ז תמ"ח) פסק הלכה בנמרס, וכבר נחנך ק"ך בדברי רבינו שכל שבת מותר בחבלי שאין בו סכנה כיון שהוא חולי כולל כל הגוף בין שבת דלמירה לנכדי בין שבת הנכנס על ידי ישראל אבל נכנר אחד כיון שאין בו סכנה לא הותר לישראל אפילו שבת נמור וכו' שבת החיבור לכולל אלא מן הנכדי לפי שכל שני שאין שבת אלא משום שבת כחמ"ס פי' כ"ג אבל מלאכה נמורה בישראל לא הותרה אפי' בסכנה אחר אחד אלא בסכנה נפשות. אבל הרמב"ם ז"ל חלוק בדין ארבעה וזמנה של החיבור כל שבת בחבלי שאין בו סכנה אלא דוקא שבת שיש בו שני ומעשה כלומר די אבל שבת הנעשה ע"י ישראל והוא נעשה דבריו לא החירו והביא ראיה לזה ממה שאמרו כרם החיבור (פי' ק"ל) אין טורדין יין ושמן לחלה בשבת ר' שמעון כ"א אומר משום ר"מ טורדין והוא ז"ל סובב כה"ק אבל אם יש

בסכנה בטול אחר ששכנר מותר ע"ד דבריו. ונראה מהם שהוא מפרש מטעם אונים שיש בהם סכנה. וכן פירש"י ז"ל וכן דעתו באונקלי ששם לא כן יהיו אסורין בלא שני אע"פ שאין אלא משום שבת או ירשע שיש בהן סכנה אחר. ומ"מ מדברי ההלכות נראה שאין הלכה כה"ק דלמר אין טורדיים יין ושמן לחולה אלא כה"מ וזהו שלא הביאום בהלכות ולא הורצו אהיהר דר"מ מפני שכבר נבחר כמה מקומות שהסבותיו מותרין בחבלי שאין בו סכנה וכן הוסיף שבת המילה לנכורה ריבוי כה"מ ואף מדברי רבינו נראה כי ודעת הרשב"א ז"ל דעת הרמב"ם ז"ל:

יא היוולדת בשוכרע לילד הרי הוא כסכנה נפשה וכו'. משנה פ' מסנין (שבת דף קכ"ח) וההיכח הנכנר מהלוקק שם ובכח הלכה בנמרס (שם קכ"ט): שהוא מותר. ואם היה צריכה לנר וכו'. נרייחא שם ומפרש בנמרס אפי' שבת דלמרה לי איכה מדי חזין חכרתי ועבדין לי: ואם היה צריכה לשמן וכיוצא בה מביאין לה וכו'. נרייחא שם: וכל שאפשר לשנות משנין בשעת הבאה כגון שתיבא לה חכרתי כלי תלוי בשערה ואם אי אפשר מביאה כדרכה: **יב אין** ימילדין את העובדת כוכבים ומזלות בשבת ואפי' בשכר ואין חיושין לאיבה ואע"פ שאין שם חילול. אבל מילדין את בת גר תושב מפני שאנו מצווין להחיותו

מכאן נראה שיש לה חשיבות מיוחדת. ואם היה צריכה לשמן וכיוצא בו מביאין לה. וכל שאפשר לשנות משנין בשעת הבאה כגון שתיבא לה חכרתי כלי תלוי בשערה ואם אי אפשר מביאה כדרכה: **יב אין** ימילדין את העובדת כוכבים ומזלות בשבת ואפי' בשכר ואין חיושין לאיבה ואע"פ שאין שם חילול. אבל מילדין את בת גר תושב מפני שאנו מצווין להחיותו

א טור סימן של פמ"ג לאוין פה: ב טור סימן כשס פמ"ג לאוין פה:

ולפי זה נרדף לומר דהעלאת אונים ואנקלי והחזרה שכר הם חללים כוללים כל הגוף שכל"כ לא היו מחייבים לנעוה ע"י ישראל ואין דבריו כדברים אלא שיהי מ"ס דבינו שכולל עימו מן הנכרי דמשמע אבל לא מישראל וגם מ"ס ואם היו נרייכים לדברים שאין בהם מלאכה עושין אותן אפילו על ידי ישראל לחולה שאין בו סכנה דקמי נרייחא קמי ולא נרמז כלשונם חילוק בין סכנה אחר לחולי הכולל כל הגוף ולפיכך ז"ל דכלל חולה שאין בו סכנה הי כיון חולי שהוא כולל כל הגוף בין שאינו כולל בין שיש בו סכנה אחר בין שאין בו בכל גוונא לא החירו שבת הנעשה ע"י ישראל מיכה ר"מ בשבת שיש בו עיקר מלאכה שהוא נסמך לה כגון כותל שהוא אסור מפני שהוא כנוהג או לנשות שם רשואה כנס דליכא למיסר משום שתיקה כמנין אבל שבת שאין לו עיקר מלאכה שהוא נסמך עליה מותר אפילו ע"י ישראל ומעט זה החירו להעלות אונים ואנקלי ולהחזיר הנכנר שעדיים אלו לא נאסרו מפני שאין דומים למלאכה וגם ליכא למגור כזה משום שתיקה פממים שאין דברים הללו נעשים בכמתין וזהו שכתב כאן ואם היו נרייכים לדברים שאין בהם מלאכה עושין אותן ע"י ישראל ובפ"א תבא ומוחר לנשות כוס על הסבור בשבת והלכות אונים בין ביד בין בכלי והלכות אונקלי שכל אלו ויוצא בהם אין עושין אותם בסכנה כדי לחוש לשתיקה ויש לו זכר מהם עכ"ל. ומעשה לא נעשה פסיקו של הרש"א מדברי רבינו לקולא אלא לחומרא ולא עוד אלא דמתי דפשיחא להרא"ש והר"ן דביש בו סכנה אחר הותר שבת הנעשה על ידי ישראל לדעת רבינו כל שהוא דבר הדומה למלאכה או מידי דליכא למגור ביה משום שתיקה פמנין אפי' ע"י ישראל ולא הותר על ידי ישראל אלא דבר שאינו דומה למלאכה ואינו נעשה ע"י פמנין:

יא היוולדת כשטרענה לילד וכו'. וכל שאפשר לשנות משנין בשעת הכאה כגון שתיבא לה חכרתי כלי תלוי בשערה. נרייחא פרק מסנין (שבת קכ"ח) אם היה צריכה לשמן חכרתי מביאה לה שמן בידה ואם אין סיפק ביד מביאה בשערה ואם רוב יוסף דלמרי מרייחוין און סמיטה בשער ר"א אחר אפילו חמיה ים סמיטה כנער שניאה לה בכלי דרך שערה כמה דלפטר לשני משלין. ופירש"י דרך שערה כורכת הכלי כרשאה בשערה וספק רבינו כפ"ס דלוי סמיטה בשער. ונראה ששמו מפני שהוא ז"ל כוכב דר"א לאו לחלוגי ארבה ורבי יוסף אחא אלא לומר דלפי' אי היה סמיטה בשער פסיר פני מביאה בשערה. וכבר רבינו כן שחביו לה כלי תלוי בשערה משום דלפ"ג דלוי סמיטה בשער איכורה מיהא איכה וכמ"ס ה"ה כפ"ס וז"ל כוכב לעשות הולאה ע"י שיני מכלי איסור אחר מלהוסף עליו איסור אחר:

א טור סימן של פמ"ג לאוין פה: ב טור סימן כשס פמ"ג לאוין פה:

ובן כחל עמיו מן הנכרי בשבת אע"פ שאין שם סכנה וכו'. מרש שני דנייה (דף כ"ב) מיהא דלמימד ומעשה שם: ואם היו דברים שאין בהם מלאכה עושין אותן אפילו ישראל וכו' לפיכך מטעם אונים. פי' גיד הארץ פממים שורדין למטה ומתפרקים הלחיים ולרדף להטותן. ודעת רבינו שאין סכנה בדבר, והדין פרק אין מעמידין (ע"ו דף כ"ח):

ואם שני לשנות איכה מ"ד ביד אבל כל כנס ואיכה מאל דלמר כנס אבל לא ביד. והכנס הרש"א ז"ל נראה שדעת רבינו כלישנא קמא דלמר דוקא ביד ובמק"ל יחלול. ורש"י ז"ל פירש פיהם אחר: ומעלין אונקלי. שם ומלמדין מתי אונקלי אסמכתא דליבא פי' חלמתייה עד פאן כגלסום: ומחזירין לה הסגר. פי' חנית נחנך קמ"ז תמ"ח) פסק הלכה בנמרס, וכבר נחנך ק"ך בדברי רבינו שכל שבת מותר בחבלי שאין בו סכנה כיון שהוא חולי כולל כל הגוף בין שבת דלמירה לנכדי בין שבת הנכנס על ידי ישראל אבל נכנר אחד כיון שאין בו סכנה לא הותר לישראל אפילו שבת נמור וכו' שבת החיבור לכולל אלא מן הנכדי לפי שכל שני שאין שבת אלא משום שבת כחמ"ס פי' כ"ג אבל מלאכה נמורה בישראל לא הותרה אפי' בסכנה אחר אחד אלא בסכנה נפשות. אבל הרמב"ם ז"ל חלוק בדין ארבעה וזמנה של החיבור כל שבת בחבלי שאין בו סכנה אלא דוקא שבת שיש בו שני ומעשה כלומר די אבל שבת הנעשה ע"י ישראל והוא נעשה דבריו לא החירו והביא ראיה לזה ממה שאמרו כרם החיבור (פי' ק"ל) אין טורדין יין ושמן לחלה בשבת ר' שמעון כ"א אומר משום ר"מ טורדין והוא ז"ל סובב כה"ק אבל אם יש

יא היוולדת בשוכרע לילד הרי הוא כסכנה נפשה וכו'. משנה פ' מסנין (שבת דף קכ"ח) וההיכח הנכנר מהלוקק שם ובכח הלכה בנמרס (שם קכ"ט): שהוא מותר. ואם היה צריכה לנר וכו'. נרייחא שם ומפרש בנמרס אפי' שבת דלמרה לי איכה מדי חזין חכרתי ועבדין לי: ואם היה צריכה לשמן וכיוצא בה מביאין לה וכו'. נרייחא שם: וכל שאפשר לשנות משנין בשעת הבאה כגון שתיבא לה חכרתי כלי תלוי בשערה ואם אי אפשר מביאה כדרכה: **יב אין** ימילדין את העובדת כוכבים ומזלות בשבת ואפי' בשכר ואין חיושין לאיבה ואע"פ שאין שם חילול. אבל מילדין את בת גר תושב מפני שאנו מצווין להחיותו

א טור סימן של פמ"ג לאוין פה: ב טור סימן כשס פמ"ג לאוין פה:

חיה

חיה

נכרי הינו מלאכה גמורה אבל שבת ע"י נכרי מותר כיון דיש בו מיהוש כנכר אחד אע"פ שאין בו סכנה. אי ימי ז"ל דכחא איידי דיש לו מיהוש כנכר אחד וכולל כל הגוף ומפרש אסור שבת ע"י ישראל ומתי דכחא רבינו למעלה וכגון לכולל את העין וכו' היינו דוקא ע"י נכרי דמל חלוקה. וזוהי שאין בו סכנה מפרש כן בדברי רבינו היהיר ע"י נכרי ואפי' דהשוא אחר הותר כ"ל שלשים דמשמע דלפי' שבת על ידי ישראל מותר דומיה דחיה לא אפוי ליה אלא לומר דע"י נכרי דוקא דמתי אפיה כמותש והולך כמותש דוחק ומתחזק ודוחק. ומתי ים חמה נכנוי ה"ה כמ"ס אבל מלאכה נמורה בישראל לא הותרה אפי' בסכנה אחר אחד דמשמע דשגח בישראל הותר וכו"ו פרק אין מעמידין (דף כ"ח): אמרינן רב יהודה שאר למחלל עינו בשבת וכו' נפק שמואל ודרש עין שמרדה מותר לטחלה בשבת מ"ס שורייני דעינא כנורחא: דליבא חלו ע"י. ופירש"י עין שמרדה כנורה ללאת כלתס המרד ויולא

נכרי הינו מלאכה גמורה אבל שבת ע"י נכרי מותר כיון דיש בו מיהוש כנכר אחד אע"פ שאין בו סכנה. אי ימי ז"ל דכחא איידי דיש לו מיהוש כנכר אחד וכולל כל הגוף ומפרש אסור שבת ע"י ישראל ומתי דכחא רבינו למעלה וכגון לכולל את העין וכו' היינו דוקא ע"י נכרי דמל חלוקה. וזוהי שאין בו סכנה מפרש כן בדברי רבינו היהיר ע"י נכרי ואפי' דהשוא אחר הותר כ"ל שלשים דמשמע דלפי' שבת על ידי ישראל מותר דומיה דחיה לא אפוי ליה אלא לומר דע"י נכרי דוקא דמתי אפיה כמותש והולך כמותש דוחק ומתחזק ודוחק. ומתי ים חמה נכנוי ה"ה כמ"ס אבל מלאכה נמורה בישראל לא הותרה אפי' בסכנה אחר אחד דמשמע דשגח בישראל הותר וכו"ו פרק אין מעמידין (דף כ"ח): אמרינן רב יהודה שאר למחלל עינו בשבת וכו' נפק שמואל ודרש עין שמרדה מותר לטחלה בשבת מ"ס שורייני דעינא כנורחא: דליבא חלו ע"י. ופירש"י עין שמרדה כנורה ללאת כלתס המרד ויולא

חיה

חיה

לפיכך מטעם אונים. פי' גיד הארץ פממים שורדין למטה ומתפרקים הלחיים ולרדף להטותן. ודעת רבינו שאין סכנה בדבר, והדין פרק אין מעמידין (ע"ו דף כ"ח):

א טור סימן של פמ"ג לאוין פה: ב טור סימן כשס פמ"ג לאוין פה:

זמנים. הלכות שבת פ"ב

יך היה פשיטתו הדם להיות שוחת וכו' ומרחיץ את הארז וכו' אחר שהפסיק את פטורו. נמשך פרק משני (שבת קכ"ח): קצתים את הפטור רבי יוסי אומר לפי שהפסיק וכתב הר"ף אר"ג הלכה כר"י :

יד עושין מדורה לחיה וכו' כתב הר"ב שטר סנה לפרש דברי רבי דלפי בחולה שיש בו סכנה קאמר וכו' וכתב שהוא מנסל דעתו מפי דעת הראב"ד שהוא חסרה בשאין בו סכנה לפי שאם יש בו סכנה משמע דלכל זכרו מחליץ ופ"ט שאין במשמע הדבר שששין לו סכנה. ואפי' אומר דמרחיב רש"י משמע דכל שאין במשמע אותו דבר סכנה אין מחליץ עליו את השבת ולפ"ד שרבינו כבוד כן ומיידי בחולי שיש בו סכנה וכמו שהיה פטור סנה כרז המניח :

יך היה פשיטתו דם וכו'. נגמרה לרק משני (שבת דף קכ"ט) יש מחלוקת אפי' אחר ישתנה ששכח על המשבר ר"ב זכיר דברי יאסע אחר משנה שהיה שוחת ויוד וסנה רבינו שהוא היטור הקדום ולפ"ד כפיך נפשות לכלל. וכן פירך אפי' שלל ספק כן כהלכה : ואחר שהלך עד שלשה ימים וכו' . ומזה שלל משפטים שם כהנהגה ומתבאר בהלכות וכתב רב אחא דל שלשה ימי' היום ורשאים לזמנים לא זריכה מחליץ וכו' בריחא לא זריחא הוא ועבדיק לה מדה ומתחיל לה חמין וכל זכרי דעבדיק לחיס עבדיק . וכתב ר"ל נחלק עליו ואמר שלל נאמר דברים על אלא בשאין שם חמה וכן זכרי חיים ידועים לכל אכל יש שם ולזמנים לא זריכה אין מחליץ וזכרי שנתל ספק שוחת מדורה ומחין ככל יוס פ"ב דברי :

להחיותו ואין מחליץ עליה את השבת : יך היה משתחיל הדם להיות שוחת עד שתלך ואחר שתלך עד שלשה ימים מחליץ עליה את השבת ועושין לה כל צריכה . בין שאמרה צריכה אני בין שאמרה איני צריכה . ומשלשה עד שבעה אם אמרה איני צריכה אין מחליץ עליה את השבת . ואם שתקה ואין צריך לומר אם אמרה צריכה אני שמחליץ עליה את השבת . ומשבעה ועד שלשים יום הרי היא כחולה שאין בו סכנה ואפילו אמרה צריכה אני אין עושין לה מלאכה אלא על ידי נכרים : יך עושין מדורה לחיה ואפילו בימות החמה מפני שהצנה קשה לחיה הרבה במקומות הקרים . אבל אין עושין מדורה לחולה להתחמם בה . הקיז דם ונצטמן עושין לו מדורה אפילו בתקופת חמו . ומרחיצין את הולד בשבת ביום שנולד אחר שחזקין את טיבורו אפילו בחמין שהוחמו בשבת . ומולחין אותו ומלפפין אותו מפני שסכנה היא לו אם לא יעשו לו כל אלו . וכן מרחיצים אותו לפני המילה ולאחר המילה וביום השלישי למילה בחמין שהוחמו בשבת מפני הסכנה : מן האשה שישבה על המשבר ומתה מביאין סכין בשבת אפילו דרך רשות הרבים וקורעין את כריסה ומציאין את הולד שמא ימצא חי שספק נפשות דוחה את השבת ואפילו לזה שאין חזקתו חי : מן ספקין יפיקו נפש בשבת ואין צריך ליטול רשות מבית דין . והמקדים להציל הנפש הרי זה משובה . כיצד ראה תינוק שנפל לים פורש מצודה ומעלהו ואע"פ שהוא צד הדגים עמי . ששע נשטבע תינוק בים ופרש מצודה להעלותו והעלה דגים בלבד פטור מכלום . נתכוין להעלות דגים והעלה דגים ותינוק פטור אפילו לא שמע

יך היה פשיטתו דם וכו'. נגמרה לרק משני (שבת דף קכ"ט) יש מחלוקת אפי' אחר ישתנה ששכח על המשבר ר"ב זכיר דברי יאסע אחר משנה שהיה שוחת ויוד וסנה רבינו שהוא היטור הקדום ולפ"ד כפיך נפשות לכלל. וכן פירך אפי' שלל ספק כן כהלכה : ואחר שהלך עד שלשה ימים וכו' . ומזה שלל משפטים שם כהנהגה ומתבאר בהלכות וכתב רב אחא דל שלשה ימי' היום ורשאים לזמנים לא זריכה מחליץ וכו' בריחא לא זריחא הוא ועבדיק לה מדה ומתחיל לה חמין וכל זכרי דעבדיק לחיס עבדיק . וכתב ר"ל נחלק עליו ואמר שלל נאמר דברים על אלא בשאין שם חמה וכן זכרי חיים ידועים לכל אכל יש שם ולזמנים לא זריכה אין מחליץ וזכרי שנתל ספק שוחת מדורה ומחין ככל יוס פ"ב דברי :

השנת הראב"ד

*ששע עד הדגים פטור. כתב הראב"ד ז"ל הכ מילי פלוגתא דרבה ורנא יהיה נחממות. ורנא לקולא דלמר ז"ל כזר מעשיו וכוול ספק כרנא אפי" דחלמיה הוא לגביה דרבה עכ"ל :

שטבע

א מור סימן ששע סמ"ג לאין סס : ב מור שש סמ"ג פתין שס : ג מור שס סמ"ג לאין סס :

שטבע

השנת הראב"ד *ששע עד הדגים פטור. כתב הראב"ד ז"ל הכ מילי פלוגתא דרבה ורנא יהיה נחממות. ורנא לקולא דלמר ז"ל כזר מעשיו וכוול ספק כרנא אפי" דחלמיה הוא לגביה דרבה עכ"ל :

לח משנה

דשהקה הוי כאומרם זריכה אפי' ונדלה לומר גירסא דר"ש כפייה ר"ש דכח דנהרדי אמרי חיה שלשה שבועה ושלשים שבועה אחרתה הוי זריכה הוי אין מחליץ עליה וכו' וכן הוי גירסא רבינו ואם היות שאלפך ליישב דוחק רבנה גירסאם לפי דברי רבינו אין רחלי לפרש כן בדעת רבינו ז"ל :

יך רבן מרחיץ אותו לאחר מילה וכו'. כתב הראב"ד נראה לי שאין מחממין לו חמין אלא פ"י נכרי וכו' השמע משאון זה דפי' נכרי מורה כלומר לומר לו שיהיה וכן משמע שכן ה' המניח שכתב ואפי' מוכיח שאפי' לומר לנכרי וכו' וקשה דנפרק שפי' פה' מילה כתב שם הראב"ד ז"ל כהנהגה דמחממן נכרי לזורך עמו ולא שיאמרו שיהיה, והוא ספק זה עיין שם* :

מז שטבע שטבע חיסוק בים וכו' וכתב ר"ל וכו' דעת הרב רמב"ן ז"ל :

יך היה פשיטתו הדם להיות שוחת וכו' ומרחיץ את הארז וכו' אחר שהפסיק את פטורו. נמשך פרק משני (שבת קכ"ח): קצתים את הפטור רבי יוסי אומר לפי שהפסיק וכתב הר"ף אר"ג הלכה כר"י :

מנדל עוז

יהיה עד אלה . ס' משני (דף קכ"ט) וכו' כמה אפי' : וכן מרחיץ עד סוף לו . סוף ר"ל דעיל (דף קכ"ד) : האשה עד חוקיה חי . ס' קח' דמסכת ערכין (דף ז') נגמרה מחי' דהאשה שויחא לכהן : ספקין עד שמו . סוף כהן דיומא (דף ז') : ששע עד הדגים פטור . סוף ר' יאסעאל דמנחה (דף ס"ד) : כתב הראב"ד ז"ל סוף מילי וכו' אפי' דלגמיה דאפי' לברי דרבה עכ"ל :

בב עובדי כוכבים ומלואת שזרו וכו'. אפי"ט שלא חכר נגמלא דין נרו ספס כחצו רבינו משום דספק נפשות להקל :
כד ואפילו יחיד הנודף וכו'. גלאס דה"ק בין שהא נדף מלמי עובדי כוכבים ומלואת כדים בין שהא נדף מלמי יחיד שזרף אחריו להכניס מטה לטבילו :

כה צרין על פייהו וכו'. כ"ק דשבת (דף י"ט) ח"י לין צרין על פייהו על עובדי כוכבים ומלואת פתוח מנ' ימים קודם השנה ואם החמילו לין מפסיקין וכן כיה שמאי אומר עד דקסא אפי' בשבת. ובירושלמי שם לין מקיפין על פיר של עובדי כוכבים ומלואת פתוח מנ' ימים קודם לשנת הדא דסימר במלחמה חרופה אבל במלחמת חובב אפי' בשבת שכן מצינו שלא נכנסה יריחו אלף בשבת דכתיב כה חששה ששה ימים וכתיב וציוס השביעי חטבו וכו' וכתיב עד דחכה אפילו בשבת ואיכא מנ' גפ"ט דמ"ק ירושלמי :
לפיכך

עליהן בכלי זיין ומחללין [י] עליהן את השבת. ומצוה על כל ישראל שיכולין לבוא ולצאת ולעזור לאחיהם שבמצור ולהצילם מיד העובדי כוכבים ומלואת בשבת. ואמור להן להתמהמה למוצאי שבת. וכשיצילו את אחיהן מותר להן לחזור בכלי זיין שלהן למקומם בשבת כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא : **כד** וכן ספינה המפורפת בים או עיר שהקיפה ברקום או נהר מצוה לצאת בשבת להצילן בכל דבר שיכול להצילן. ואפילו יחיד הנודף מפני העובדי כוכבים ומלואת או מפני נחש או דוב שהוא רודף אחריו להרגו מצוה להצילו. ואפילו בעשיית כמה מלאכות בשבת ואפילו לתקן כלי זיין להצילו מותר. וזועקים עליהן ומתחננים בשבת ומתריעין עליהן לעזור אותם. ואין מתחננים ולא זועקין על הדבר בשבת : **כה** צרין על עיירות העובדי כוכבים ומלואת שלשה ימים קודם לשבת. ועושין עמון מלחמה בכל יום ויום ואפילו בשבת עד שכוּבשין אותה ואע"פ שהיא מלחמת הרשות. מפי השמועה למדו עד רדתה ואפילו בשבת * ואין צריך לוטר במלחמת מצוה. ולא כבש יהושע יריחו אלא בשבת :

פרק שלישי

א מותר להתחיל מלאכה בערב שבת אע"פ שהיא נגמרת מאליה בשבת. שלא נאמר עלינו לעשות מלאכה אלא בעצמו של יום. אבל כשתעשה המלאכה מעצמה בשבת מותר לנו ליהנות במה שנעשה בשבת מאליו : **ב** כיצד [ה] פותקין מים לגנה ערב שבת עם חשיכה והיא מתמלאת והולכת כל היום כולה. ומניחין מוגמר תחת הכלים והן מתגמדין והולכין כל השבת כולה. ומניחין קילור על גב העין ואספלנית על גבי המכה ומתרפאין והולכין כל השבת כולה. ושורין דיו וסמנין עם חשיכה והן שורין והולכין כל השבת כולה. ונותנין צמר ליורה ואונין של פשתן לתנור והם משתנין והולכין כל השבת כולה. ופורשים מצודות לחיה ולעופות ולדגים עם חשיכה והן ניצודין והולכין כל השבת כולה. וטוענין בקורות בית הבד ובעגולי הגת עם חשיכה :

א טור סימן שש פ"ג לאין שם : ב טור סימן רכז פ"ג עין שם :

לחם משנה

עובדי כוכבים ומלואת דהיי קבוע אלף ש"ל דהיי דקאמר אפי"ט האו בערך החלוקה הקודמת כלומר ל"ח ביכא דלא נעקרו דלמי' כרוב עובדי כוכבים ומלואת מתקתין אלף אפי' נעקרו דכרוב עובדי כוכבים ומלואת לין מתקתים כרוב ישראל מתקתין ונגמלא בהאי דחירוהא דפרות כולה וכו' כחבו החוסמות ונראה לפרש [דפרות כולה] להצר אחרת ויאלו גם משם ולא שאר כהם (עד) [אלף] אחד וכו' ויש להמיה דאם כדנבייה דילאו כלס מן ההצר ולא נשאר כהם עוד אלף אחד וממיה כן לא חוקרי קבוע אחי לא לוקמה נגמלא כתי האי גוונא בהצר ראשון דילאו כלס ולא שאר אלף אחד וכתיב לא הוי קבוע וז"ע. ולשון הרב המגיד שכתב בענין זה הכל מובאר וז"ל שלדעת הרמב"ן ז"ל דכח דרבינו לא ספק כשמואל דלא סבירא ליה האי חילוק שמילק הרב המגיד בין כך דפירש אחד מהס להצר אחרת להא דס' חטיות דאי ס"ל ז"ל חילוק זה אי"כ מאין יאלו לו לרבינו דין זה דפירש אחד מהס להצר אחרת דלענו ז"ל דפסק דלא כשמואל ומשנת מילתיה דרבי יוחנן דאמר ס' עובדי כוכבים ומלואת ואחד ישראל מתקתין אפי' בדפרות כולה ונעקרו כולם לין להצר אחרת ואם הך אחד מהס להצר אחרת אז לין מתקתין אבל בחומה חצר מתקתין דלא כשמואל משום דזה מוכרח מכה הסוגיא כתי"ס הוא ז"ל אף דין פירש אחד מהס להצר אחרת לא הוצרכו כאלו וז"ל מאין לו לרבינו דין זה הוה לו לדמות זה לנמאל וכחילוק דלא המגיד אלף דע"כ אינו שוה לו להרמב"ן כלל חילוק זה אחי שפיר דכחב רבינו דבין זה דין כל קבוע :

בב או שזרו פתח וכו'. קשה מאין הואילו רבינו. וי"ל דק"ל דיוקא דיוקא על עסקי ממון [לין יולאין] אלף סתמא יולאין אימא כיכא על עסקי נפשות לין אלף

אימר סקילה לא התמירו חיה שלא אמרו דמיכר ליה נחמתי. ואין לומר ששאר הימים ליה הולך מן לחתום שאל"ל לעולם יעמוד נגמיר ויחלל שכתוב בלחן גזרה פ"ב :
ואם סיה יודע וכו' מירמל שם. וכבשנה אלף פיהס יוס אחד וכו'. וששס הוא שז טומא הלשן ולא יתן ליכנס :

בב עובדי כוכבים ומלואת שזרו על וכו'. וכתיב ששמוכה לספר. מירמל וכתיב סיה כפירחין פ' מי שהוציאו (דף מ"ט) : **ובב"ב וכו'.** שם : **וכשיצילו את אחיהם וכו'.** שם משנה וגמרא (מ"ד מ"ט) : **כד וכן ספינה המפורפת בים וכו'.** תוספתא : **תעשה וברייתא בכתובות (דף י"ט) פרק שד תענות האלו (הלאו) :**

תצוקין ומתחננים וכו'. פשה שם וספק כמ"ק : **ואין טעקין על הדבר וכו'.** שם (דף י"ט וכו') כמ"ק : **כה צרין על פייהו וכו'.** ברייתא פ"ק דשבת (דף י"ט). ומ"ט אפי"ט

שהיא פלחמה הרשות, מפורש בספרי : **פ"ג א מותר** להתחיל במלאכה מע"פ וכו' כיצד פותקין וכו'. ברייתא פ"ק (שנה י"ח) וכו' פותקין פתוחין עושין נגר קמן פשה מעין לגנה, ל' רש"י ז"ל : **ב ומניחין** מוגמר חמה הכלים וכו'. בראיה ברייתא שם, וסרי"א ז"ל לטובה ומיני בשמים נוחתין על האש ומעשנין על הנגדים שיהא ריחן נודף פ"ב :

ומניחין קילור וכו'. בראיה ברייתא. ושורין דיו וכמנין וכו'. בשמנה (שם י"ח) מחלוקת ג"ס וכו' וספק כ"ה :

ונותנין צמר ליורה וכו' ואונין של פשתן לתנור החצר וכו'. ג"ל בשמנה וככ"ה. וכן זה יחבאר שאין נותנין צמר אלף ליורה עקרה מעל גבי האש ופיה סוח כטיט כמכר גמ' (שם י"ח). וכו' צמר ליורה לנטוב ואונין של פשתן אגודה של פשתן מטטין וטמנין אוחה בקורה בתנור להחלבן, לשון רש"י ז"ל :
 ופורשים מלודות וכו'. בשמנה וככ"ה :

וטוענין בקורות בית הבד וכו'. משנה שם (דף י"ט). ויש מי שהקשה על דברי רבינו למה לא חלק בין ממוכרין דיכה לממוכרין

שבת עם חשיכה והיא מתמלאת והולכת כל היום כולה. ומניחין מוגמר תחת הכלים והן מתגמדין והולכין כל השבת כולה. ומניחין קילור על גב העין ואספלנית על גבי המכה ומתרפאין והולכין כל השבת כולה. ושורין דיו וסמנין עם חשיכה והן שורין והולכין כל השבת כולה. ונותנין צמר ליורה ואונין של פשתן לתנור והם משתנין והולכין כל השבת כולה. ופורשים מצודות לחיה ולעופות ולדגים עם חשיכה והן ניצודין והולכין כל השבת כולה. וטוענין בקורות בית הבד ובעגולי הגת עם חשיכה :

הנהרות מייבשניות

[1] וכ"ש אנו שאנו שרויים עמהם שמוחר : * [הטור שם פי' יותר ז"ל אבל מלחמת מצוה מתחילין אפילו בשבת] :

[6] ככל זה פסק ר"י אלפס, ועיין בהג"ה גדולה. ע"כ :

מגדל עז
 עובדי כוכבים ומלואת שזרו עד לח השנת. כמכסת עירובין פרק מי שהוציאו (דף מ"ט) : ומצוה על כל ישראל וכו' וכשיצילו את אחיהם עד לעמיד ללא. פ' מי שהוציאו : וכן ספינה עד בשבת פרק סדר פטיות אלו (דף י"ט) : צרין על פייהו עד סוף הפרק. פ' קמא דשבת (דף י"ט) : **פ"ג מותר** להתחיל עד כל השנת. פ"ק דשבת (דף י"ט) :

צפרק אין לדין (דף כ"ד:) גבי דורון שהציא גוי לישראל כתבו החוספות (ד"ה ולערב) והרא"ש (סי' ז) דכיון שעשה גוי בשביל ישראל נרין להמתין בכדי שיעשו חיישינן שמא יאמר להציא לו וכו' והאי טעמא לא שייך אלא כשהציא גוי בשביל ישראל אבל אם לא עשה גוי בשביל ישראל אפילו עשה בשביל עצמו מותר לערב מיד כל שכן בפירות הנושרין דמותרין מיד ולאידך טעמא דפירוש רש"י שם דבעינן כדי שיעשו כדי שלא יהנה ממלאכת יום טוב הכא לא נעשית מלאכה:

ב אב"ל קיסם וכו' אפילו ליטול כדי לחצות בו שיניו אסור. איכא למידק מאי אפילו ליטול כדי לחנות בו שיניו דמשמע ואין נרין לומר להסקה הא ודאי לאסור בשבת ליטול להסקה ולא אינטרדן ליה למימר אפילו ונראה דרזונו לומר דצקיסם אפילו ליטול בלא קטימה כדי לחנות בו שיניו נמי אסור משום מוקצה דדבר הראוי לאכילה מוכן הוא אבל ענין לא. ולפיכך אפילו ציוס טוב נמי אסור וכמו שכתב בסוף סימן תקי"ט וכתבו גם כן כאן דצוה דין שבת ודין יום טוב שוין וכן דין עני בשמים דבסמוך דין שבת ודין יום טוב שוין ולשם כתב רבינו להדיא אפילו ליטול בלא קטימה עיי"ש:

ג הבח"ל"ק לבני ביתו וכו'. משנה צפרק (ה) שואל ודייקינן עם בני ביתו אין עם אחר לא אפילו צמנות שוות כדשמואל דאמר שמואל בני חצורה המקפידין זה על זה עוזרים משום מדה וכו' כלומר אבל עם בני ביתו הכל של בעל הבית ולא קפדי ומכל מקום מנה גדולה כנגד קטנה אסור אפילו צני צמנות משום קוציא והכי משמע מדברי הרי"ף והרא"ש וכן פסק באגודה (סי' קפו) ואף על פי דבגמרא משמע להדיא דאסיקנא דצני צמנות אפילו מנה גדולה כנגד מנה קטנה מותר דאף על גב דאיכא משום קוציא כדאמר רב יהודה אמר רב דמותר להלוות לצני צמנות טעם רבית כדי שידעו כמה קשה הוא גולת רבית והכי נמי שרי להטעימן טעם קוציא כדי שידעו כמה קשה הוא גולת הקוציא אפילו הכי דחו להך סוגיא מקמי סוגיא דצפרק איזהו נשך דקאמר עלה דהך דרב דמותר להטעימן טעם רבית ולא היא דילמא אחי למיסרך אם כן קיימא לן כפשטא דמתניתין וצמנות שוות דוקא חני עם בני ביתו אין עם אחר לא כדפרישית וכן כתב הרב המגיד שיט סוצרים כן אלא שהיה קשה לו הא דחני עם בני ביתו אין עם אחר לא ונדחק ביישוב זה ולא קשה כלל וכן כתב צמנות יוסף והאר"י אבל מה שכתבנו הוא העיקר מיהו הרמב"ם צפרק כ"ג והסמ"ג (לאוין סה כז ע"ג) ורבינו ירוחם (י"ג פו ע"ד) פסקו כסוגיא דצפרק שואל לקולא דאפילו מנה גדולה כנגד קטנה שרי לצני צמנות ולפי עניות דעתי נראה דאין להקל בפלוגתא דרבותא וכן משמע בשלחן ערוך (סי' ד) דהציא צ' סצרות צה ומספיקא ודאי אזלינן לחומרא באיסור שבת ד:

ומ"ש ולערב מותרין מיד. פשוט הוא שהרי כיון שלא נעשה צה מלאכה בשבת לא שייך למיגזר מידי:

[ד] אוב"ל בהמה אין בהם משום תיקון בלי. מימרא דרב יהודה צפרק המציא כדי יין (צנה ג.): ומה שהתיר

צקטום אפילו בסכין. צפרק הנזכר אפלוגתא דרבי אליעזר ורצנן צנוטל קיסם לחנות בו שיניו כתב הרא"ש (סימן יג) דאף על גב דצתוספתא (פ"ג הי"ג) משמע דלא שרי לקטום אלא צד אבל לא צנלי צגמרא דידן משמע דאף צנלי שרי וגמרא דידן עיקר: אב"ל קיסם שאינו אוב"ל בהמה וכו'. שם (ג.): רבי אליעזר אומר נוטל אדם

קיסם משלפניו לחנות בו שיניו וחכמים אומרים לא יטול אלא מאצוס של צהמה ופירש רש"י לא יטול אלא מן האצוס של צהמה דדבר הראוי לאכילה מוכן לכל צורך אבל ענין הוואיל ודרכן לדבר האסור כגון לעשות כלים לא התירו לטלטלן אלא להסקה כלומר ציוס טוב אבל בשבת אסור בכל גוונא וידוע (שבת קל: נדה ז:) דהלכה כחכמים:

[ה] מותר ליטול עצי בשמים וכו'. גם זה צרייתא שם: ומ"ש וקופצו להריח בו וכו'. גם זה שם דאליצא דחכמים אפילו קשים נמי שרי לקטום כדי להריח דלא שנת מהא דתנן (שבת קמו.) שובר אדם את החצית לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא יתכוון לעשות לה א' כלי ואמרינן נמי (צנה ג.): רבא בר רב אדא אמר כי הוינן צי רב יהודה הוה מפשח והיצי לן אלוותא אלוותא ואף על גב דחזיין לקתתא דנגרי ב' וחייני. ופירש רש"י אלוותא. מקלות גדולות: ואף על גב דחזיין לקתתא דנגרי. שהיה קשה וראוי לעשות ממנו צית יד לקרדוס ולפסל שקורין דולדיר"ה והוא היה שוצנן להריח:

[ו] הבח"ל"ק לבני ביתו מנות בשבת וכו'. צפרק שואל (שבת קמח:) תנן מפיק אדם עם צניו ועם בני ביתו על השולחן ובלבד שלא יתכוון לעשות מנה גדולה כנגד קטנה משום קוציא ג. ופירש רש"י מפיק. לשון פייס מטיל פייס לחלק [ל]מי תגיע כל מנה ומנה: ובלבד שלא יתכוון וכו'. שיהו המנות שוות ולא תהא אחת גדולה ואחת קטנה לזכות צגדולה הזוכה על פי הגורל והמתחייב על פי הגורל לקטנה יטלנה: וצגמרא (קמט.) עם צניו ועם בני ביתו אין עם אחר לא מאי טעמא כדרכי יהודה [אמר שמואל] דאמר רב יהודה אמר שמואל בני חצורה המקפידים זה על זה עוזרין משום מדה ומשום משקל ומשום מנין ומשום לויין ופורעינן ציוס טוב אי הכי צניו וצני צמנות נמי צניו וצני צמנות טעמא כדרכי יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מותר להלוות צניו וצני צמנות כדי להטעימן טעם רבית אי הכי מנה גדולה [כנגד מנה קטנה] נמי אין הכי נמי וחסורי מחסרה והכי קתני מפיק עם צניו ועם בני ביתו [על השולחן] אפילו מנה גדולה כנגד קטנה מאי

טעמא כדכר יתודה אמר רב עם צניו אין עם אחר לא מאי טעמא כדכר יהודה אמר שמואל מנה גדולה כנגד קטנה אסור לאחור אף בחול משום קוביא. ופירש רש"י להלוות. משלו: צניו וצני צימו. הסמוכים על שלחנו דכיון דהכל משלו אין כאן רביע: להטעימן טעם רביע. שידעו כמה קשה אלמא כיון דמשלו הוא אין כאן אסור רביע והילכך גבי משקל ומדה ומנין נמי לאו קפידא הוא אלא להשוותם בלא קנאה: אי הכי מנה גדולה כנגד מנה קטנה [נמי]. דמוקמינן טעמא

סוברים ו^א שכיון שאין הלכה כרב דאמר מותר להלוות את צניו ואת צני צימו ברביע כדאיתא בפרק איזהו נשך (ב"מ עה.) ולא היא דילמא אחי למיסרך אף ההפסקה אסור צמנה גדולה כנגד קטנה וכתב עוד ואני אומר דעד כאן לא נדחית ההיא דרב אלא גבי רביע שאסורה ז^א מן התורה ומושגין דילמא אחי לסרוכי אצל קוביא שאינה אסורה אלא מדצריהם צניו וצני צימו לא גזרו ומדע לך שכן הוא דהא מתניתין לית לה פתרי חללק בהפסקה צין צניו וצני צימו

לקמן משום קוביא ואפילו בחול אסור וכיון דהכל משלו אמאי אסור להטעימן טעמא דקוביא בעלמא: מאי טעמא. מותר ולא חייש לקוביא: כדכר יהודה אמר רב. ולהטעימן בעלמא הוא. עם אחר לא כדכר יהודה אמר שמואל. דכיון דמקפידין עוברין משום מדה ומשקל ומנין: משום קוביא. דגול הוא דאסמכתא לא קניא (ב"מ סו.): וּבַפְּשֻׁטָא דשמעתא משמע דנקיטין דעם צניו וצני צימו מפיס אפילו מנה גדולה כנגד קטנה דכיון דהכל שלו ליכא משום מדה וכו' ולא משום קוביא וזו היא דעת הרמב"ם שכתב בפרק כ"ג (ה"י) ומפיס עם צניו ועם צני צימו על מנה גדולה כנגד קטנה מפני שאין מקפידין: ואף על פי שהר"ף (פג:) והרא"ש (סי' ג) השמיטו כל זה ולא כתבו אלא עם צניו ועם צני צימו אין עם אחר לא מאי טעמא כדאמר רב יהודה אמר שמואל צני חצורה המקפידים זה על זה עוברים משום מדה ומשקל ומנין יש לומר דבכלל דברים אלו הם כל דברי הגמרא דמאחר דיהבינן טעמא דעם אחרים לא משום דסתמן מקפידין זה על זה ממילא משמע דצניו וצני צימו שרי דהא כיון שהכל של בעל הבית אחד לא קפדי אהדדי ומטעם זה נלמוד לית בהו משום קוביא כיון שהכל של בעל הבית אחד ואם כן צניו וצני צימו אפילו מנה גדולה כנגד קטנה שרי ומתניתין דקמי ובלבד שלא יתכוין לעשות מנה גדולה כנגד קטנה משום קוביא על כרחך כריך לאוקמה צנונה דלא חיקשי להאי פיסקא וכדמוקי לה בגמרא דחסורי מיחסרה והכי קתני וכו' ואף על פי שזה דחוק לאמרו על לשון הר"ף והרא"ש מכל מקום כן כריך ליישב לדעת הר"ן (שם ד"ה פיסקא) שסובר דהר"ף נמי פוסק כדמשמע מפשטא דשמעתא שכתב עם צניו ועם צני צימו אין מפרשינן בגמרא דה"ק עם צניו ועם צני צימו אין אפילו מנה גדולה כנגד מנה קטנה [אף על גב] הן דדמי לקוביא שרי לפי שהכל של בעל הבית אצל עם אחר אפילו צמנות שוות אסור כיון שמקפידין זה עם זה כדכר יהודה אמר שמואל ומתניתין חסורי מיחסרה והכי קתני מפיס אדם עם צניו ועם צני צימו על השולחן ואפילו מנה גדולה כנגד קטנה עם צניו וצני צימו אין עם אחר לא ואפילו מנות שוות והכי מילי ציום טוב אצל בחול כל שהמנות שוות אפילו עם אחר מותר אצל מנה גדולה כנגד קטנה לאחור אפילו בחול אסור מאי טעמא משום קוביא הכי אמרינן בגמרא ולא נתפרש יפה בהלכות עכ"ל: אב"ד רבינו משמע ליה דאם איתא הוה ליה לפרושי צהדיא דמתניתין חסורי מיחסרה והכי קתני שאין זה דבר שראוי לקצר בו ועוד שמאחר שהרא"ש שצא אחריו לא הוסיף על דבריו כלל משמע ודאי דסבירא ליה דאפילו צניו וצני צימו אסור מנה גדולה כנגד קטנה משום קוביא כפשטא דמתניתין וכבר הזכיר הרב המגיד בפרק כ"ג (ה"י) סבירא זו וטעמה וזה לשונו ויש

לאחר אלא בכך ואין חן נדחה משנתניו מהלכה עכ"ל: ור"י נראה דאפילו אם תמצא לומר דמימרא דרב אידחיא לה גם לענין קוביא משום דילמא אחי לסרוכי משכחת לה למתניתין פתרי דצניו וצני צימו לא שרי להפיס אלא צמנות שוות דוקא ועם אחרים אפילו בשוות לא משום דשמואל דאמר צני חצורה המקפידים זה על זה עוברים משום מדה ומשקל ומנין ואף על גב דאטעמא דיהבינן משום צני חצורה המקפידים זה על זה אקשינן אי הכי צניו וצני צימו [נמי] היינו משום דהוה סלקא דעתיה דמקשה דצניו וצני צימו נמי איכא למיחש לצני חצורה המקפידים זה על זה ואהדר ליה דצניו וצני צימו ליכא קפידא כיון שהכל שלו וכדכר יהודה אמר רב מותר להלוות צניו וצני צימו ברביע אלמא דכיון דהכל שלו ליכא משום רביע וה"ל ליכא משום מקפידין זה על זה כיון שהכל שלו וכך הם דברי רש"י ואף על גב דהא דאמר רב מותר להלוות צניו וצני צימו ברביע אידחיא לה בדוכחה כיון דלא נדחית אלא משום דילמא אחי לסרוכי אלמא דמדינא ליכא איסורא מפני שהכל שלו ואם כן שפיר מייחיי ראייה דכיון שהכל שלו ליכא משום צני חצורה המקפידין זה על זה וכי פריך בחר הכי אי הכי מנה גדולה כנגד קטנה היינו משום דסלקא דעתך דסבירא ליה כההיא טו דרב דאמר מותר להלוות צניו וצני צימו ברביע כיון דמייחיי מינה [ראייה] ז' והוה מצי לאהדורי ליה דאף על גב דלא סבירא ליה כוותיה משום דחיישינן דילמא אחי לסרוכי מכל מקום שפיר מייחיי ראייה מיניה כיון דמדינא ליכא משום רביע כשהכל שלו הוא הדין דליכא משום מקפידים זה על זה וכדפרישית אלא שהשיב לו לפי מה שעלה על דעתו שהמתרץ היה סובר דקיימא לן כדכר יהודה [אמר רב] יא דאפילו הכי מייחבא מתניתין דחסורי מיחסרה והכי קתני: ועוד יש לומר דודאי מתניתין ידע דמייחבא יב שפיר לדידן דכל היכא דהכל שלו ליכא משום קפידא אף על גב דלא קיימא לן כרב וכדפרישית לעיל ולא אקשי ליה אי הכי אפילו מנה גדולה כנגד קטנה נמי אלא לאותי לרב יהודה דמתניתין שאף על פי שהכל שלו חייש משום קוביא ואהדר ליה דלרב יהודה כריך לומר מתניתין חסורי מיחסרה והכי קתני מפיס עם צניו וצני צימו אפילו מנה גדולה כנגד קטנה וכו' אצל לדידן דלא קיימא לן כוותיה מתניתין צמנות שוות דוקא היא דכיון דהכל שלו ליכא קפידא לכולי עלמא כדפרישית אצל גדולה כנגד קטנה לא משום קוביא שאף על פי שהכל שלו אסור משום דילמא אחי לסרוכי ועם אחרים מנות שוות נמי לא משום דמקפידין זה על זה: ועוד יש לומר דאין הכי נמי דצהאי שקלא וטריא סבירא ליה לתלמודא כדכר דאמר מותר להלוות צניו וצני צימו ברביע מיהו כיון דחזינן דאידחיא לה בדוכחה על כן כריבינן לאוקומי מתניתין צמנות שוות

ומה שכתב כיון שמקפידין זה על זה יבואו לידי שא"ל וכו'. דוקא וכדפרישית ועל פי איזה מדרכים אלו מה שהשמיטו הרי"ף טעות סופר הוא ונריך להגיה הלואה במקום שאלה דהא נלשון שאלה אינו אסור כדלעיל בס' ש"ן (סג) ובהך דשמואל נמי קאמר עוברין משום מדה וכו' ומשום לוי' ופורעין ולא קאמר משום שואלין וכן הוא בספרים המדויקים:

שכג א מותר לומר לחבירו וכו'. משנה בסוף פרק אין לדין פליגי זה תנא קמא ורבי יהודה ופסקו הפוסקים כתנא קמא וכדמפרש רבא לתנא קמא אפילו הוא מיוחד למדה פירוש שמודד ומוכר בו ימלאנו ללא כרב יהודה ללא שרי אלא צעומד למדה ועדיין לא מדדו בו וכן פסק הרמב"ם בפרק ד' דיוס טוז והרא"ש וכן כתב רבינו: **וכתב הרא"ש** שכן פסק בעל העיטור והרמב"ן פסק כרב יהודה והרי"ף לא הביא דברי רבא כמו שכתוב בגמרא עכ"ל: וזה לשון הרי"ף בספרים שזיינו מאי אכל לא צמדה אמר רבא שלא יזכיר לו שם מדה אכל כלי העומד למדה ימלאנו עכ"ל ואי אפשר ליישבו דפתח בדברי רבא דפירש אכל לא צמדה שלא יזכיר לו שם מדה כגון תן לי מדה פלונית או פלונית ומדיוקא נשמע דכשאינו מזכיר לו שם מדה אפילו בכלי המיוחד למדה ימלאנו ומסיים בדברי רב יהודה שאמר אכל כלי העומד למדה ימלאנו ומדיוקא נשמע אכל בכלי המיוחד למדה לא ימלאנו ובעל כרחינו נריכין אנו לומר דבסיוס דבריו איכא טעות סופר ונריך להגיה אכל כלי "המיוחד" למדה ימלאנו: ודבר"ן הביא לשון הרי"ף בטעות גדול מזה אכל כלי העומד למדה לא ימלאנו ונריך למחוק "לא" גם מה שכתוב בר"ן ומוכח בגמרא ללישנא קמא וכו' נריך להגיה ללישנא בתרא וכמו שכתב צ"ח יוסף גם מה שכתב הר"ן ונראה לי דכי שרינן הכי וכו' הוא מילתא באנפי נפשיה ולא צא ליישב דברי הרי"ף וכן כתב צ"ח יוסף דלא כמו שכתב הרי"ף אצוהב וכל זה פשוט ולפי עניות דעתי אין נריך לאריכות לצאר כל זה:

כיון שמקפידין זה על זה יבואו לידי הלואה יג שאסור בשבת ולידי מדה ומשקל (ט) אבל ליתן מנה גדולה כנגד מנה קטנה ולהטיל גורל עליהן אפילו בבני ביתו ובחול אסור משום קוביא:

סימן שכג

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א-ד] אמירה לחבירו למלאות לו כלי של מדה או לתת לו פירות במנין: [ה] כיצד מביאין כדי יין וכדי שמן: [ו-ז, ט] הדחת כלים וטבילתן ושפופן:

[א-ב] מותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה

במס' שבת קמט ד"ה בני צוה אכתוב צסימן תקי"ו (רנא: ד"ה לא) צסימתא דשמיא:

שכג פרטי רמזי דינים המיוחדים המבוארים בזה הסימן

[ו] כלים הנקחים מהגוים אסור להטבילם בשבת ומה תקנתם: [ז] אימתי מותר לחוף כלים בנתר וחול: [ח] אם מותר לחוף כלי כסף במלח: [ח] כוס ששתה בו הגוי מותר להדיחו:

[א-ב] מותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה וכו'. משנה בסוף פרק אין לדין (צ"ה כט). אומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה אכל לא צמדה רבי יהודה אומר אם היה כלי של מדה לא ימלאנו. וידוע דהלכה כתנא קמא (עי' ברכות ט. וש"י). ובגמרא (שם) מאי אכל לא צמדה אמר רב יהודה אמר שמואל אכל לא בכלי המיוחד למדה אכל כלי העומד למדה ימלאנו רבא אמר מאי אכל לא צמדה שלא יזכור לו שם מדה אכל כלי המיוחד למדה ימלאנו. ופירש רש"י המיוחד למדה. שמודד ומוכר בו: עומד למדה. שכשישבר זה צא זה תחתיו אכל עדיין לא מדד בו: והרמב"ם כתב בפירוש המשנה דכלי העומד למדה היינו שהוא מוכן למדה ועדיין לא נעשה בדיוק ולא שמוהו מדה עכ"ל ולפי זה אם כבר נעשה בדיוק אף על פי שעדיין לא שמוהו מדה הוה ליה כלי המיוחד למדה: **וכתב הרא"ש** (סי' יד) ומסתבר כרבא דבתרא הוא [א] וכן פסק בעל העיטור (היו"ט מחלוקת ג קמב) והרמב"ן [ב] פסק כרב יהודה והרי"ף לא הביא דברי רבא כמו שכתוב בגמרא